

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta
Ústav dějin křesťanského umění
Církevní dějiny

Pavol Sandánus

**DEJINY FARNOSTI KONSKÁ
DO JEJ ROZDELENIA V ROKU 2003**

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Tomáš Petráček, Ph.D., L.S.T.

Praha 2008

Ďakujem za umožnenie bádania dejín farnosti správcovi farnosti v Kanskej Róbertovi Hanuliakovi, ktorý mi umožnil prístup do archívu farnosti. Taktiež ďakujem kanonikovi Mons. ThDr. Ladislavovi Belasovi za informácie o niektorých kňazoch. Poďakovanie patrí všetkým, ktorí mi akýmkoľvek spôsobom pri tejto práci pomohli.

Úprimne ďakujem vedúcemu diplomovej práce PhDr. Tomášovi Petráčkovi, Ph.D, L.S.T. za odborné rady, podnety a pripomienky.

Vyhlásenie

Vyhlasujem, že som diplomovú prácu spracoval samostatne a že som uviedol všetky použité pramene a literatúru, z ktorých som čerpal.

V Prahe 30. apríla 2008

Obsah

Úvod	5
1 Popis prameňov	7
1.1 Kanonické vizitácie.....	7
1.2 Kroniky	8
1.3 Ďalšie archívne pramene.....	9
2 Počiatky duchovnej správy vo farnosti Kanská	11
2.1 Poloha farnosti	11
2.2 Administratívne a územné členenie farnosti.....	12
2.3 Rajecká farnosť	13
2.4 Počiatky katolíckej farnosti v Kanskej a jej zánik.....	14
2.5 Založenie katolíckej fary v Stránskom	14
3 Reformácia a rekatolizácia	16
3.1 Lietavskí zemepáni	16
3.2 Farnosť Kanská v období reformácie	19
3.3 Evanjelická farnosť v Kanskej.....	21
3.4 Evanjelická farnosť v Kamennej Porube	23
3.5 Obnova evanjelickej fary v Kanskej počas Rákociho povstania	25
3.6 Jezuiti v Uhorsku	26
3.7 Jezuiti v Žiline a okolí	27
4 Novodobé dejiny farnosti	32
4.1 Farnosť po vzniku Československej republiky.....	32
4.2 Farnosť v čase Slovenského štátu	33
4.3 Život vo farnosti v období komunizmu	33
4.4 Obnova náboženského života po roku 1989	35
5 Matriky a štatistické údaje o farnosti	36
5.1 Farské matriky	36
5.2 Počet veriacich rímskokatolíckeho vierovyznania vo farnosti	37
6 Kostoly, kaplnky a fary	39
6.1 Kanská	39
6.1.1 Kostol z 13. storočia	40
6.1.2 Kostol postavený v 14. storočí	40
6.1.3 Drevená kaplnka	43

6.1.4 Kostol v 19. a 20. storočí.....	45
6.1.5 Božia muka a kríže v obci	48
6.2 Kamenná Poruba.....	48
6.2.1 Kostol Všetkých svätých zo 14. storočia v Kamennej Porube.....	50
6.2.2 Kostol v 19. a 20. storočí.....	52
6.2.3 Kaplnka svätého Jána Nepomuckého.....	54
6.2.4 Kaplnka Panny Márie Nanebovzatej.....	55
6.2.5 Kaplnka Panny Márie Lurdskej.....	55
6.2.6 Kaplnka pre rehoľné sestry.....	55
6.2.7 Kríže v obci	56
6.3 Stránske.....	56
6.3.1 Prvý kostol v Stránskom.....	57
6.3.2 Kostol z roku 1995	60
6.3.3 Kaplnka.....	61
6.3.4 Kríže v Stránskom	61
6.4 Rajecké Teplice.....	61
6.4.1 Kostolík Panny Márie Nanebovzatej.....	63
6.4.2 Kostol Božského Srdca Ježišovho.....	64
6.4.3 Kríže a socha svätého Antona	67
6.5 Poluvsie.....	67
6.5.1 Kaplnka Sedembolestnej Panny Márie.....	68
6.5.2 Kostol svätých Cyrila a Metoda	68
6.5.3 Kríže a mariánska kaplnka	69
6.6 Kunerad.....	69
6.6.1 Kostol Povýšenia svätého Kríža.....	71
6.6.2 Kaplnky	72
6.6.3 Kríže v obci	72
6.7 Farské budovy.....	72
7 Administrátori a farári pôsobiaci v Konsej	75
Záver.....	90
Použité pramene a literatúra	91
Zoznam použitých skratiek.....	97
Prílohy	98
Résumé	114

Úvod

Všetky národy, mestá i obce, ktorých korene hlboko siahajú do minulosti, sa pýšia svojou históriou. Hľadajú svoj pôvod, odkrývajú poznatky o svojej existencii, vývoji, kultúre a predkladajú ich dnešnému človeku, aby lepšie spoznal minulosť, na ktorú bezprostredne nadväzuje a aby si uvedomil, že aj on sám vytvára dejiny, ktoré ho spájajú s minulosťou jeho predkov. I preto každý človek má svoje miesto, svoj domov, kde svojím životom píše dejiny. Rokmi života si postupne vytvára osobný vzťah k rodnej obci či farnosti. Tento vzťah je možno prehĺbiť poznávaním a skúmaním dejín.

Mnohokrát výpovede z minulosti, odborné pramene, zostávajú nepovšimnuté a bez záujmu. Väčšina prameňov je totiž napísaná po latinsky, prípadne v niektorých obdobiach po maďarsky či nemecky, čo môže byť dôvodom ich neprístupnosti pre laického čitateľa, a to aj vtedy, ak sú uložené v slovenských archívoch.

V tejto diplomovej práci sa chcem v zamerať práve na tú skutočnosť, že aj v oblasti Rajeckej doliny bolo šírené evanjelium, ktoré sa dotýkalo ľudí a premieňalo ich zmýšľanie a osudy. Pre šírenie evanjelia je dôležité odkryť pre verejnosť také historické udalosti, ktoré ukazujú, ako sa kresťanstvo premietlo do životov tu žijúcich ľudí a ako formovalo ich vieru i život. Aj pre dnešnú generáciu existuje odkaz, že naši otcovia sa neuspokojili s náboženskými tradíciami, ale hľadali duchovný život a pravdu v Božom slove a v jeho nasledovaní.

Spoločenstvo cirkvi má univerzálnu dimenziu, ale svoj bezprostredný a hmatateľný výraz nachádza vo farnosti. Preto farnosť predstavuje konkrétnu formu miestneho realizovania sa v celom spoločenstve cirkvi (viď CHL 26). Rovnako ako celá cirkev aj každá farnosť, ktorá je jednou z jej zložiek, je zároveň viditeľným zhromaždením a duchovným spoločenstvom, ktoré spoločne spolu s ľudstvom zdieľa pozemský život. (viď GS 40). Preto dejiny každej farnosti prinášajú ďalší rozmer v poznaní vzťahu spoločnosti a cirkvi. Spoznávanie vzájomného vplyvu a prelínania cirkvi a spoločnosti, formovanie spoločnosti kresťanstvom a vznik špecifickej regionálnej kresťanskej kultúry bude preto podstatnou náplňou tejto práce.

Diplomová práca pozostáva zo siedmich kapitol, v ktorých predstavuje farnosť ako celok. Nakoľko však farnosť pozostáva z viacerých obcí s rozličným historickým vývojom, je šiesta kapitola usporiadaná nie chronologicky, ale podľa jednotlivých obcí, kde prináša stručný prehľad ich dejín.

V úvodnej kapitole sú predstavené najvýznamnejšie pramene tejto práce. Druhá kapitola s názvom Počiatky duchovnej správy vo farnosti predstavuje administratívne členenie farnosti do roku 2003, vznik farnosti a založenie fary vo filiálke Korská. Tretia kapitola sa zaoberá obdobím reformácie a rekatolizácie a vplyv panstva Lietava na vierovyznanie obyvateľov vo farnosti. Približuje obdobie rekatolizácie, ktorú vo farnosti vykonávali jezuiti zo Žiliny. Novodobé dejiny farnosti od vzniku Československej republiky, existenciu za Slovenského štátu a život farnosti v období komunistickej diktatúry a obnovu náboženského života po roku 1989 reflektuje štvrtá kapitola. Kapitola piata predstavuje farské matriky a štatistické prehľady. Najobsiahlejšia šiesta kapitola opisuje jednotlivé historicky najvýznamnejšie obdobia jednotlivých obcí farnosti. Zároveň prináša prehľad jednotlivých sakrálnych stavieb na ich území. Záverečná kapitola predstavuje chronologický prehľad a významnejšiu činnosť farárov a administrátorov, ktorí pôsobili vo farnosti do jej rozdelenia.

Pre správne poznanie ale i pochopenie jednotlivých udalostí je nutné pozerat' na dejiny farnosti s historickým odstupom. Potrebné je poznať aj historický kontext doby, v ktorej sa odohrali. Aj z tohto dôvodu začleňujem do tejto diplomovej práce všeobecný pohľad na cirkevné a svetské dejiny v jednotlivých obdobiach.

1 Popis prameňov

1.1 Kanonické vizitácie

Pri skúmaní dejín farnosti som sa zameril na štúdium dostupných prameňov. Zachované kanonické vizitácie pochádzajú z obdobia 17. až 19. storočia. Všetky kópie rukopisov vizitácií sa nachádzajú v archíve Rímskokatolíckeho biskupského úradu v Nitre. Originály posledných dvoch vizitácií z rokov 1798 a 1831, ktoré sú obsahovo najobsiahlejšie, sa nachádzajú v archíve Rímskokatolíckej farnosti Kónská. Ostatné originály vizitácií sa v archíve farnosti nenachádzajú. Všetky vizitácie sú písané v latinskom jazyku.

Nakoľko stránkový obsah je rozdielny, nie je možné hodnotiť všetky vizitácie rovnako. Štruktúru obsahovo najobsiahlejších kanonických vizitácií možno zhodnotiť nasledovne:

V úvode sa nachádzajú stručné informácie o farnosti. Taktiež sa tam nachádza okrem základných informácií, kedy a kto vykonával vizitáciu, zoznam prísediacich svedkov a iné menej podstatné informácie. V prvej časti je opísaný farský kostol a život farnosti v tej dobe. V druhej časti sú opísané filiálne kostoly, kaplnky a kríže. V tejto časti sú detailne uvedené povinnosti a práva farára. V tretej časti sú zhodnotené školy a vymenovaní učitelia, organisti, kostolníci a ostaní pomocníci vo farnosti. V závere vizitácie je uvedené celkové zhodnotenie farnosti. Podrobne sú vypísané všetky nedostatky a pripomienky, ktoré boli nariadené farárovi, ale i panstvu. V ďalšej časti sa nachádzajú prílohy k vizitácii.

Najstaršia zachovaná kanonická vizitácia je z 25. októbra 1674. Túto kanonickú vizitáciu osobne vykonal nitriansky kanonik Juraj Novosedlík z poverenia biskupa Tomáša Pálfyho. V archíve na biskupskom úrade sa nachádza v I. knihe kanonických vizitácií na stranách 80 – 88.

Druhá zachovaná kanonická vizitácia je zo 14. júla 1688. Bola vykonaná za biskupa Petra Korompaya. Vizitácia je veľmi stručná. V archíve sa nachádza v II. knihe kanonických vizitácií na strane 43. V tejto knihe sa nachádzajú i vizitácie ďalších farností nitrianskej diecézy.

Ďalšie dve vizitácie boli vykonané za biskupa Jakuba Haška. Tretia vizitácia v poradí je datovaná dňa 16. júla 1690. Vizitáciu vykonal kanonik Juraj Jozef Swach

a je zaznamenaná na strane 62 II. knihy kanonických vizitácií. Štvrtá vizitácia je datovaná dňa 26. januára 1691 a nachádza sa na strane 104 spomínanej knihy.

Piata až siedma vizitácia pochádzajú z obdobia biskupa Blažeja Jaklina. Piata vizitácia zo dňa 17. decembra 1692 je zaznamenaná na stranách 138 až 140, ďalšia je z 11. marca 1694 na strane 166. Siedma vizitácia je z 30. mája 1695 a nachádza sa na stranách 215 a 216. Všetky tri vizitácie sa nachádzajú v II. knihe kanonických vizitácií.

Dve vizitácie pochádzajú z obdobia biskupa Ladislava Matyašovského. Tieto vizitácie vykonal arcidiakon Ján Fridecký. Prvá vizitácia biskupa Matyašovského je datovaná 14. júna 1697 a nachádza sa na stranách 234 až 237. Druhá pochádza zo 16. júla 1699 a nachádza sa na stranách 312 až 314 spomínanej knihy. Obsiahlejšia vizitácia bola vykonaná 12. septembra 1767. Nachádza sa v III. knihe vizitácií na stranách 517 až 544.

Vizitácia biskupa Františka Fuchsa z 20. septembra 1798 sa nachádza v archíve Rímskokatolíckej farnosti Kanská. Jej kópia sa nachádza aj v archíve Biskupského úradu v Nitre, ale nie je označená. Vizitácia obsahuje 76 neočíslovaných strán. V závere vizitácie sa nachádzajú predpisy vizitovanej farnosti. Predpisy vydal vtedajší diecézny biskup. Z tohto rukopisu som čerpal informácie k časti o kostoloch, kaplnkách a farách.

Najobsiahlejšia vizitácia pochádza od biskupa Jozefa Vuruma z 20. júna 1831. V archíve Biskupského úradu sa táto vizitácia nachádza vo fonde „Parochiae“ v krabici 52/III. V archíve farnosti Kanská je táto vizitácia neoznačená a nie je inventarizovaná. Vizitácia má 85 stránkovaných rukopisných strán.

1.2 Kroniky

Kronika farnosti sa pravdepodobne začala písať na začiatku sedemdesiatych rokov 20. storočia. Uložená je v archíve Rímskokatolíckej farnosti Kanská. Obsahuje 132 rukopisných listov. Nakoľko predchádzajúca kronika bola v zlom stave, je pravdepodobné, že niektoré údaje boli prepísané do tejto kroniky. Údaje v niektorých kapitolách kroniky nie sú úplné, preto ich bolo potrebné overiť z iných zdrojov. Celá kronika je písaná rukou v slovenskom jazyku. Je na škodu, že kronika sa prestala písať už na začiatku osemdesiatych rokov. Je dosť pravdepodobné, že to bolo i kvôli vtedajšiemu režimu, nakoľko štátne orgány prichádzali kontrolovať miestny farský úrad.

Všetky obecné kroniky do roku 1989 sú dosť nepresné. Historické kroniky (pred 20. storočím), ktoré písali jednotliví občania obcí, sa stratili. Predpokladá sa, že kronikári

schovali kroniky pred rôznymi nebezpečenstvami 20. storočia. Kroniky sa však doteraz nenašli. Všetky zachované kroniky pochádzajú z 20. storočia a sú písané s ohľadom na komunistický režim. V každej kronike je detailne opísané Slovenské národné povstanie z roku 1944. V mnohých obciach farnosti sa po roku 1989 kronika nepíše. Až na niekoľko detailných informácií boli obecné kroniky pre túto prácu nepoužiteľné.

1.3 Ďalšie archívne pramene

Pre svoju prácu som využil i korešpondenciu uloženú v neusporiadanom archíve Rímskokatolíckej farnosti Kanská. Využil som aj archív Rímskokatolíckej farnosti v Rajeckých Tepliciach, kde sa nachádza novodobá korešpondencia. Dostupnosť korešpondencie archívu Biskupského úradu v Nitre je do značnej miery obmedzená.

V štátnom archíve v Bytči som využil k svojej práci matriky farnosti predovšetkým pri chronológii pôsobenia kňazov pôsobiacich vo farnosti. Taktiež v Štátnom archíve v Bytči – pobočke Žilina sa nachádzajú dve kroniky obcí Kamennej Poruby a Poluvsia.

V časti Reformácia a rekatolizácia som využíval Archív literatúry a umenia SNK v Martine a archív Cirkevného zboru evanjelickej cirkvi a. v. v Liptovskom Mikuláši. V oboch archívoch som čerpal z rukopisov evanjelického farára Jozefa Ľudovíta Holubyho.

Písomné pramene o pôsobení jezuitov vo farnosti Kanská sa nezachovali. Písomnosti prevažne osobného charakteru o členoch rehole a periodické prehľady o celkovom stave rehole sa nachádzajú v Rímskom archíve Spoločnosti Ježišovej. Prevažná väčšina zachovaných archívnych písomností k dejinám jezuitov v Žiline je v Maďarskom krajinskom archíve v Budapešti, a to:

1. V Archíve Uhorskej komory, v časti Acta jesuitica, kde tvorí žilinská rezidencia SJ samostatné pododdelenie s vlastným elencom a indexom (registrom);¹ v tomto istom fondovom oddelení je päť menších fasciklov aj v skupine tzv. nezaregistrovaných spisov.²

2. V kniežacom archíve rodu Esterházy v repozitóriu 65 sú tri fascikle spisov k žilinskej rezidencii jezuitov.³ Skoro všetky spomenuté písomnosti majú hospodársky

¹ Podľa Richarda Marsinu sa nachádza tento archív v Budapešti. Porov. Magyar Országos Levéltár Budapest, E-152, Residentia Solnensis S.J.; dva elenchy sú pod K 139 a K 169.; Prevzaté: MARSINA Richard: Rezidencia spoločnosti Ježišovej v Žiline 1674, 1686 – 1773, in: Vlastivedný zborník Považia XX., Žilina: Považské múzeum, 2000, 8.

² Ďalej v tom istom archíve, ale v neregistrovaných spisoch: Porov. Magyar Országos Levéltár Budapest, E 152, B. Irregistrata, Residentia Solnensis, balík 218. Prevzaté: MARSINA: Rezidencia spoločnosti Ježišovej..., 8.

alebo majetkovoprávny charakter; o vnútornom živote žilinskej rezidencie nie je v nich takmer žiadnych údajov. V Univerzitetnej knižnici v Budapešti sa zachoval súpis kníh Žilinskej rezidencie jezuitov z obdobia jej zrušenia v roku 1773.⁴ Písomnosti prevažne osobného charakteru o členoch rehole a periodické prehľady o celkovom stave rehole sú v Rímskom archíve Spoločnosti Ježišovej, ktorý je členený podľa provincií.⁵ Doplnujúce údaje sa isto nachádzajú aj v (ináč fragmentárne zachovanom) archíve rakúskej provincie jezuitov vo Viedni.⁶

³ Porov. Magyar Országos Levéltár Budapest, P 108, Esterházy család hercegi ágának levéltára. Repositoryum 65: Urgéri ügyek és az uradalmak urbáriumai, č. 16–18. Prevzaté: MARSINA: Rezidencia spoločnosti Ježišovej..., 8.

⁴ Porov. Egyetemi könyvtár Budapest, Kézirattár, J Catalogusok, č. 10/15, Catalogus librorum in bibliotheca Residentiae Solnensis patrum antea Societatis reperibilium; aj v č. 18 a č. 20/27. Prevzaté: MARSINA: Rezidencia spoločnosti Ježišovej..., 8.

⁵ Porov. Archivum Romanum Societatis Iesu; Uhorsko je v archíve zaradené do „Provincia Austria“ K úsiliu o vytvorenie samostatnej provincie Spoločnosti Ježišovej v Uhorsku: Porov. LUKACS László: A független magyar jezsuita rendtartomány kérdése és az osztrák abszolutizmus (1649 – 1773), Szeged 1989. Prevzaté: MARSINA: Rezidencia spoločnosti Ježišovej..., 8.

⁶ Porov. ŠIMONČIČ Jozef: Centrálné rehoľné archívy v Ríme ako pramene k dejinám Slovenska, in: Dejiny a kultúra rehoľných komunit na Slovensku, Trnava: Trnavská univerzita, 1994, 31–38. Signatúry: Hd–4c, 125 VR 930, 154–156, VR 927–930 v oddelení máp a plánov v Bibliothèque Nationale v Paríži.

2 Počiatky duchovnej správy vo farnosti Konská

2.1 Poloha farnosti

Rímskokatolícka farnosť Konská sa nachádza na severozápadnom Slovensku južne od Žiliny. V cirkevnom zaradení patrí do nitrianskej diecézy, do dištriktuálneho dekanátu Rajec. Administratívne sú obce farnosti súčasťou okresu Žilina a Žilinského samosprávneho kraja. Obce farnosti ležia v údolí Malej Fatry. Zo severozápadu ho ohraničuje Strážovská hornatina, ktorá nad Rajeckými Teplicami vybieha do výšky osemsto metrov. Na východe ohraničenie tvorí vysokohorský hrebeň Lúčanskej Malej Fatry, ktorého najvyšší vrchol dosahuje až 1470 metrov nadmorskej výšky.⁷

Obec Konská je umiestnená v doline vychádzajúcej z Rajeckej doliny pri Rajeckých Tepliciach. Obec má rozlohu 5,31 km². Nadmorská výška obce sa pohybuje okolo 435 metrov nad morom.⁸ Konská hraničí na juhu s obcou Kamenná Poruba, na severovýchode s Rajeckými Teplicami, na východe s obcou Kunerad, na severovýchode je obec Stránske, na severozápade obec Zbyňov a na západe je obec Kľače. Obec Kamenná Poruba leží uprostred Rajeckej doliny pod horstvom Malá Fatra v doline Porubského potoka, 20 km južne od Žiliny. Nadmorská výška obce sa pohybuje okolo 484 metrov nad morom. Obec má rozlohu 14,18 km².⁹ Potočná radová zástavba po oboch stranách Porubského potoka dnes dosahuje dĺžku takmer štyri kilometre. Na východnej strane susedí s obcou Kunerad, na severe s obcou Konská a na západe s mestom Rajec. Obec Stránske sa nachádza v údolí Stráňavy, cez ktorú preteká Stránsky potok. Nadmorská výška obce je 487 metrov nad morom. Obec má rozlohu 18,75 km².¹⁰ V údolí Kuneradského potoka leží obec Kunerad. Obec sa nachádza na juhovýchodnom okraji Rajeckej doliny, na úpätí Lúčanskej Malej Fatry približne päť kilometrov od Rajeckých Teplíc a dvadsať kilometrov juhovýchodne od Žiliny. Nadmorská výška obce je 494 metrov nad morom. Obec má rozlohu 22,93 km².¹¹ Pri sútoku Kuneradského potoka s Rajčiankou je kúpeľné mesto Rajecké Teplice. Nadmorská výška mesta je 415 metrov

⁷ Porov. Obecná kronika obce Kamenná Poruba z roku 2003, [CD-ROM], 3.

⁸ Porov. Obec Konská: Popis obce, <http://www.obce.info/index.php?make=mapa&id=4005&obec=2899&clanok=1&rubrika=rub&pl=obcesk>, (3.12.2007).

⁹ Porov. Obec Kamenná Poruba, <http://www.obeckamennaporuba.sk/>, (3.12.2007).

¹⁰ Porov. Obec Stránske, <http://www.stranske.sk/>, (29.3.2008).

¹¹ Porov. Obec Kunerad, Základné údaje, <http://sk.wikipedia.org/wiki/kunerad>, (3.12.2007).

nad morom. Mesto má rozlohu 11,84 km².¹² Obklopujú ho listnaté a ihličnaté lesy Súľovských vrchov a Lúčanskej Malej Fatry. V údolí Stránskeho potoka sa nachádza Stránske a pri vyústení potoka do Rajčianky je obec Poluvsie, ktorá v súčasnosti patrí pod samosprávu mesta Rajecké Teplice. Susednými obcami sú Stránske, Turie, Porúbka a Kunerad.

2.2 Administratívne a územné členenie farnosti

Celé územie dnešného Slovenska patrilo v 11. storočí pod cirkevnú správu Ostrihomskej arcidiecézy. S postupom kolonizácie vznikli na území Slovenska nové tzv. „*novohrady*“. Do nich sa preniesla nielen komitátna, ale i cirkevná správa. Diecéza Nitra sa delila v roku 1310 na tri arcidiakonáty – trenčiansky, ktorý už pravdepodobne existoval v roku 1255, arcidiakonát Hradná, ktorý sa objavuje v pápežských desiatkoch v roku 1264 a arcidiakonát nitriansky.¹³ Korská ako farnosť sa v roku 1310 v zozname trenčianskeho arcidiakonátu neuvádza.¹⁴

Farnosť patrí územne do Nitrianskej diecézy. Nitrianska diecéza sa v 19. storočí delila na štyri arcidiakonáty – nitriansky, trenčiansky, žilinský, hradniansky. Z týchto sa dva arcidiakonáty, trenčiansky a žilinský, nachádzajú na území stredného a horného Považia, teda na území Trenčianskej stolice. Žilinský arcidiakonát tvorilo šesť dištriktov a 45 farností.¹⁵ Farnosť patrila pod arcidiakonát žilinský, ktorého sídlo sa viazalo na faru v Žiline alebo na niektorú faru v najbližšom okolí. V rámci arcidiakonátu bola začlenená do rajeckého dištriktu.¹⁶

Filiálkami farnosti sú obce Kamenná Poruba, Stránske, Kunerad a Poluvsie a mesto Rajecké Teplice. Pôvodne mali kostoly len dve filiálky. Kostol v Kamennej Porube postavili asi v 14. storočí, bol zasvätený Všetkým svätým.¹⁷ Na jeho mieste stojí terajší kostol postavený v rokoch 1860 – 1870 v novogotickom štýle. V druhej polovici

¹² Porov. Obec Rajecké Teplice, <http://www.travel-to-zilina.biz/obec/rajecke-teplice.htm>, (3.12.2007).

¹³ Porov. CHALOUPECKÝ Václav: Staré Slovensko, Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského, 1923, 208–211.

¹⁴ Porov. STRÁNSKY Albert: Dejiny biskupstva nitrianskeho od najstarších dôb až do konca stredoveku, Trnava: SSV, 1933, 155–156.

¹⁵ Porov. ZEMENE Marián Róbert: Územie nitrianskej diecézy za feudalizmu, in: Slovenská archivistika, Bratislava: Ministerstvo vnútra, 1980, č. 2, 141.

¹⁶ Porov. Archív RKFÚ Korská: Kanonická vizitácia z 20.9.1798, rukopis, nestr. Kópia rukopisu vizitácie je uložená v Archíve RKBÚ v Nitre, bez signatúry.

¹⁷ Porov. Archív RKBÚ v Nitre: Kanonická vizitácia z 25.10.1674, rukopis, kniha I, 86–88.

14. storočia postavili kostol aj v Stránskom, zasvätili ho svätej Helene.¹⁸ Na konci 20. storočia bol postavený Kostol svätých Cyrila a Metoda v Poluvsí a v Stránskom Kostol svätej Heleny. Na začiatku nového tisícročia bol postavený Kostol Božského Srdca Ježišovho v Rajeckých Tepliciach. Od 1. júla 2003 je farnosť Kónská rozdelená na dve samostatné farnosti.¹⁹ Farnosti Kónská zostali filiálne obce v Kamennej Porube a Kunerade. K erigovanej farnosti Rajecké Teplice boli priradené obce Stránske a Poluvsie.

2.3 Rajecká farnosť

Na rozsiahlom rajeckom panstve v 12. storočí miestnu cirkevnú správu vykonávala fara v Rajci, ktorej podliehalo územie od Fačkova až po hrebene Malej Fatry. Katolícky kostol v Rajci bol postavený v roku 1120 a od počiatku je zasvätený svätému Ladislavovi. Na vonkajšom kruhu je nápis: „*Magistri hujus aedificii fuerunt AN: JIO*“, v ktorých do veľkého O je vpísaná malá 2. Z týchto písmen sa usudzuje, že kostol bol postavený v roku 1102 alebo 1120. Preto sa predpokladá, že fara v Rajci existovala už pred týmto rokom.²⁰

Časť rajeckého majetku vlastnilo nitrianske biskupstvo. V listine ostrihomskej kapituly z roku 1236, ktorá je zachovaná v origináli,²¹ sa už Rajec spomína. Podobne aj v listine z 13. apríla 1287 udávajúcej, že za kráľa Ondreja II. bola darovaná časť rajeckého panstva a okolia ostrihomskej kapitule. Predpokladá sa, že toto darovanie súviselo s počiatkami pokresťančovania územia. Ostrihom bol okrem sídla arcibiskupa aj sídlom uhorských kráľov. V týchto súvislostiach je pozoruhodné uplatnenie patrónov pri zasvätení kostolov v rajeckom panstve.²² V Rajci je patrónom už spomínaný svätý Ladislav, v Kónskej svätá Katarína a v Stránskom svätá Helena.

Miestnu cirkevnú správu vykonávala od konca 12. storočia fara v Rajci, ale v roku 1350 dostali obyvatelia Kónskej súhlas na výstavbu dreveného alebo murovaného kostola. Výstavba kostola sa z nejakých príčin neuskutočnila. Pravdepodobne ju zmaril šľachtic Dominik Balog, ktorý sa stal šoltýsom v Kónskej. Dominik následne kúpil škultéciu

¹⁸ Porov. tamže, 83.

¹⁹ Porov. Archív RKFÚ Rajecké Teplice: Zápisnica o založení farnosti Rajecké Teplice zo dňa 12.6.2003, sign. K prot. č. 1259/2002.

²⁰ Porov. LOMBARDINI Alexander: Lietava, in: Slovenské pohľady pre literatúru, vedu, umenie a politiku V., Turčiansky sv. Martin: 1885, 443.

²¹ Porov. KNAUZ Nándor: Monumenta ecclesiae Strigoniensis I., Ostrihom: 1874, č. 392, 318.

²² Porov. KNAUZ: op. cit., č. 296, 220.

v Kongskej, ktorá bola poddanskou osadou hradného panstva Žilina. Vzhľadom na značnú vzdialenosť od kostola a fary v Rajci povolil 29. júna 1368 arcibiskup Tomáš výstavbu farského kostola v Stránskom.²³

Rajecká farnosť mala filiálky Korskú spolu so Stránskym, Kamennou Porubou a Fryvaldom (dnes Rajecká Lesná).²⁴

2.4 Počiatky katolíckej farnosti v Kongskej a jej zánik

Fara v Kongskej je datovaná už v roku 1228.²⁵ Založenie fary sa viazalo na určitý majetok, ktorý mal hmotne zabezpečiť kňaza. Bližšie informácie o tejto fare nemáme. V súpise pápežských desiatkov, ktorý predstavuje najstarší zoznam stredovekých fár z rokov 1332 – 1337, sa fara v Kongskej neuvádza.²⁶ Pravdepodobne zanikla pri tatárskom vpáde v rokoch 1241 – 1242 alebo pri výmene rajeckých majetkových podielov ostrihomskou kapitulou v roku 1287, poprípade pri výbojoch Matúša Čáka Trenčianskeho. Vtedy nitriansky biskup Ján v roku 1318 exkomunikoval žilinského kastelána Jána a kastelána Lietavského hradu Ondreja de Lithwa za to, že za vlády Matúša Čáka pustošili cirkevné majetky.²⁷

2.5 Založenie katolíckej fary v Stránskom

Nitriansky konvent svätého Hypolita na prosbu Dominika, Ottovho syna zo šľachtického rodu Balogovcov, na slávnosť svätých Petra a Pavla roku 1368 napísal list Tomášovi, arcibiskupovi ostrihomskému, v ktorom je uvedené, že Dominik Balog, syn Otta, sa sťažoval pred arcibiskupom, že jeho dedina Stránske v ostrihomskom arcibiskupstve sa nachádza ďaleko od kostola svätého Ladislava v Rajci. Pre zimu, dážď alebo rozvodnenie nemôžu obyvatelia Stránskeho dochádzať do Rajca. Ale pretože kostol

²³ Porov. NAGY Imre: *Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vasonkeö Tomus III.*, Budapešť: Magyar történelmi társulat, 1874, 366–369.

²⁴ Porov. LOMBARDINI: *Lietava*, in: *Slovenské pohľady...* V., 441.

²⁵ Porov. *Schematismus cleri dioecesis Nitriensis pro anno a Christo nato MDCCCVCV*, Nitriae: Typis Stephani Huszár, 1895, 44.; Tento dátum preberá i publikácia: *Katolícke Slovensko 833 – 1933*, Trnava: SSV, 1933, 56.

²⁶ Porov. *Monumenta Vaticana historiam Regni Hungariae illustrantia I.*, 1281 – 1375, Budapešť: 1887, 199.; Porov. FEJÉR Györgi: *Codex diplomaticus hungariae ecclesiasticus ac civilis XI.*, Budapešť: Typografie regiae Universitatis Ungaricae, 1844, 170–176.

²⁷ Porov. KAVULIAK Andrej: *Lietava*, Martin: Matica slovenská, 1948, 43.

v Rajci je dostatočne dôchodkami zaobstaraný a môže sa zaoberať bez dôchodkov z dedín Stránske, Korská, Stephanburbaya (Kamenná Poruba), prosil, aby mohol postaviť kostol v Stránskom. Žiadal o povolenie postaviť kostol, ku ktorému by patrili Korská a Kamenná Poruba. Následne arcibiskup vyslal vicearcidiakona Tomáša a farára Bartolomeja od svätého Michala v Turci, aby sa presvedčili o stave tejto veci a podali svedomitú správu. Po týchto prieskumoch sa stretli vicearcidiakon Tomáš, farár Bartolomej, farár Šebastián z Varína s Jánom Žilinským, vicearcidiakonom trenčianskym, Michalom, farárom považskobystrickým, Pavlom Predmierskym a ďalšími kňazmi a navštívili rajeckú faru. Rajecký farár so stavbou súhlasil pod podmienkou, že od Dominika Baloga dostane jednu kobyľu, žriebä, kravu a teľa. Ďalej farár žiadal, aby mu od kráľovskej kúrie na vlastné trovy vysúdil od neoprávneného držiteľa mlyn, ktorý patril rajeckej fare. Balog všetko prisľúbil, a tak sa kostol mohol stavať. Na základe tejto správy vicearcidiakona Tomáša podanej ostrihomskému konzistóriu bolo povolené Dominikovi Balogovi postaviť kostol v Stránskom a ustanoviť farára pre Stránske a okolité dediny Korskú a Kamennú Porubu. Dominik Balog však musel splniť podmienky, ktorými sa zaviazal voči rajeckému farárovi a taktiež mal zabezpečiť dostatočne dôchodkami nového farára v Stránskom. Táto farnosť bola zriadená vo štvrtok pred nedeľou „*Invocavit*“ roku 1369.²⁸

Ďalšie pramene o farnosti v Stránskom nie sú zachované. Taktiež nevieme o skutočnom zriadení fary v Stránskom. Nemáme žiadne údaje o kňazoch, ktorí tam pôsobili. Žiadatelia v roku 1376 vymenili svoje majetky v Rajeckej kotline a nie je isté, či noví majitelia mali záujem na vydržiavaní fary v Stránskom.²⁹

²⁸ Porov. NAGY: op. cit., 366–369.; Porov. Archív Diecéznej knižnice v Nitre: Liber seu Nomina Excelentissimorum, Illustrissimorum et Reverendissimorum Dominorum Episcoporum Nitriensium, Canonicorum item, et Almae huius Dioecesis Nitriensis Plebanorum, rukopis, 223.

²⁹ Porov. HROMNÍK Milan: Z dejín farnosti Korská, účelová publikácia pre Rímskokatolícku farnosť v Korsej, 1995, 9–10.

3 Reformácia a rekatolizácia

3.1 Lietavskí zemepáni

Dediny v okolí mesta Rajec patrili od roku 1193 nitrianskemu biskupstvu. Potom istý čas patrili ostrihomskému arcibiskupstvu a nakoniec – približne 400 rokov – patrili dedičným pánom hradu Lietava.³⁰

Významnú kapitolu v dejinách farnosti zohráva Lietavský hrad. Hrad bol postavený na vysokom kopci nad obcou s rovnakým menom. Už v 11. storočí bol hrad kráľovským majetkom. V roku 1241 bol údajne obliehaný tatárskymi vojskami, ktoré ho dobyli a zničili. Až v roku 1360 dal ho kráľ Ľudovít Veľký z Anjou znovu vybudovať a daroval ho Štefanovi Bebekovi za verné služby.³¹ Bebkovci boli rodinou talianskeho pôvodu naklonenou Anjouovcom. Niektorí členovia tohto rodu mali vysoké krajinské funkcie. Bebkovci vládli nad Lietavou bezmála sto rokov. Vlastníkom Lietavy bol i Matúš Čák Trenčiansky, potom Žigmund Luxemburský. Od roku 1452 až do roku 1487 ho mal vo vlastníctve Pavol Kinži,³² ktorý postavil neskorogotické opevnenie prvého podhradia s vežou. Neskoršie František Turzo (1512 – 1574) dal postaviť renesančné opevnenie druhého podhradia.

Po vymretí mužského potomstva Bebkovcov na Lietave ostala jedinou dedičkou Uršula Bebková, ktorá sa vydala za jednookého Imricha Zápoľského, spišského dedičného grófa, neskôr pokladníka kráľovskej komory a napokon i palatína Uhorska. Prostredníctvom svojej manželky Uršule Bebkovej sa v roku 1479, po úspešnom zakončení sliezskej vojny, stal Imrich Zápoľský pánom Lietavy na základe donácie kráľa Mateja Huňadyho.³³

Pokiaľ ide o 16. storočie, roky 1527 – 1550 možno považovať za obdobie chaotické, plné sporov medzi jednotlivými feudálmi, najmä medzi Mikulášom Kostkom, pánom Lietavy a Podmanickovcami, pánmi na považskobystrickom hrade.³⁴ Mikuláš

³⁰ Porov. KAVULIAK: op. cit., 43; Kol.: Kronika mesta Rajec, Rajec 1193 – 1993, Rajec: MsÚ, 1992, nestr.

³¹ Porov. LOMBARDINI: Lietava, in: Slovenské pohľady... V., 441–442.

³² Porov. Archív OZ: Elenchus litterarum et litteralium instrumentorum Dominium Lietava concernentium 1474, rukopis, fasc. 224, nestr.; Tento archív je deponovaný v Slovenskom národnom múzeu v Martine. Publikované: KAVULIAK: op. cit., 44.

³³ Porov. LOMBARDINI: Lietava, in: Slovenské pohľady... IV., 440–450.

³⁴ Porov. KAVULIAK: op. cit., 48.

Kostka zo Sedlíc, veľmož a prívrženec Jána Zápoľského, mal Lietavu a Strečno v doživotnom užívaní.

Barbora Kostková, dedička Lietavy a Strečna, sa v roku 1556 sa vydala za Františka Turzu. Archívny záznam, vzťahujúci sa k tejto udalosti, znie: „Mikuláš Kostka zasnúbil svoju mladšiu dcéru Barboru s Františkom Turzom, svadbu im vystrojil v hrade Lietave, dal im do úžitku panstvo tohto hradu, nechal ich za seba tam hospodáriť. Potom okolo sviatku svätého Jána Krstiteľa roku 1556 umrel, a vtedy vstúpil František Turzo do držby a úžitku hradu a panstva.“³⁵ František Turzo ukončil teologické a humanitné štúdiá v Taliansku. Od roku 1540 bol prefektom Uhorskej dvorskej komory v Bratislave. V roku 1543 sa stal administrátorom nitrianskeho biskupstva, hoci nebol kňazom.³⁶ V roku 1556 sa zriekol tejto hodnosti, stal sa evanjelikom a oženil sa.³⁷

František Turzo s Barborou Kostkovou nemal deti. Po smrti Barbory Kostkovej Turzo sa oženil druhý raz. Za manželku si vzal Katarínu Zrínsku, dcéru Mikuláša Zrínskeho. S Katarínou Zrínskou mal Turzo päť detí: Juraja, Františka, Annu, Katarínu a Uršuľu. Kým Turzo žil, hospodárstvo bolo v poriadku, majetkové pomery, okrem bezvýsledných procesov rodiny Dersffyovskej boli pevné a usporiadané, panstvo rozkvitlo, lebo Turzo bol dobrý hospodár. Turzo však 17. marca 1574 zomrel. Jeho smrť bola začiatkom dlhotrvajúcich a veľmi zložitých sporov, ktoré trvali takmer celé storočie. Turzo zanechal testament, v ktorom disponoval majetok takto: „*Hrad Lethawu, pravda, mám vo väčšej držbe a preto on prislúcha mužskému tak ako ženskému pokoleniu môjho rodu, ale nakoľko som si ho získal protislužbou, nakladám s ním takto: hrad Lethawu nechávam len svojim dvom synom Jurajovi a Františkovi rovnako. V prípade, že by ich rod zanikol, má hrad Lethawu pripadnúť potomstvu mojich dcér.*“³⁸

V roku 1585 prevzal správu dedičných majetkov syn Juraj. Kým za Františka Turzu centrálnym sídlom rodu bola Lietava, Juraj Turzo preniesol svoju rezidenciu do nového sídla, do bytčianskeho zámku. Odtiaľ boli spravované turzovské majetky, teda aj Lietava.

³⁵ Archív OZ: Elenchus litterarum et litteralium instrumentorum Dominium Lietava concernentium 1474, rukopis, fasc. 163, č. 5.

³⁶ Niektorí tvrdia, že František Turzo sa skutočne stal biskupom. Ale sú to pravdepodobne len teoretické argumenty. Porov. Archív OZ: Elenchus litterarum et litteralium instrumentorum Dominium Lietava concernentium 1474, rukopis, fasc. 4, č. 7, 185; fasc. 195, č. 5, 11, 13, fasc. 1, č. 38.

³⁷ Porov. ORSÁG Jozef: Oravský hrad a jeho obrana podľa inventára z roku 1576, in: Pamiatky a múzeá, revue pre kultúrne dedičstvo, Bratislava: Slovenské národné múzeum, 1995, č. 3, 20.; Porov. LOMBARDINI: Lietava, in: Slovenské pohľady... IV., 442.

³⁸ Archív OZ: Elenchus litterarum et litteralium instrumentorum Dominium Lietava concernentium 1474, rukopis, fasc. 224, č. 2.

Turzovci sa v časoch núdze vždy uchýľovali na dobre opevnený a nedobytný Lietavský hrad a tu sústreďovali všetky svoje cennosti a písomnosti. Juraj Turzo zdedil a spravoval rozsiahle majetky – lietavské, oravské, bytčianske a hričovské panstvo. Každé turzovské panstvo, teda aj Lietava, malo svoj personál, ktorý panstvo spravoval. Podliehal však hlavnej správe v Bytči. Palatín Juraj Turzo svoje majetky, v porovnaní s inými, spravoval dobre. Zomrel 24. decembra 1616. Po ňom riadila majetky jeho manželka Alžbeta Czoborová a jeho syn Imrich, ktorý zomrel nečakane 19. októbra 1621. Vdova Alžbeta zomrela v roku 1626. V zmysle testamentu Juraja Turzu sa vytvorilo rodinné vlastníctvo, tzv. komposesorát. Jednotliví spoluvlastníci, potomkovia z Turzovho pokrvného príbuzenstva, si nehnuteľné majetky nemohli podeliť ani prevziať, mohli sa však zúčastniť na ziskoch.³⁹ Medzitým sa v roku 1627 prihlásili tri žijúce Jurajove sestry a chceli svoj podiel lietavského panstva. O rok neskôršie, po smrti Juraja, bolo lietavské panstvo rozdelené nasledovne na štyri časti:

Prvú štvrtinu mal Juraj Turzo, po jeho smrti jeho jediný syn Imrich, po jeho smrti Jurajove dcéry, čiže Imrichove sestry a ich potomstvo. Druhú štvrtinu mala sestra Juraja Turzu Anna, vydatá za Jurajom Prényim, a jej potomstvo. Tretiu štvrtinu mala druhá sestra Juraja Turzu Katarína, vydatá za Gabrielom Revaym, a jej potomstvo. Štvrtú štvrtinu mala tretia sestra Juraja Turzu Uršul'a, vydatá za Františkom Ghyczym, po ktorej dedila jej dcéra Zuzana, manželka Jána Lengyela.

Následkom tohto rozdelenia panstvo Lietava sa rozpadlo na štyri podielové časti, ktorých vlastníkmi boli rodiny Turzovcov, Prényiovcov, Revayovcov a Lengyelovcov. Prvými správcami komposerátu boli Ilešháziovci. Od roku 1653 do roku 1670 bol správcom najbohatší veľmož na horniakoch Štefan Tököly.

V dobe protireformácie v druhej polovici 17. storočia sa nehnuteľnosti Lengyelovského podielu kvôli záložnému právu dostali do rúk Juraja Szelepcsényiho, ostrihomskeho arcibiskupa. Szelepcsényi v zmysle testamentu zo dňa 24. apríla 1684 venoval svoj podiel na lietavskom majetku menovite majetkovému podielu v Rajci, prináležiacom k zámku Lietava, ďalej poddaným zo Svinnej, Višňového a Bytčice, ďalej časť kúpeľov v Rajeckých Tepliciach, rajeckého mlyna, rajeckého práva výčapu vína s tamojšou porciou majetku Alžbety a Kristíny Lengylovej na založenie rezidencie jezuitov v Žiline. Keď kráľ Leopold I. roku 1695 schválil túto fundáciu Szelepcsényiho, jezuiti boli roku 1696 zákonitou cestou uvedení do držby týchto majetkov. Po zrušení

³⁹ Porov. KOČIŠ Jozef: *Od Čachtíc po Strečno*, Martin: Osveta, 1989, 173–174.

jezuitskej rehole Lengyelovské podiely lietavského panstva prešli naspäť na príslušníkov tejto rodiny.⁴⁰

Po revolúcii v rokoch 1848 – 1849, ktorá odstránila feudálny poriadok, nastali zmeny i na lietavskom panstve. Dedičia po línii rodín Turzovcov, Prényiovcov, Revayovcov a Lengyelovcov, ktorých počet narástol na deväťdesiat, viaceré majetky predali. Jedine majetky turzovských potomkov spravované oravským komposesorátom zostali ucelené. Avšak v roku 1873 aj tieto odkúpil veľkopodnikateľ s drevom Leopold Popper. Po jeho smrti v roku 1886 Popperovi synovia majetky ľahkomyselným hospodárením a márnotravným spôsobom života značne zadžili a roku 1895 lietavské panstvo s viacerými inými majetkami odpredali. Napokon v roku 1946 prevzal tieto majetky štát. Zo slávneho Lietavského hradu sú dnes už len rozvaliny.⁴¹

3.2 Farnosť Korská v období reformácie

Reformačné hnutie začalo prenikať na územie Slovenska už v 16. storočí. Myšlienky reformácie priniesli nemeckí obchodníci a študenti zo Žiliny a z jej okolia, ktorí študovali na univerzite v Prahe alebo v nemeckom Wittenbergu. Najskôr sa rozšírili do banských miest na strednom Slovensku a do miest na východnom Slovensku. Do západoslovenských miest ako Trenčín či Žilina prenikla reformácia z Čiech a Moravy. Medzi poddanými sa reformačné názory širili pod tlakom zemepanskej vrchnosti. Jednými z hlavných propagátorov reformácie na Slovensku boli i rody Turzovcov, Révaiovcov, Radvanskovcov, Kostkovcov a mnohé ďalšie. Pre uhorskú šľachtu bola reformácia politickou záležitosťou. Spočiatku sa k nej stavala odmietavo. Ale keď sa presvedčila, že nová cirkev môže byť nástrojom v jej rukách, pridávala sa k reformácii. V druhej polovici 16. storočia získala na celom Slovensku prevahu umiernená reformácia Lutherovho smeru, opierajúca sa o augsburskú konfesiu z roku 1530.⁴²

Od polovice 16. storočia sa v panstve Lietava taktiež širil protestantizmus. Nové náboženstvo podporovala šľachta v úsilí získať cirkevné majetky. Zemepán František Turzo sa tiež stal evanjelikom. Úradníci a poddaní boli nútení nasledovať zemepána pri

⁴⁰ Porov. LOMBARDINI: Lietava, in: Slovenské pohľady... IV., 443.

⁴¹ Porov. KAVULIAK: op. cit., 60.

⁴² Porov. MARSINA Richard a kol.: Slovenské dejiny, Martin: Matica slovenská, 1991, 95–96.

zmene vierovyznania podľa vtedajšej zásady „*Cuius regio, eius religio*“, teda „čie je územie, toho je i náboženstvo“.⁴³

Juraj Turzo sa stal palatínom, veľmožom a veliteľom uhorských vojsk na severnej strane Dunaja v bojoch proti Turkom. Bol neúnavným šíritelom evanjelickej cirkvi. Hovorí sa, že jeho starý otec Mikuláš Kostka si dopisoval s Martinom Lutherom. Palatín Juraj Turzo listom z 20. júna 1609 zvolal na 15. júla do Žiliny synodu desiatich preddunajských stolíc na riešenie otázok protestantov. Pretože len veľmi málo pozvaných prišlo do Žiliny, musel svoje pozvanie zopakovať a synoda sa potom konala v Žiline od 28. do 30. marca 1610. Týkala sa desiatich preddunajských stolíc, lebo západné a stredné Slovensko vystupovalo už ako samostatná jednotka. Konala sa v terajšom katolíckom farskom kostole. Pre preddunajskú časť Uhorského habsburského kráľovstva boli na nej zvolení traja superintendenti, Izák Abrahamides, Eliáš Láni a Samuel Melík (Melichius). Uznesenia synody podpísali dvaja baróni, štyria magnáti, šestnásť šľachticov, traja mešťania a dvadsaťsedem protestantských kazateľov. Katolícka vrchnosť proti uzneseniam synody protestovala, v Žiline vytvorená cirkevná organizácia evanjelickej cirkvi augsburského vyznania sa stala trvalou. Synoda prijala 16 článkov. A zároveň protestanti prestali platiť poplatky katolíckym biskupom.⁴⁴ V tom čase vyše dve tretiny obyvateľov Žiliny boli evanjelikmi augsburského vyznania. Mali úplne vo svojej moci aj mestskú radu. Žilina mala vtedy síce privilegované postavenie, vyplývajúce z udelených kráľovských výsad, no fakticky bola zemepanským mestom, takže vo vtedajšej situácii jej zemepán mohol mať vplyv na vierovyznanie jej obyvateľov.

Po nábožensky vlašných evanjelikoch Františkovi a Mikulášovi Deršffym (zomrel 6. novembra 1605) sa jej zemepánmi stali manželia ich dvoch dcér. Uršul'a sa po smrti svojho prvého manžela Františka Magóčiho, hornouhorského kapitána, vydala za Mikuláša Esterháziho (1582 – 1645), ktorý počas štúdií na jezuitských školách okolo roku 1600, aj vďaka vplyvu svojho katechéta Petra Pázmaňa, neskoršieho ostrihomského arcibiskupa, konvertoval z evanjelickej viery na katolícku vieru a v priebehu svojho ďalšieho života sa stal najvýznamnejším predstaviteľom prohabsburskej katolíckej šľachty v prvej polovici 17. storočia. Obnova katolíckej viery sa začala až po vymretí Turzovcov, keď sa panstvo dostalo do rúk zemepána Mikuláša Esterháziho. Pre svoje náboženské presvedčenie

⁴³ Porov. HROMNÍK Milan: Z dejín Bytče a jej farnosti, účelová publikácia RKFÚ v Bytči, Žilina: 2003, 74.

⁴⁴ Porov. Archív obce Stránske: Obecná kronika obce Stránske I., Stránske: 1973, 137.

sa zriekol i Trenčianskeho hradu, ktorý mu ponúkol jeho strýko Štefan Ilešházi. Dar výrečnosti využil pri obrátení svojich príbuzných i dvoch manželiek.⁴⁵

Katarína Deršffy sa vydala za baróna Štefana Vešeléniho (1582 – 1627), ktorého syn, neskôr palatín František Vešeléní (1605 – 1667) tiež študoval na jezuitských školách a konvertoval na katolícku vieru. Nábožnou katolíčkou bola aj jeho prvá manželka Žofia Bošňáková (zomrela v roku 1644) a jeho mladší brat Mikuláš (1608 – 1666) bol jezuitom.⁴⁶ Je zaujímavé, že práve za týchto zemepánov, ktorí boli horlivými katolíkmi, sa protestantizmus v Žiline ešte viac upevnil. Môžeme povedať, že skoro vo všetkých dedinách nastal náboženský boj.

V období zasadania žilinskej synody veľa katolíkov proti tejto synode protestovalo. Jedným z nich bol i František Forgáč, narodený roku 1560 evanjelickým rodičom. Katolíkom sa stal zásluhou jezuitov. Forgáč bol ostrihomským arcibiskupom, županom, kardinálom, kráľovským kancelárom a od roku 1607 uhorským miestodržiteľom. Podporoval jezuitov a začal rekatolizačný zápas. Mal na svojej strane habsburského panovníka a niekoľko významných magnátov, ktorí sa vrátili do katolíckej cirkvi, ako Esterháziovci, Pálfiovci, Drugetovci.⁴⁷

3.3 Evanjelická farnosť v Konskej

Evanjelická farnosť Korská bola do roku 1590 filiálkou rajeckej farnosti. Na generálnej kongregácii v Žiline 4. júna toho istého roku bola slávnostne vyhlásená za samostatnú farnosť s filiálkou Stránske. Jednou z povinností kňaza bolo vyberať desiatky. Z toho si mohol ponechať šestina. Ostatné desiatky odvádzal bojnickému prepoštovi.⁴⁸ Z týchto čias pochádza aj zápis o tom, že ľudia katolíckeho farára v noci ohrozovali na fare, preto musel utiecť zadnými dverami. Následne sa skrýval v Stránskom.

⁴⁵ Porov. ESTERHÁZI Mikuláš, in: Slovenský biografický slovník II., Martin: Matica slovenská, 1987, 30–31.

⁴⁶ Porov. VEŠELÉNI František, in: Slovenský biografický slovník VI., Martin: Matica slovenská, 1994, 271.

⁴⁷ Porov. VESELÝ Daniel: Dejiny kresťanstva a reformácie na Slovensku, Liptovský Mikuláš: Transcius, 2004, 144–145.

⁴⁸ Porov. Archív literatúry a umenia SNK v Martine: HOLUBY Ľudovít Jozef: Materiály k dejinám cirkvi evanjelických augsburského vyznania v Stolicy Trenčianskej, Zemianské Podhradie: 1888, rukopis, zv. V., diel I., 333–335. Sign. A 1256 (A).

Ako dlho bol farár „vo vyhnanstve“, zápis neuvádza. Evanjelici následne zabrali v Konskej i katolícky kostol.⁴⁹

Prvým evanjelickým farárom v Konskej bol Ján Ďurovič Slopňanský.⁵⁰ V roku 1611 vizitoval farnosť superintendent Eliáš Lányi.⁵¹ Vo vizitácii sa píše o materiálnych veciach kostola v Konskej, ale i v Stránskom. Tak napríklad v kostole v Konskej boli dva rôzne zdobené ornáty, ďalej dva kalichy a rôzne iné kostolné veci. Taktiež patrili k farnosti lúky a polia. Farár Ďurovič dostal napomenutie na generálnej kongregácii v Bytči 31. januára 1613. Napomenutie znelo: „*Napomenutý bol ctihodný pán Jan Konštianský, aby častejšie prijímal večeru Pána, a aby to pri budúcej congregácii dvoma farármi dosvedčil, že tak urobil.*“ Dá sa predpokladať, že farár Ďurovič chodil výnimočne na spoveď. Počas pôsobenia tohto farára vyhorel kostol alebo sa stala nejaká iná pohroma s kostolom v Konskej, pretože 29. januára 1614 bola vydaná kongregáciou licencia farnosti na zbieranie milodarov na opravu. Táto licencia bola vydaná na kongregácii v Bytči.⁵²

Ďalším farárom bol od roku 1618 Juraj Stránovský.⁵³ V roku 1618 bol povolaný do Žiliny, kde sa stal diakonom, následne bol farárom v Súľove a potom v Konskej. Z Konskej odišiel v roku 1628 do Lietavy. Za jeho pôsobenia vo farnosti vizitoval farnosť Ján Hodík, a to až dvakrát, v roku 1621 a 1628. Záznamy z vizitácií sa nezachovali.⁵⁴

Po farárovi Stránovskom pôsobil v Konskej Ján Lang (Langius), ktorý bol vo Frývalde vypovedaný veriacimi. Do Konskej prišiel v roku 1631, kde bol až do roku 1642.⁵⁵

Do Konskej prišiel roku 1642 Pavel Škultéty Nosický, ktorý bol za farára povolaný grófom Gašparom Illésházim. Kontuberniálne zákony (cirkevnoprávne normy evanjelickej cirkvi a. v. vyznania) podpísal 19. novembra 1643. Následne prešiel na faru do Hričova.⁵⁶

Po odchode farára Pavla Nosického na faru do Hričova bol povolaný za farára Matej Žátecký (Žatecius). Pochádzal z Beluše. V Konskej bol až do leopoldovského

⁴⁹ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 6. Kópia rukopisu vizitácie je uložená v Archíve RKBÚ v Nitre, f. Parochiae, 52/III.

⁵⁰ Porov. HOLUBY Ľudovít Jozef: Predpisy cirkvám frývaldskej a konštianskej, superintendentom Danielom Krmanom vydané v čas vizitácie r. 1707, in: Cirkevné listy, 1887, č. 2, 21–22.

⁵¹ Porov. LOMBARDINI Alexander: Strečno, in: Slovenské pohľady pre literatúru, vedu, umenie a politiku V., Turčiansky sv. Martin: 1885, 17.

⁵² Porov. Archív literatúry a umenia SNK v Martine: HOLUBY: Materiály..., 337, 350–352.

⁵³ Porov. LOMBARDINI: Strečno, in: Slovenské pohľady... V., 17.

⁵⁴ Porov. Archív literatúry a umenia SNK v Martine: HOLUBY: Materiály..., 339, 352.

⁵⁵ Porov. tamže, 341, 352.

⁵⁶ Porov. tamže, 341–342, 353.

prenasledovania v roku 1673. Následne bol ešte krátky čas, v roku 1684, farárom v Predmieri.⁵⁷ V Konskej boli ešte dvaja evanjelickí rektori Pavol Sabbatéci a Mikuláš Chvíľa.⁵⁸

Po rozdelení lietavského panstva v roku 1628 sa niektoré podiely v obciach Stránske, Poluvsie a Kamenná Poruba následne dostali katolíckemu zemepánovi Františkovi Révayovi, ktorý kostol v Stránskom vrátil katolíkom a podľa vtedajšej zásady poddaní prijali katolícku vieru. Nevieme ale presne, kedy to bolo, či to bolo hneď po rozdelení panstva, alebo až neskoršie. Evanjelici boli do značnej miery s týmto faktom znepokojení, lebo tento problém riešili na žilinskej kongregácii 25. augusta 1633. Jednalo sa nielen o kostol v Stránskom, ale i kostol v neďalekom Višňovom. Taktiež i v roku 1649 na Prešporskom sneme žiadali evanjelici aspoň „vykrojenie miesta“ pre kostol v Stránskom.⁵⁹

3.4 Evanjelická farnosť v Kamennej Porube

Obce Kamenná Poruba a Kunerad nepatrili do evanjelickej farnosti v Konskej. V Porube bola samostatná evanjelická farnosť. Dosvedčuje to vizitácia v Konskej, vykonaná Danielom Krmanom.⁶⁰

Prvým evanjelickým farárom v Kamennej Porube bol Juraj Bobál (Bobalius), ktorý podpísal roku 1580 kontuberniálne zákony. V Porube bol už pred rokom 1580. Roku 1600 odišiel na faru do Višňového. Zomrel vo Višňovom roku 1630.⁶¹ Jeho nástupcom bol Vavrinec Nosák (Nosacius), ktorý roku 1601 nové kontuberniálne zákony podpísal. Pochádzal z Turčianskeho Svätého Martina.

Roku 1609 bol povolaný na faru Pavel Lovčanus (Lovianus). V tom roku podpísal i kontuberniálne zákony. Porubu vizitoval roku 1611 evanjelický superintendent Eliáš Láni. Okrem kalicha, obrusov a iných vecí sa uvádza, že na veži sú tri zvony, ďalej sú tam tri zástavy s prápormi. Taktiež farnosť mala polia i lúky, jedna z nich bola pomenovaná „Pod duby“ a nachádzala sa pri Konskej. Vo vizitácii je taktiež spomenuté i to, že táto oblasť nebola uchránená od „drancujúcich hajdúchov“, ktorí veľa pokradli z kostola.

⁵⁷ Porov. tamže, 342, 353.

⁵⁸ Porov. tamže, 355.

⁵⁹ Porov. tamže, 341–342.

⁶⁰ Porov. HOLUBY: Predpisy cirkvám fryvaldskej a konštianskej..., 21–22.

⁶¹ Porov. BAGIN Anton: Kostol Všetkých svätých v Kamennej Porube, in: Katolícke noviny 44 (1977) 6.

Farár mal veľmi skromný dôchodok. Farár Lovčanus roku 1619 odišiel do Brezian v prievidzskom kontuberniu.

Následne bol do Kamennej Poruby povolaný v tom istom roku Mikuláš Sandanus. Bol krstným otcom farárovi v Konskej a následne v Lietave Jurajovi Stránovskému pri krste jeho syna Floriána. Bol prijatý do kontubernia 27. februára 1620, keď podpísal kontuberniálne zákony. Počas jeho pôsobenia bola vizitovaná cirkev roku 1621 superintendentom Jánom Hodíkom, ktorý v zápisoch písal o žalostnom stave cirkvi či už v materiálnej, ale i duchovnej rovine. V roku 1644 vizitoval farnosť Zachariáš Láni. Na žilinskej kongregácii 13. februára 1644 sa zaviedla pre porubskú cirkev zbierka na novú protokolovú knihu. Cena bola 4 zlaté. V tom období nebol v Porube žiadny farár, lebo z tejto kongregácie bol napísaný list pre farára v Považskej Bystrici, kde sa spomína, že kamennoporubská cirkev nemá svojho farára.

Koncom roka bol zvolený Tomáš Apostoli, ktorý bol 16. februára 1648 prijatý do žilinského kontubernia. Pochádzal z Trenčianskej Teplej. Kongregácia mu vyčítala, že sa dopustil prehrešku, lebo kontubernia podpísal zlou rukou. Zhromaždenie mu ale naložilo, aby budúcej kongregácii predostrel svedectvo o spoľahlivosti. Na faru do Poruby prišiel roku 1652, kde pôsobil až do smrti v roku 1660.

Roku 1653 bol povolaný za farára Ondrej Kerner Očovský. Za diakona bol vysvätený 3. februára 1646 v Liptovskom Mikuláši. Na faru prišiel roku 1653. Zákony podpísal 6. februára 1654. Tento farár mal problém so svojou dcérou, ktorá začala chodiť s evanjelickým rektorom. Otec farár svoju dcéru zmlátil. Následne bol farár zažalovaný rajeckým farárom Samuelom Pulíniom u seniora. Tento problém pohoršenia sa riešil na žilinskej kongregácii roku 1655. Farár dostal trest k zatvoreniu do kostola na tri hodiny. K tomu ešte musel v nedeľu sexagesima (ôsma nedeľa pred Veľkou nocou) verejne odprosiť svoj čin.

Posledným farárom v Kamennej Porube bol Ján Levičský (Gevicenus, Levicenus). Koncom roku 1665 bol povolaný do Poruby z Liptovskej Mary. Zákony podpísal 20. februára 1666. V Porube bol až do leopoldovského prenasledovania. Roku 1672 bol evanjelický farár vyhnaný z obce a mnohí evanjelici museli odísť z Poruby. Farár Levičský sa ukrýval niekde v blízkosti Kamennej Poruby, lebo v roku 1683 sa do Poruby vrátil. Dlho sa tam ale nezdržal, lebo toho istého roku bol po druhýkrát vyhnaný z Poruby.

V Kamennej Porube boli dvaja rektori, Ondrej Laurenti, ktorý podpísal zákony roku 1657 a Michal Koviavi, ktorý podpísal zákony 10. februára 1666.

V tých rokoch nastala v Porube rekatolizácia, lebo počas Rákociho povstania boli evanjelici v Kamennej Porube v menšine. Preto i v roku 1706 kostol, fara a škola patrila katolíkom. Vtedy evanjelici z Poruby ale i Kuneradu patrili pod farnosť Korská. Po porážke Rákociho vojska pri Turnej roku 1708 boli vyhnaní evanjelici z celej rajeckej doliny. Roku 1888 bolo v Kamennej Porube 513 katolíkov, 3 evanjelici, 71 židov. V Kunerade bolo 258 katolíkov, 5 evanjelikov a 18 židov.⁶²

3.5 Obnova evanjelickej fary v Korskej počas Rákociho povstania

V roku 1703 vpadol s vojskom do Uhorska František II. Rákoci (1676 – 1735) so zámerom vydobýť krajinu slobodu.⁶³ Evanjelikom sa nepáčilo, že katolíci si prisvojujú kostoly, ktoré im boli zobrať počas reformácie. Rákoci bol vychovaný jezuitmi a od roku 1694 bol šarišským županom. Zatikí povstalci mu roku 1703 ponúkli vedenie sedliackych vojsk. I keď bol Rákoci katolík a mal na strane šľachtu, bol tolerantný aj k evanjelikom. Od 12. septembra do 3. októbra 1705 sa konal v Sečanoch snem. Prístup mal každý šľachtic. Boli obnovené náboženské práva podľa Viedenského a Lineckého mieru. Bolo rozhodnuté, že komisia pridelí kostoly pôvodným majiteľom. Rokovanie o mieri bolo neúspešné. Povstanie dosiahlo vrchol v rokoch 1706 – 1707. Evanjelikom sa znovu začali vracat' odobraté kostoly.⁶⁴ Počas Rákociho povstania v rokoch 1703 – 1711 sa znovu obnovila aj evanjelická cirkev v Korskej.

V Kamennej Porube v čase Rákociho nepokojov patrila kostol katolíkom. Katolíkom bol odobraný 19. februára 1707. Následne obce Kamenná Poruba a Kunerad boli pripojené k evanjelickej farnosti v Korskej.⁶⁵ Daniel Krman vizitoval 18. marca 1707 farnosti Fryvald, dnes Rajecká Lesná a Korskú, pričom vydal predpisy s 34 bodmi.

⁶² Porov. Štátny archív Bytča, pobočka Žilina: HOLUBY Ľudovít Jozef: Cirkev evanjelická augsburského vyznania, Contubernia hornu trečianskeho čili žilinského, Zemianske Podhradie: 1888, rukopis, diel II., 607–619.; Porov. Archív Cirkevného zboru a. v. v Liptovskom Mikuláši: zostavil HOLUBY Ľudovít Jozef: Materiály k dejinám cirkví evanjelických augsburského vyznania Trenčianskych a síce: visitačné protokoly superintendentov Eliáša Lániho, M. J. Hodíka, M. Zachariáša Lániho, Joachima Kalinku, Daniela Krmanna a Eliáša Mohla od roku 1611 až do roku 1742, Zemianské Podhradie: 1886, rukopis, 197.

⁶³ Porov. PAULINY Ladislav: Dejepis superintendencie nitrianskej, Senica: Ján Bežo, 1892, zv. II., 40.

⁶⁴ Porov. VESELÝ: op. cit., 207–208.

⁶⁵ Porov. Archív Cirkevného zboru a. v. v Liptovskom Mikuláši: zostavil HOLUBY: Materiály k dejinám cirkví evanjelických..., 197.

Od roku 1670 – 1680 patrila farnosť katolíkom. Evanjelická cirkev znovu obnovila činnosť v Konskej v roku 1705, keď Rákóciho komisári Jozef Huszár, František Bohuš a Ján Lipoš vzali kostol katolíkom a dali ho evanjelikom.

Posledným evanjelickým farárom v Konskej bol Ondrej Gregorius pochádzajúci z Kvašovskej Lehoty. Ako rektor v Slovenskom Pravne a v Turanoch bol katolíkom. V roku 1705 prestúpil k evanjelikom. Od roku 1706 bol farárom v Konskej, keď bol vyhnaný katolícky farár Michal Vičan. Gregorius bol 16. a 17. februára 1707 na generálnej žilinskej kongregácii prijatý do kontubernia.⁶⁶

Po obnove katolíckej farnosti v Konskej roku 1708 sa katolícky farár usídlil v Stránskom, kde kostol dočasne slúžil ako farský, pokiaľ sa neopravil kostol s farou v Konskej.⁶⁷

3.6 Jezuiti v Uhorsku

Mužskú rehoľu jezuitov založil španielsky šľachtic a dvoran svätý Ignác z Loyoly v roku 1534. Napriek tomu, že kardinálsky zbor bol proti zakladaniu nových rehoľných spoločností, pápež Pavol III. 27. júla 1540 túto rehoľu potvrdil bulou *Regiminis militantis ecclesiae*.⁶⁸

Celé územie dnešného Maďarska vrátane Ostrihomu okupovali Turci. Ostrihomský arcibiskup Mikuláš Olah (1493 – 1568), ktorý preto sídlil v Trnave, pozval do svojho sídelného mesta jezuitov. Tí už v roku 1561 založili v Trnave kolégium, kde vyučovali po slovensky. Vďaka pôsobeniu jezuitov vznikol v Trnave takzvaný trnavský jazykový úzus, ktorý podnetne vplýval na vznik spisovnej slovenčiny. Činnosť jezuitov na Slovensku mala od počiatku veľmi pozitívny vplyv na školstvo a na vedecký pokrok. Jezuiti pôsobili v Trnave iba do roku 1567. Po veľkom požiari, ktorý zničil takmer celé mesto a s ním aj objekty jezuitov, generál rehole František Borgiáš odvolal jezuitov z Uhorska. Na Slovensko sa potom jezuiti vrátili rozhodnutím cisára v roku 1587. Vtedy dostali Turčianske prepoštvstvo. Prvoradým poslaním jezuitov nebol v tom čase, ako sa to uvádza v mnohých publikáciách, boj proti reformácii. Ich poslaním bolo predovšetkým svedectvo lásky ku Kristovi vo vernosti cirkvi. Keď napríklad v roku 1562 vypukol mor, rozpustili

⁶⁶ Porov. HOLUBY: Predpisy cirkvám fryvaldskej a koňštianskej..., 22.; Porov. Archív literatúry a umenia SNK v Martine: HOLUBY: Materiály..., 343, 354.

⁶⁷ Porov. HROMNÍK: Z dejín farnosti..., 10.

⁶⁸ Porov. SCHAUBER Vera, SCHINDLER Michael Hanns: Rok se svatými, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, 393–396.

školu v Trnave a venovali sa charitatívnej a duchovnej činnosti. Podobne to bolo i pri morovej epidémii v roku 1710 v Žiline, Trnave, Trenčíne a Komárne.

Celé 17. storočie bolo v Uhorsku charakterizované protihabsburskými povstaniami. Viedli ich najmä protestantskí šľachtici a veľmoži, ktorí sa v tomto svojom úsilí spájali dokonca aj s Turkami. Vtedajší ostrihomský arcibiskup Peter Pázmaň (1570 – 1637) sa pričínil o hmotné zabezpečenie jezuitov, aby sa mohli vo väčšej miere venovať aj rekatolizačnému úsiliu.⁶⁹ Ale nebolo to len hmotné zabezpečenie. Jezuiti museli vynakladať obrovské úsilie aj v oblasti diplomacie, nakoľko sa chceli udržať a rozvíjať.

Jezuiti mali v 17. storočí aj existenčný problém, keďže podľa ôsmeho článku *De patribus Jesuivitis* predkorunovačného dekrétu kráľa Mateja z roku 1608 nesmeli vlastniť v Uhorsku majetky.⁷⁰ Na viac rokov tak jezuitom zabránili zakladať rehoľné domy. Peter Pázmaň na krajinskom sneme v Bratislave v roku 1608 bránil česť a práva jezuitov.⁷¹ O desať rokov neskôr boli jezuiti v Uhorsku nútení hľadať nové cesty svojho uplatnenia. Podarilo sa im to a v 17. storočí boli životaschopné viaceré jezuitské kolégiá a rezidencie, medzi ktorými bola i Žilina, Trnava, Bratislava a mnohé ďalšie slovenské mestá.⁷²

3.7 Jezuiti v Žiline a okolí

V okolí Žiliny pôsobili jezuiti oveľa skôr ako priamo v meste. Jezuiti sa o Žilinu zaujímali už druhej polovici 17. storočia, z ktorého pochádza prvá zmienka o existencii jezuitskej misie v Žiline. Do Žiliny prišli jezuiti ako misionári po prvý raz v roku 1654. Ako rekatolizátorov ich sem vyslal ostrihomský sídelný arcibiskup Juraj Szelepcsényi-Pohronec. Mená jezuitských pátrov, ktorí vtedy prišli do mesta, však nepoznáme. Od roku 1629 viedli jezuiti farnosť v Bytči. Taktiež spravovali sedemnášť fár

⁶⁹ Porov. ŠIMONČIČ Jozef: Jezuiti v Trnave, in: *Viera a život*, r. I., č. 2, 1991, 92–99.

⁷⁰ Čl. 8/1608, §1: „Nimirum, ut ipsi nulla in regno Ungariae bona stabilia et possessionaria habere et possidere valeant.“ In: *Corpus juris Hungarici 1608 – 1657*, Budapešť: ed. MÁRKUS Deszö, 1900, 14.; Porov. KRAPKA Emil, MIKULA Vojtech: *Dejiny spoločnosti Ježišovej na Slovensku*, Cambridge, Ontario: Dobrá kniha, 1990, 47.

⁷¹ Porov. ŠIMONČIČ Jozef: Recenzia na knihu SZÁBO Ferenc, SJ: *A teológus Pázmány, A grazi „theologia scholastica“ Pázmány művében*, 2 kiadás, Budapest: 1998, 367, in: *Viera a život*, r. IX., č. 3, 1999, 267–269.

⁷² Porov. CHALUPECKÝ Ivan: *Protireformácia alebo rekatolizácia?*, in: *Historické štúdie*, č. 40, 1999, 137.

Bytčianskeho a Lietavského panstva. Dá sa teda predpokladať že istý čas boli i na fare v Konskej a rekatolizovali farnosť.⁷³

V roku 1737 vydal profesor jezuitskej univerzity v Trnave František Kazy dielo *Historia universitatis Tirnaviensis*. Napísal v ňom, že v Žiline v druhej polovici 17. storočia nebolo dlho ani stopy po katolíckych bohoslužbách.⁷⁴

Druhý raz viedli jezuiti misie v Žiline v roku 1673. Misie na začiatku súviseli s vrátením kostola katolíkom.⁷⁵ Vytrvalou prácou dosiahli jezuiti v Žiline hneď na počiatku tejto činnosti 96 konverzií na katolicizmus a do konca roka ich bolo 167. Nariadil to žilinskému magistrátu trenčiansky župan Juraj Illésházy svojím listom z 3. mája 1672. Farský kostol bol však katolíkom vrátený až o rok neskôr.⁷⁶ V súvislosti tökölyovským povstaním získali evanjelici kostol znova v roku 1678. V roku 1684 patril žilinský kostol katolíkom len od apríla do októbra. Po tretí raz prišli jezuiti ako misionári do tohto mesta na žiadosť arcibiskupa Juraja Selepčeniho-Pohronca v roku 1685. Prišli dvaja pátri, ale evanjelickí Žilinčania ich z mesta vyhnali, preto sa uchýlili ku grófovi Ladislavovi Suňogovi na Budatínsky zámok. Jeden z nich zakrátko pre ťažkú chorobu zomrel. Cisárski ozbrojenci medzitým žilinských protestantov pacifikovali a po štvormesačnom pobyte v Budatíne v novembri 1685 sa mohol jezuitský páter vrátiť do Žiliny.⁷⁷

Príchod jezuitov do Žiliny mal veľký vplyv na rekatolizáciu mesta a jeho okolia. Činnosť jezuitov mala v Žiline evidentné výsledky. Gymnázium, ktoré založili, prispelo k rozvoju vzdelanosti mesta. Žiaci okrem iných aktivít hrali rozličné divadelné predstavenia, najmä pašiové hry, ale aj hry s mravným a náboženským obsahom. Hrávali v dome grófa Juraja Leopolda Erdödyho v takzvanom Panskom dome, ale pašiové hry hrávali predovšetkým na námestí.⁷⁸

Hneď po trvalom usadení sa jezuitov v Žiline začala v meste postupovať rekatolizácia. Takmer denne sa obyvatelia mesta obracali na katolícku vieru. Z mestských funkcionárov bol prvým rekatolizátorom mestský notár Mikuláš Thamaássy a po ňom Mikuláš Bivolényi, ktorý bol členom mestskej rady. Už v čase, keď jezuiti založili v Žiline

⁷³ Porov. PRIKRYL Ľubomír Viliam: *Stručné dejiny farnosti Žilina*, Žilina: Rímskokatolícky farský úrad Farnosti Žilina – mesto, 2006, 13–16.

⁷⁴ Porov. KRAPKA, MIKULA: op. cit., 217.

⁷⁵ Porov. tamže, 158.

⁷⁶ Porov. MARSINA: *Rezidencia spoločnosti Ježišovej...*, 9.

⁷⁷ Porov. KRAPKA, MIKULA: op. cit., 158.

⁷⁸ Porov. PRIKRYL: op. cit., 14.

svoju misiu, prevzali aj vedenie tunajšej fary. V roku 1738, na pamiatku zavŕšenia rekatolizácie v Žiline a v jej okolí, postavili na námestí sochu Nepoškvrneného počatia Panny Márie. V tomto roku zriadili jezuiti aj lekárňu v jednom z domov, ktoré stáli na mieste neskoršieho kláštora jezuitov. Hlavnou činnosťou jezuitov v Žiline bola pastorácia. Toto svoje úsilie zamerali predovšetkým na obnovu katolíckeho života v meste Žilina a na jeho širokom okolí. Pravidelne kázali, vysluhovali sviatosti a konali exercície. Venovali sa katechéze aj v okolitých dedinách. Pastoračné práce v Žiline zameriavali na slovenských veriacich. Po duchovnej stránke sa starali aj o mestské väzenie a o tunajší špitál, čo bol vlastne sirotinec.⁷⁹

Taktiež jezuiti to nemali ľahké, pretože na mnohých miestach sa dostali do sporu s miestnym obyvateľstvom. Všeobecne vítaní určite neboli, najmä nie tam, kde protestantské obyvateľstvo tvorilo väčšinu. Niektorí v nich videli aj svoje majetkové ohrozenie. Najmä platenie desiatkov a iných dôchodkov museli jezuiti neraz vymáhať, pomáhať im v tom musela svetská či cirkevná moc.⁸⁰

V roku 1688 pretvorili žilinskú jezuitskú misiu na rezidenciu. Prvých desať rokov pôsobenia jezuitov v Žiline bolo veľmi ťažkých. Predstavitelia mesta sa ich chceli zbaviť za každú cenu. Po čase sa im podarilo nadobudnúť dom na námestí, v ktorom zriadili aj malú kaplnku. Finančne podporoval jezuitov arcibiskup Juraj Selepčeni-Pohronec sumou 30 000 zlatých.⁸¹ Na základe testamentu však dostali jezuiti aj jeho majetky v Rosine, Čadci a v Porúbke i majetkové časti panstiev Strečno a Lietava. Okrem toho podporovali ich činnosť aj viacerí Žilinčania. Okrem toho, aby mala rezidencia trvalé majetkové zabezpečenie, získavali príjmy z obcí farností Kanská, Stránske a Poluvsie, ďalej z obcí Bitarová, Bytčica, Ďurčina, Jasenová, Lietava, Lietavská Svinná, Rajec, Rajecká Lesná, Sverepec, Trnové a Višňové. V Poluvsí mala rezidencia celú dedičnorichtársku škultétsku usadlosť a sedem želiarov. V Stránskom dve celé sedliacke usadlosti a jedného želiara. Jezuiti mali presnú a dôslednú evidenciu povinností poddaných. Sedliaci z Poluvsia dovážali ryby zo Sliezska, vozili plátno, kameň a piesok na stavbu. Odovzdávali po holbe lieskocov, čučoriedok a hríbov. V Rosine napríklad mal richtár povinnosť dovážať víno a dozerať na robotníkov. Sedliaci platili ročne po osem zlatých a odovzdávali po tri korce raže, jačmeňa a ovsu, spoločne tri korce hrachu, pšena

⁷⁹ Porov. KRAPKA, MIKULA: op. cit., 158–160.

⁸⁰ Porov. Archív RKBÚ v Nitre, f. Seminarium S. Ladislai Regis, kr. 43, fasc. Elenchus, č. 323, č. 315.

⁸¹ Porov. LOMBARDINI Alexander: Stručný dejepis slobodného mesta Žiliny, Turčiansky sv. Martin: Kníhtlač účasťin. spolku, 1874, 35.

a semenca.⁸² Taktiež vlastnili kúpele v Rajeckých Tepliciach, ktoré dostali od ostrihomského arcibiskupa Szelepčeniho a jednu časť mlyna s právom „šenkovania“ vína.⁸³ Taktiež jezuiti dostali do držby časť Kamennej Poruby. Podľa urbára z roku 1688 bol dedičným richtárom v Porube Ján Porubský. Rezidencii podliehali traja sedliaci a štyria želiari.⁸⁴ A plnili mnoho ďalších povinností.

Jezuiti ako správcovia farského kostola sa postarali o jeho reštaurovanie v rokoch 1690 – 1697. Vtedy sa postavil nový oltár Najsvätejšej Trojice. Trvalo niekoľko desaťročí, kým postupne kúpili niekoľko meštianskych domov na námestí, aby získali vhodný priestor na nové stavby. Vlastnú stavbu rezidencie začali v roku 1743. Stavbu viedol v rokoch 1753 a 1754 Pavol Zamarovský. Financovali ju z prostriedkov rezidencie. Kostol je zasvätený Obráteniu svätého Pavla. Ešte nedokončený bol posvätený nitrianskym biskupom Imrichom Esterházym v roku 1749, ktorý udeľoval v Žiline sviatosť birmovania 3426 veriacim.⁸⁵

Za zmienku taktiež stojí skutočnosť, že v roku 1773 pracovali v Žiline ešte siedmi pátri. Okrem iných činností ešte pracovali a vyučovali na gymnáziu v Žiline tri roky. Potom museli jezuiti Žilinu opustiť. Následne vyučovanie prevzali františkáni, ktorí prišli do Žiliny na pozvanie Pavla Esterházyho v roku 1701.⁸⁶

Budovu v roku 1778 odkúpilo mesto za 2000 zlatých. Neskôr na verejnej licitácii odkúpil budovu bývalej rezidencie obchodník s vínom Štefan Raška. Nitrianske biskupstvo budovu kúpilo 5. októbra 1832. Po nadstavbe druhého poschodia kláštora tu nitriansky biskup Jozef Vurum 8. apríla 1833 zriadil sirotinec. V zakladacej listine bola uvedená podmienka, že kúpený dom nesmel byť v žiadnom prípade predaný.⁸⁷ Sirotinec vznikol ako následok veľkej epidémie cholery v roku 1831.⁸⁸

⁸² Porov. MARSINA Richard, KUŠÍK Michal: Urbáre feudálnych panstiev na Slovensku II., Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1959, 462–469.; Porov. MARSINA: Rezidencia spoločnosti Ježišovej..., 10.

⁸³ Porov. LOMBARDINI: Stručný dejepis..., 36.; Porov. Archív obce Rajecké Teplice: Obecná kronika obce Rajecké Teplice I., 71.

⁸⁴ Porov. HROMNÍK: Z dejín farnosti..., 24.

⁸⁵ Porov. KRAPKA, MIKULA: op. cit., 15.

⁸⁶ Porov. tamže, 16.

⁸⁷ Porov. Štátny archív Bytča, pobočka Žilina: Zakladacia listina Rímskokatolíckeho sirotinca v Žiline 8.4.1833, rukopis, f. Rímskokatolícky sirotinec Nitrianskej diecézy v Žiline, kr. 2, inv. č. 4.

⁸⁸ Porov. Schematismus venerabilis cleri dioecesis Nitriensis pro anno a Christo nato MDCCCXXXIII, Tyrnaviae: Typis Joannis Bapt. Jelinek, 1833, 172–176.

Epidémia zastihla i celú rajeckú oblasť. V Rajci zomrelo 488 ľudí, v Lietave 178, v Rajeckej Lesnej 124, vo Fačkove 73, v Čičmanoch 83 ľudí. Vo farnosti Konská zomrelo na cholera v roku 1831 v Konskej 94 ľudí, v Stránskom 79, v Kamennej Porube 113, v Poluvsí 46, v Kunerade 24 a Rajeckých Tepliciach 8 ľudí. Celkovo zomrelo v roku 1831 365 ľudí z farnosti. O rok neskôršie zomrelo vo farnosti 181 ľudí.⁸⁹

Od roku 1881 až do roku 1950 spravovali sirotinec Dcéry kresťanskej lásky svätého Vincenta de Paul, vincentínky. Kostol Obrátenia svätého Pavla pripadol farskej správe. V rokoch 1959 – 1972 tu v kláštore sídlila Stredná zdravotnícka škola v Žiline.⁹⁰ Potom, do roku 1992, slúžila budova potrebám Považskej galérie, keď objekt reštituovalo Nitrianske biskupstvo. Počas celého obdobia totality až po zmeny spoločenského systému v roku 1989 kostol spravoval žilinský dekanát, farnosť Žilina – mesto. V roku 1990 nitriansky biskup Ján Chryzostom Korec zveril správu kostola Slovenskej provincii rádu Menších bratov kapucínov. Prví kapucíni boli v Žiline uvedení v júli 1990.⁹¹

Dňa 21. júla 1773 pápež Klement XIV. vydal pre mimoriadne veľký nátlak mnohých nepriateľov jezuitov listinu (breve) *Dominus ac redemptor*, ktorou na celom svete zrušil Spoločnosť Ježišovu. Akt zrušenia jezuitov však bol v jednotlivých krajinách viazaný na súhlas a promulgáciu za strany panovníkov. V habsburskej monarchii nebola panovníčka Mária Terézia tomuto pápežskému rozhodnutiu veľmi naklonená. Dlhو váhala dať na tento zákaz svoj súhlas. Panovníčka ustúpila až tlaku parížskeho kráľovského dvora. Pápežské nariadenie bolo uplatnené na jeseň roku 1773. Oficiálne vyhlásenie zrušenia rehole v habsburskej monarchii sa uskutočnilo v Trnave 11. októbra 1773. Spoločnosť Ježišovu obnovil pápež Pius VII. 7. augusta 1814 bulou *Sollicitudo omnium ecclesiam*.⁹²

V 19. storočí prevládalo vo farnosti katolícke vierovyznanie. V priebehu tohto storočia veriaci s pomocou jednotlivých patrónov opravili, ale i postavili nové kostoly vo farnosti. Podrobnejšie je toto obdobie reflektované v jednotlivých podkapitolách šiestej kapitoly.

⁸⁹ Porov. Štátny archív Bytča: Matriky farnosti sv. Kataríny sobášených (1750 – 1799), pokrstených (1750 – 1790), zomrelých (1812 – 1842), rukopis, f. Zbierka cirkevných matrík, inv. č. 372/I, 91–168.

⁹⁰ Porov. PRIKRYL: op. cit., 23–24.

⁹¹ Porov. Rímskokatolícka farnosť Žilina – mesto: História farnosti, <http://www.farnosť-zilina.sk/farnosť/historia.htm>, (3.12.2007).

⁹² Porov. SEDLÁK František: Rušenie kláštorov za Márie Terézie a Jozefa II., in: Slovenská archivistika, Bratislava: Ministerstvo vnútra, 1995, č. 2, 171–180.

4 Novodobé dejiny farnosti

4.1 Farnosť po vzniku Československej republiky

V tomto období život vo farnosti charakterizovalo oživenie národného povedomia a kultúrneho života. Vznikali náboženské spolky ako Spolok živého ruženca, Škapuliarsky spolok, Spolok zasvätenia Božskému Srdcu Ježišovmu, Spolok šírenia viery, Armáda svätého Kríža, Tretí rád svätého Františka, Mariánska kongregácia, Katolícka jednota žien, Jednota katolíckej mládeže.⁹³

V tridsiatych rokoch 20. storočia pápež Pius XI. vyzval katolíkov, aby sa angažovali v spoločenskom, sociálnom a kultúrnom živote farnosti. Vznikla tzv. *Katolícka akcia*. Dejiskom katolíckej činnosti sa stali katolícke spolky v obciach a mestách. Hybnou silou mal byť miestny duchovný farnosti. Bolo nutné, aby kňaz mal aj svojich pomocníkov z radov laikov. Ale pokiaľ katolícka akcia mala byť organizovaná, bolo nutné, aby spolky sústavne pracovali, bolo potrebné postaviť katolícky dom. Katolícky dom slúžil na to, aby sa mládež zoskupovala do spolkov, aby pracovala. Preto postaviť katolícky dom v obci bolo spoločným cieľom všetkých miestnych katolíckych spolkov.⁹⁴ V rokoch 1936 – 1937 na podnet miestneho kňaza Jána Rojíčka a za pomoci ochotných veriacich bol katolícky dom postavený. Bol to jeden z prvých katolíckych domov na Slovensku. Bol postavený vedľa miestneho kostola na mieste bývalej radnice. Stavbu viedol Vincent Baránek. V roku 1937 bol posvätený a odovzdaný svojmu účelu.⁹⁵ Dom sa stal centrom činnosti katolíckych spolkov a poskytoval pre všetkých zázemie na schôdzky, porady, prednášky, diskusné večierky a divadlá. V roku 1954 boli obcou pristavené sociálne zariadenia a miestnosť, v ktorej sa dnes nachádza farská knižnica.⁹⁶ Do roku 1992 katolícky dom spravovala obec Kanská.

⁹³ Porov. HROMNÍK: Z dejín farnosti..., 21.

⁹⁴ Porov. VNUK Valer: Katolícke domy a čo s nimi súvisí, in: Katolícke Slovensko 833 – 1933, Trnava: SSV, 1933, 609–610.

⁹⁵ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 18.

⁹⁶ Porov. Archív RKFÚ Kanská: List RKBÚ v Nitre zo dňa 24.8.1954, sign. 925/954.

4.2 Farnosť v čase Slovenského štátu

V rokoch 1939 – 1945 sa náboženský život vo farnosti niesol v duchu prehĺbeného národného povedomia. Organizovala sa spolková činnosť pre dospelých, deti i mládež, hrávali sa náboženské divadelné predstavenia v katolíckom dome.⁹⁷ Mnohí kňazi vstupovali do politiky, pretože Slovensko malo nedostatok národnej inteligencie. Taktiež následná industrializácia a s ňou spojené procesy nivelizácie a odosobňovanie spoločnosti a morálky začali prenikať do slovenskej spoločnosti. Takmer úplne agrárna spoločnosť čelila tlaku jedinou silou, svojou katolíckou vierou a presvedčením. Taktiež sa zmenil školský zákon. Doposiaľ fungovali tri druhy škôl, cirkevné, obecné a štátne. Nový školský zákon zaviedol iba dve, a to cirkevné a obecné a preniesol finančné zabezpečenie na štát (všeobecné výdavky) a obec (vecné výdavky). Reforma ľudového školstva bola kompromisom Cirkvi a štátu. Cirkev stratila výlučné právo ustanovovať učiteľov, schvaľovanie učebníc a finančné zabezpečenie škôl sa prenieslo na štát. Štát však ponechal Cirkvi určitú autoritu a vplyv na vzdelanie.⁹⁸

4.3 Život vo farnosti v období komunizmu

Boj proti cirkvi na Slovensku začali komunisti už v septembri 1944. Dňa 6. septembra prijala povstalecká Slovenská národná rada nariadenie číslo 5/1944 Zb. n. SNR o poštátnení všetkých škôl na Slovensku.⁹⁹ Po obnovení Československa Slovenská národná rada nariadením č. 34/1945 zo dňa 16. mája 1945 toto nariadenie potvrdila. Týkalo sa to asi 2000 škôl, z čoho 1900 škôl patrilo katolíckej cirkvi. Aj v obciach farnosti boli poštátnené všetky cirkevné školy. 25. mája 1945 došlo k rozpusteniu náboženských spolkov, medzi nimi i Tretieho rádu svätého Františka a Spolku svätého Ruženca. Spolkový majetok a knižnice boli zabavené a obnovenie spolkov mohlo povoliť Povereníctvo vnútra, ktoré už v tom čase riadili komunisti. Taktiež Povereníctvo zastavilo vydávanie katolíckej tlače. Až od septembra 1945 začali vychádzať

⁹⁷ Porov. Archív RKFÚ Kónská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 19.

⁹⁸ Porov. SPIŠIAK Peter: Katolícka Cirkev a Slovenský štát, in: Viera a život, r. VII., č. 2, 1997, 97–100.

⁹⁹ Porov. LETZ Róbert: Cirkev na Slovensku v rokoch 1944 – 1948, in: Viera a život, r. VII., č. 2, 1997, 111.

Katolícke noviny.¹⁰⁰ Boli zrušené všetky náboženské spolky. Mohli sa robiť len úpravy a opravy kostolov, na ktoré však tiež bolo potrebné osobitné povolenie od štátnych úradov.

Pri zmene politickej situácie v roku 1948 bol katolícky dom odňatý Cirkvi a premenovaný na kultúrny dom.¹⁰¹ Postavenie kňazov môžeme označiť za zložité. Pri svojich prejavoch na svätých omšiach, púťach, cirkevných slávnostiach si museli dávať pozor pri svojich prejavoch.

Národné zhromaždenie 14. októbra 1949 pod číslom 217 zriadilo Štátny úrad pre veci cirkevné. Na Slovensku vznikol Slovenský úrad pre veci cirkevné. Štát postupne zveroval tomuto úradu také úlohy, vďaka ktorým sa stal najvyšším a široko rozvetveným cirkevným úradom. Katolícku cirkev, všetky ostatné kresťanské spoločenstvá a denominácie i nekresťanské spoločenstvá riadil cirkevný tajomník.¹⁰²

Kvôli vykonávaniu stavebných úprav mali vo farnosti kňazi problémy. Napríklad keď sa stavala kostolná veža v Kanskej, vtedajší farár Augustín Masár mal problémy so štátnou mocou. Mnohé zo štátnych úradov mu výslovne bránili, aby sa postavila dominanta obce.¹⁰³ Ďalší farár v Kanskej Štefan Sigotský bol zatknutý a obvinený z protištátnej činnosti.¹⁰⁴ Jedným z kňazov, ktorý pôsobil vo farnosti v rokoch 1943 – 1944, bol i kaplán František Mitúch. Z Kanskej odišiel do Budatína, do svojej rodnej obce. Tam ho zaistili a väznili ho v Justičnom paláci v Bratislave. Pred príchodom do farnosti študoval teológiu na pápežskom ústave Rusicum v Ríme. Pravdepodobne toto bol dôvod jeho zatknutia. Na následky krutého vypočúvania a väzenia neskôr zomrel.¹⁰⁵

V rámci liturgickej reformy v roku 1971 bol v kostole postavený oltár tvárou k ľudu. Katolícke náboženstvo sa učilo na škole, ale učitelia, ktorí organizovali deti na náboženstvo, boli neveriaci. Mnohí učitelia deťom robili ťažkosti. Odhovárali deti, aby na náboženstvo nechodili, lebo budú mať problém sa dostať na strednú školu.¹⁰⁶

¹⁰⁰ Porov. tamže, 113.

¹⁰¹ Porov. HROMNÍK: Z dejín farnosti..., 21.

¹⁰² Porov. KURUC Jozef: Katolícka Cirkev na Slovensku od skončenia druhej svetovej vojny po pád komunizmu, in: Viera a život, r. VII., č. 2, 1997, 138.

¹⁰³ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 21.

¹⁰⁴ Porov. tamže, 22.

¹⁰⁵ Porov. BARÁNKOVÁ Fidélia: Spomienka na dp. Františka Mitúcha, in: Svätokatarínske zvesti 36 (2001) 8–9.

¹⁰⁶ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 132.

4.4 Obnova náboženského života po roku 1989

November 1989 znamenal veľa zmien v živote farnosti. Pád komunistického režimu znamenal obnovenie slobody pre náboženský život. Štát postupne vrátil cirkvi objekty, ktoré jej predtým patrili. Nastalo znovuoživenie náboženského života. Začalo mnoho cirkevných aktivít, ktoré doposiaľ nemohli byť verejné. Môžeme konštatovať, že prepukol náboženský ošiaľ. Taktiež farníci spoločne s miestnym duchovným začali stavať nové kostoly.

Po zmene politickej situácie v roku 1989 bol katolícky dom vrátený katolíckej cirkvi do užívania. Po rekonštrukčných prácach v roku 1991 – 1992 bol katolícky dom odovzdaný do užívania. Od tej doby je k dispozícii pre nábožensko-kultúrne a spoločenské podujatia. Pravidelne sa stretávajú v katolíckom dome miništranti, mládež, spevokoly a mnohé ďalšie.¹⁰⁷ V katolíckom dome bola zriadená nová knižnica.

Miestny administrátor farnosti sa začal angažovať v organizácii púťi na Slovensku i do zahraničia, do susedného Poľska, ale i do Ríma, Lúrd a iných pútnických miest.¹⁰⁸ Na Veľkú noc roku 1992 vyšlo prvé číslo Svätokatarínskych zvestí s podtitulom Informátor farnosti Korská. Ich cieľom je oboznamovať veriacich so životom Cirkvi vo farnosti.¹⁰⁹

V značnom množstve sa oživila pastoračná činnosť vo farnosti. Po dlhom období boli uskutočnené misie, ktoré viedli Menší bratia – františkáni. Bol založený skauting, začali pravidelné spoločné stretnutia s miništrantmi.¹¹⁰ Bola založená farská rada, ktorá aktívne pomáhala vo farnosti.¹¹¹

Obnovili sa spoločenstvá mladých (Hnutie kresťanských spoločenstiev mládeže), mariánskej družiny, rodinné spoločenstvá, spevokoly, Bratstvo Živého ruženca, miništranti, eRko (Hnutie kresťanských spoločenstiev detí), Rodina Nepoškvrnenej a mnohé ďalšie.¹¹²

¹⁰⁷ Porov. Farský úrad informuje, in: Svätokatarínske zvesti 4 (1993) 7.

¹⁰⁸ Porov. tamže, 1 (1992) 7.

¹⁰⁹ Porov. tamže, 1–8.

¹¹⁰ Porov. tamže, 9 (1994) 14.

¹¹¹ Porov. Zo zasadania farskej rady, in: Svätokatarínske zvesti 11 (1995) 5.

¹¹² Porov. O činnosti miestnych spoločenstiev, in: Svätokatarínske zvesti 26 (1999) 5.

5 Matriky a štatistické údaje o farnosti

5.1 Farské matriky

Prvé matriky farnosti sa začali písať od roku 1691 do roku 1749.¹¹³ V tomto zväzku je matrika zomrelých (1691 – 1749) a matrika sobášených (1691 – 1748). Tento zväzok matrik sa nezachoval. Predpokladá sa, že tento zväzok sa stratil počas druhej svetovej vojny, keď obliehali farnosť nemecké vojská.¹¹⁴

Druhý zväzok matriky, ktorá sa zachovala, je matrika pokrstených z roku 1750 až do roku 1769. Ďalšia je matrika sobášených, do ktorej sa zapisovalo od roku 1750 až do roku 1774. A tretia je matrika zomrelých, ktorá bola zavedená taktiež od roku 1750 do roku 1774.¹¹⁵ V súčasnosti prvé dve matriky tvoria zväzok s matrikou zomrelých, ale až od roku 1812 do roku 1842.¹¹⁶ Matrika zomrelých je v ďalšom zväzku s matrikou pokrstených od roku 1750 – 1765, 1770 – 1774, 1764 – 1769 a s matrikou sobášených od roku 1750 – 1757, 1764 – 1774.¹¹⁷ Všetky tieto matriky boli písané v latinskom jazyku.

Okrem klasických informácií sa v niektorých zväzkoch matrik vyskytujú informácie, ktoré boli výnimočné pre farnosť. Tak napríklad v zväzku V je zoznam kňazov, ktorí pôsobili vo farnosti. Taktiež v tomto zväzku je i zoznam konvertitov z rokov 1818 – 1819. Tento zväzok matriky je písaný nielen v latinskom jazyku, ale i maďarskom.¹¹⁸ V ďalšom zväzku je formulár, vzor dišpenzu k uzavretiu manželstva a záznam o cirkevnej svadbe občana z farnosti v Spojených štátoch Amerických.¹¹⁹ V matrike zomrelých v IX. zväzku je uvedená príčina masových úmrtí v rokoch 1866 a 1879. V roku 1866 vypukla cholera a v roku 1879 epidémia kiahní. Vo farnosti vtedy

¹¹³ Porov. Schematismus cleri dioecesis Nitriensis pro anno a Christo nato MCMXLVII, Nitriae: Typis „Lev“ Ružomberok 1947, 90.

¹¹⁴ Porov. Archív RKFÚ Korská: Zápisnica o prevzatí cirkevných matrik zo dňa 1.4.1952, sign. 115/1952.

¹¹⁵ Porov. Archív RKFÚ Korská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 50–51.

¹¹⁶ Porov. Štátny archív Bytča: Matriky farnosti sv. Kataríny sobášených (1750 – 1799), pokrstených (1750 – 1790), zomrelých (1812 – 1842), rukopis, f. Zbierka cirkevných matrik, inv. č. 372/I.

¹¹⁷ Porov. Štátny archív Bytča: Matriky farnosti sv. Kataríny sobášených (1750 – 1757), pokrstených (1750 – 1765, 1770 – 1774, 1764 – 1769), zomrelých (1750 – 1774), rukopis, f. Zbierka cirkevných matrik, inv. č. 373/II.

¹¹⁸ Porov. Štátny archív Bytča: Matrika pokrstených farnosti sv. Kataríny (1800 – 1855), rukopis, f. Zbierka cirkevných matrik, inv. č. 376/V. Zoznam konvertitov je na strane 66.

¹¹⁹ Porov. Štátny archív Bytča: Matrika sobášených farnosti sv. Kataríny (1800 – 1910), rukopis, f. Zbierka cirkevných matrik, inv. č. 379/VIII. Vzor dišpenzu je na strane 7 a záznam o sobáši je na strane 154.

zomrelo značné množstvo ľudí. Na cholery vo farnosti zomrelo asi 133 ľudí¹²⁰ a na epidémiu kiahní asi 202 ľudí.¹²¹ Zmenou režimu boli všetky matriky „zoštátnené“ podľa nariadenia z 12. marca 1952. Všetky cirkevné matriky boli podľa zápisnice 1. apríla 1952 prevezené do Štátneho archívu v Bytči. V archíve v Bytči sa zachovalo desať zväzkov matrik farnosti.¹²² Od roku 1952 boli zavedené nové matriky, ktoré sú uložené v archíve Farského úradu v Kanskej.

5.2 Počet veriacich rímskokatolíckeho vierovyznania vo farnosti

V roku 1688 žilo vo farnosti 1450 obyvateľov, z toho 593 katolíkov. Ostatní boli evanjelikmi augsburského vyznania.¹²³ Podľa kanonickej vizitácie z roku 1697 bolo vo farnosti 336 veriacich.¹²⁴ Kanonická vizitácia biskupa Jána Gusztínyho z roku 1767 uvádza nasledujúci počet veriacich – v Kanskej a Rajeckých Tepliciach 567 obyvateľov, v Stránskom a Poluvsí 765 obyvateľov a v Kamennej Porube 679 obyvateľov. Teda z celkového počtu 2011 obyvateľov bolo 450 rímskokatolíckeho vierovyznania.¹²⁵

Počet obyvateľov katolíckeho vierovyznania v ďalších obdobiach uvádza nasledujúci prehľad:

¹²⁰ Porov. Štátny archív Bytča: Matrika zomrelých farnosti sv. Kataríny (1843 – 1879), rukopis, f. Zbierka cirkevných matrik, inv. č. 380/IX, 135–143.

¹²¹ Porov. tamže, 209–217.

¹²² Porov. Archív RKFÚ Kanská: Zápisnica o prevzatí cirkevných matrik zo dňa 1.4.1952, sign. 115/1952.; Porov. KOČIŠOVÁ Alojzia: Zbierka cirkevných matrik 1628 – 1955, Bytča: štátny oblastný archív, 129–132.

¹²³ Porov. Archív RKBÚ v Nitre: Kanonická vizitácia z 14.7.1688, rukopis, kniha II., 43.

¹²⁴ Porov. Archív RKBÚ v Nitre: Kanonická vizitácia z 14.6.1697, rukopis, kniha II., 235.

¹²⁵ Porov. Archív RKBÚ v Nitre: Kanonická vizitácia z 12.9.1767, rukopis, kniha III., 534.

Rok	Konská	Kamenná Poruba	Kunerad	Rajecké Teplice	Stránske	Poluvsie
1798 ¹²⁶	607	753	235	28	703	300
1831 ¹²⁷	701	820	303	95	669	300
1838 ¹²⁸	583	704	282	105	605	396
1857 ¹²⁹	563	629	258	100	446	320
1922 ¹³⁰	853	674	429	112	666	298
1933 ¹³¹	1185	811	477	128	718	421
1947 ¹³²	965	1005	487	290	820	496
1971 ¹³³	1270	1500	648	1816	830	743
1991 ¹³⁴	1155	1570	820	2020	690	spoločne s Rajeckými Teplicami
2001 ¹³⁵	1300	1780	908	2677	697	spoločne s Rajeckými Teplicami

¹²⁶ Porov. Archív RKFÚ Konská: Kanonická vizitácia z 20.9.1798, rukopis, nestr.; Okrem toho vo farnosti boli dvaja veriaci augsburského vyznania a sedem židov.

¹²⁷ Porov. Archív RKFÚ Konská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 18.

¹²⁸ Okrem katolíckeho vyznania bolo vo farnosti 77 židov a 10 veriacich evanjelikov augsburského vyznania. Porov. Schematismus venerabilis cleri dioecesis Nitriensis pro anno a Christo nato MDCCCXXXVIII, Posonii: Typis Haeredum Belasy, 1838, 80.

¹²⁹ I v roku 1857 bolo vo farnosti 93 židov a 20 veriacich evanjelikov augsburského vyznania. Porov. Schematismus venerabilis cleri dioecesis Nitriensis pro anno a Christo nato MDCCCLVII, Comaromii: Typis Fratrum Siegler, 1857, 52.

¹³⁰ Taktiež i v roku 1922 boli traja židia a deväť veriacich evanjelikov augsburského vyznania. Porov. Schematismus cleri dioecesis Nitriensis pro anno a Christo nato MCMXXII, Nitriae: Typis „Lev“, 1922, 65–66.

¹³¹ V roku 1933 patrili k farnosti okrem spomenutých obcí i ďalšie osady, kde boli takisto veriaci rímskokatolíckeho vierovyznania: Vila Kunerádska – 11 veriacich, Vila Medzihradská – 4 veriaci a Pila – 30 veriacich. Zároveň bolo vo farnosti 17 židov, 14 evanjelických veriacich augsburského vyznania a 3 ľudia iného vierovyznania. Porov. Schematismus cleri dioecesis Nitriensis pro anno a Christo nato MCMXXXIII, Nitriae: Typis Stephani Huszár, 1933, 71.

¹³² K tomu je nutné pripočítať jedenásť veriacich augsburského vierovyznania v celej farnosti a dvoch židov. Porov. Schematismus cleri..., MCMXLVII, 90.

¹³³ Porov. Schematismus slovenských katolíckych diecéz, Trnava: SSV, 1971, 142.

¹³⁴ Z toho boli v roku 1991 vo farnosti 6 veriaci gréckokatolíckeho obradu, 1 pravoslávny, 36 evanjelici augsburského vyznania, 21 obyvateľov uviedlo iné vyznanie, 559 neuviedlo žiadne a bez vyznania bolo 130. Porov. Obyvateľstvo podľa náboženského vyznania (3.3.1991), in: Svätokatarínske zvesti 37 (2001) 8.

¹³⁵ K 26. 5. 2001 boli okrem rímskokatolíckeho obradu vo farnosti tieto konfesie: gréckokatolícka cirkev: 12, iné: 92, nezistené: 85, bez vyznania: 234. Porov. Obyvateľstvo podľa náboženského vyznania (26.5.2001), in: Svätokatarínske zvesti 37 (2001) 8.

6 Kostoly, kaplnky a fary

6.1 Korská

Obec Korská dostala názov podľa pôvodného zamestnania svojich obyvateľov. Vznikla ako poddanská služobnícka osada Lietavského panstva. Táto osada, rozprestierajúca sa na vodnatej pôde s bohatstvom pasienkov, sa špecializovala na chov koní. Špeciálna skupina kráľových služobníkov – koniarov – chovala kone na rozličné účely pre potreby poľnohospodárstva, na obrábanie pôdy, pre povoznícke služby, prepravu tovaru a ľudí, zväžanie dreva z okolitých lesov ale i pre ochranu krajiny. Obyvateľstvo tejto pastierskej osady bolo služobnícky spojené aj s obchodnou cestou a poskytovalo korský záprah pre neschodné úseky. Stredisko chovu koní mohlo mať pôvodne názov Korská lúka vo význame ohradeného priestoru pre chov koní. Koniarska tradícia tu pretrvávala stáročia, lebo ešte v rokoch 1864 – 1865 v ankete zorganizovanej maďarským historikom Františkom Peštim notár Rutšek odpovedal, že v Korsej bol žrebčín Lietavského hradu. Lietavské panstvo pri svojich koňoch držalo maďarských sluhov. Aj preto v niektorých obdobiach 18. a 19. storočia mala Korská maďarský názov „*Kunfalva*“.¹³⁶

Obyvatelia sa živili poľnohospodárstvom, chovom koní a oviec, rybolovom a včelárstvom. Obec sa vyvíjala ako potočná dedina. Roku 1598 mala mlyn a 27 domov, roku 1720 dva mlyny a 21 daňovníkov.¹³⁷

Patronátne právo bolo rozdelené podľa poradia rodín do štyroch vetiev – Turzovcov, Prényiovcov, Révayovcov a Lengyelovcov. Zemepánmi v Korsej a Rajeckých Tepliciach¹³⁸ roku 1798 boli držiteľia práv rodiny Mednianskovci, Novomestskovci, Balaša, Peréni, Pongrác. V Korsej nebývala ani jedna zemepanská rodina.¹³⁹ V roku 1831 pri kanonickej vizitácii boli v Korsej zemepáni rodiny Balašová, Sobeková, Zyová, Pongrácová, Turčániová, Záhoráková.¹⁴⁰

¹³⁶ Porov. LOMBARDINI: Strečno, in: Slovenské pohľady... V., 18–19.

¹³⁷ Porov. HROMNÍK: Z dejín farnosti..., 7.

¹³⁸ Až do polovice 20. storočia sa Rajecké Teplice menovali Rajecké Kúpele (Thermis Rajeczen).

¹³⁹ Porov. Archív RKFÚ Korská: Kanonická vizitácia z 20.9.1798, rukopis, nestr.

¹⁴⁰ Porov. Archív RKFÚ Korská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 18–19.

6.1.1 Kostol z 13. storočia

Prvý kostol pravdepodobne existoval už v roku 1228.¹⁴¹ Tento kostol bol zasvätený svätej Kataríne Alexandrijskej, panne a mučenici. Toto kráľovské a rodové zasvätenie sa vyskytlo ako výsledok mocenských, kultúrnych a dynastických vzťahov Arpádovcov s byzantskými Paleogovcami a Laskarisovcami. Arpádovci sa hlásili ku svätej Kataríne ako k svojej rodovej patrónke na základe skutočnosti, že manželka Belu IV. Mária pochádzala z byzantského rodu, ktorý svoj pôvod odvodzoval aj z rodu svätej Kataríny. Kostol pravdepodobne zanikol pri tatárskom vpáde.¹⁴²

6.1.2 Kostol postavený v 14. storočí

Kostol sa nachádzal v strede obce Kónská. Bol umiestnený medzi domami a otočený smerom na východ. Ako svedčí kanonická vizitácia nitrianskeho biskupa Františka Fuchsa zo dňa 20. septembra 1798, kostol bol nízky, vlhký a nie na bezpečnom mieste. Kryptu kostol nemal, ale okolo kostola bol cintorín. Cintorín bol ohradený dreveným plotom, ale šírka od kostola k plotu bola dve siahy.¹⁴³ Cintorín bol na malom priestore.

Kostol bol postavený z pevného materiálu. Nevie sa, kedy a ktorý patrón ho dal postaviť. Predpokladá sa, že kostol už stál v druhej polovici 14. storočia. Ku kostolu priliehala murovaná veža a jej horná časť bola z dreva a končila ihlanom. Kostol mal dva zvony. Väčší zvon vážil asi päť centov. Na jednej strane mal obraz svätej Kataríny Alexandrijskej, patrónky kostola a na druhej strane mal obraz svätého Jána Nepomuckého. Okolo zvonu bol nápis: „*Mathias Creucz Fusor huius Solnae 1755 Fieri curavit Ecclesia Konzskensis cum adiutorio Communitatis sub Admodum Reverendo Dominus Martinus Somody Plebano Loci.*“¹⁴⁴ Menší zvon vážil dva a pol centa. Tento zvon bol posvätený. Píše o tom kanonická vizitácia biskupa Jána Gusztínyho z roku 1767.¹⁴⁵ Tretí zvon bol vo vežičke nad svätyňou. Vážil cca 35 libier váhy. Na tento zvon sa zvonilo pri

¹⁴¹ Porov. Schematismus cleri... MDCCCVCV, 44.

¹⁴² Porov. HUDÁK Ján: Patrocíniá na Slovensku, Bratislava: Umenovedný ústav Slovenskej akadémie vied, 1984, 56–57, 145.

¹⁴³ Porov. Archív RKFÚ Kónská: Kanonická vizitácia z 20.9.1798, rukopis, nestr.

¹⁴⁴ Slovenský preklad: Lejárom je Matej Creucz, v Žiline 1755. Uliat' dala Cirkev v Kónskej za pomoci obce, keď bol miestnym farárom veľadôstojný pán Martin Somody.

¹⁴⁵ Porov. Archív RKBÚ v Nitre: Kanonická vizitácia z 12.9.1767, rukopis, kniha III., 519.

pozdvihovaní a pri čítaní evanjelia pri svätej omši v nedeľu a sviatky. Do veže sa prichádzalo z chóru. K veži priliehala murovaná predsieň s troma vchodmi. Vnútoraná konštrukcia veže bola drevená.¹⁴⁶

Kostol vo svätyni bol uzavretý klenbou a v lodi bola drevená podlaha. Sakristia bola celá murovaná, ale veľmi malá. Preto i rúcha boli zavesené na hrade zamurovanej do stien. V sakristii bol kamenný stĺp s priehlbínou, ktorý kedysi slúžil ako krstiteľnica. Na uchovávanie krstnej vody sa používala mosadzná pocínovaná nádoba s príklopom. Kazateľnica bola murovaná, ale značne poškodená, prekrývala sa bielou plachtou. Chór bol drevený, vysunutý do lode kostola, podoprený na dvoch drevených stĺpoch. Na chóre bol organ so štyrmi registrami, zakúpený za farára Martina Somodyho. Cena organa bola 60 zlatých. Organ bol privezený do kostola 8. apríla 1751. Na bokoch chóru bolo drevené pódium. Pred chórom visel z povaly drevený svietnik na umiestnenie sviečok v adventom období, tzv. adventný veniec. V kostole bolo málo lavíc. Kostol mal tri okná a jedno malé okienko bolo bokom od hlavného oltára. Na vtedajší počet veriacich vo farnosti bol kostol značne malý.¹⁴⁷

V kostole boli dva oltáre. Hlavný oltár svätej Kataríny bol umeleckorezbárskym dielom, ozdobený cirádami. Uprostred oltára bola drevená socha patrónky kostola. Nad sochou svätej Kataríny sa nachádzala socha Ježiša nesúceho prsteň ako svedectvo zasnúbenia. Po bokoch boli dvaja anjeli. Nižšie stáli drevené sochy svätých Vojtecha, Jána Krstiteľa, Mikuláša a Jána Nepomuckého. Hlavný oltár bol postavený v roku 1757.

Svätostánok bol na drevenom oltárnom stole. Vo svätostánku bola uložená Eucharistia v malom pozlátenom cibóriu. Toto cibórium malo hodvábnu vélu. Eucharistia sa v tomto cibóriu uchovávala pre nemocných a kajúcnikov. Kríž bol položený pri svätostánku. Na menze oltára boli štyri drevené svietniky s tabuľkami. Oltárna menza bola murovaná a zaopatrená neporušeným oltárnym prenosným kameňom, ktorý posvätil 28. decembra 1766 nitriansky biskup Ján Gusztýnyi. V tomto kameni boli ostatky svätých mučeníkov Leatusa z Provins¹⁴⁸ a Pudensa¹⁴⁹. Oltár bol prikrytý tromi bielymi plachtami.

¹⁴⁶ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.9.1798, rukopis, nestr.

¹⁴⁷ Porov. tamže.

¹⁴⁸ Svätý Leatus z Provins sa narodil v roku 1155 v Provins vo Francúzku. Bol zavraždený vo veku 14. rokov svojimi príbuznými blízko svojho rodiska, pretože odporoval necudným návrhom a rúhavým prejavom. Jeho sviatok sa slávi 2. júla. Je patrónom tkáčov. Porov. SCHAUBER, SCHINDLER: op. cit., 329.

¹⁴⁹ Svätý Pudens bol rímsky senátor. Narodil sa v prvom storočí v Ríme. Pravdepodobne založil v Ríme titulárny kostol. Predpokladá sa, že to bolo v prvom storočí. So svojimi dcérami Pudencianou a Praxedou pravdepodobne pohostili apoštola Petra. Svätý Pudens sa slávi spoločne so svojou dcérou Pudencianou 19. mája. Porov. SCHAUBER, SCHINDLER: op. cit., 236.

Na oltári bolo antependium, na ktorom bolo zobrazených päť Kristových rán. Nad oltárom bola plechová lampa, ale nakoľko kostol mal malé príjmy, táto lampa sa zapalovala iba výnimočne. V dolnej časti oltára je Boží hrob.

Bočný oltár mal drevenú sochu Panny Márie s Ježiškom na rukách. Oltárny stôl bol drevený a na ňom bol položený malý vymalovaný svätostánok. V tomto uzamykatelnom svätostánku bola trojdielna cínová nádoba na oleje, ktoré boli označené veľkými písmenami. Taktiež sa v tomto svätostánku uchovávala i krstná voda v sklenenej nádobe. Nad oltárnym svätostánkom boli štyri drevené svietniky. V tomto oltári neboli žiadne ostatky svätých, aj preto sa tam neslúžili sväte omše.¹⁵⁰

Príjmy kostola boli veľmi malé. Kostol mal vo vybavení jednu striebornú monštranciu, jeden strieborný pozlátený kalich s paténou, druhý medený kalich s paténou, malé medené cibórium a ďalšie, ale už značne opotrebované alebo poškodené veci ako kadidelnicu s navikulou, starú visiacu lampu, medenú nádobu na krstnú vodu s vrchnákom, dve medené nádoby na svätenú vodu, dva mosadzné zvončeky pri oltári a tretí zavesený pri sakristii, staré cínové misy, nádobu z bieleho plechu na oleje a železo na pečenie hostií. Taktiež boli v kostole štyri kazuly. Výbava sa skladala z ďalších vecí, ktoré sa používali a používajú v kostole.¹⁵¹

Odpradávná patrili k tomuto kostolu i majetky. Tieto majetky obsahovali dve polia a jednu lúku. Za tieto polia spolu s lúčkou platil kostolník v Kanskej ročne osem zlatých ako nájomné kostolu. Kostol nemal žiadny fundačný kapitál. Príjmy kostola tvorili priemerne 27 zlatých za rok. V tej dobe bolo možné z takého príjmu uhradiť ročné výdavky na kostol, ale príjem nebol dostačujúci na opravy. Z tohto dôvodu bol kostol schátralý.

Bohoslužby v nedeľu a vo sviatok bývali postupne každú tretiu nedeľu v jednom z troch kostolov farnosti. Pritom prvé sviatočné dni výročných sviatkov boli rezervované farskému kostolu v Kanskej. Na Nový rok podľa starého zvyku bývala svätá omša vo filiálke v Kamennej Porube. Pred svätou omšou bola katechéza, a to tým spôsobom, že dieťa alebo organista dávali otázku primeranú veriacemu ľudu a druhé dieťa odpovedalo. Následne bola kázeň z kresťanskej náuky podľa diecéznych štatútov. Po kázni bola svätá omša. V odpoľudňajších hodinách bývali litánie a následne kresťanská náuka.

¹⁵⁰ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.9.1798, rukopis, nestr.

¹⁵¹ Toto vybavenie už bolo i v roku 1697, keď bola vo farnosti kanonická vizitácia, ktorú vykonal arcidiakon Ján Fridecký. Vtedy pôsobil na biskupskom stolci biskup Ladislav Matyašovský. Porov. Archív RKBÚ v Nitre: Kanonická vizitácia z 14.6.1697, rukopis, kniha II, 234–237.

Cez týždeň nebola stanovená presná hodina svätej omše, lebo farár často musel navštíviť chorých. Preto keď bol kňaz na návšteve chorého alebo na pohrebe vo filiálnej obci, slúžil v miestnom kostole svätú omšu, prípadne slúžil svätú omšu sám na fare.¹⁵²

Pápež Pius VII. obdaril 20. novembra 1801 farský kostol v Kanskej plnomocnými odpustkami na sviatok Obrezania Pána a v nedeľu v oktáve svätej Kataríny, ďalej na druhú nedeľu po Veľkej noci a na 15. nedeľu po Duchu Svätom. Tieto plnomocné odpustky vyhlásil vo farnosti vtedajší nitriansky biskup František Xaverský Fuchs.¹⁵³

Podľa kanonickej vizitácie biskupa Jána Gusztínyiho z roku 1767 kostol nebol na vhodnom mieste. Nachádzal sa medzi samými domami, čo nebolo vo vtedajšej dobe veľmi bezpečné, pretože v obci vznikali často požiare z obytných drevených domov a prípadný požiar mohol zasiahnuť aj kostol. Taktiež bol postavený na vlhkom mieste.¹⁵⁴ Tieto nedostatky zistil i nitriansky biskup Jozef Kluch pri návšteve farnosti 21. júna 1815. Vyzval a úradne napomenul zástupcov patronátneho práva nad farnosťou, teda všetky štyri vetvy panstva Lietava, aby postavili nový kostol v Kanskej. Dôvod bol i ten, že všetci ľudia z okolitých dedín, ktorí prichádzali na bohoslužby, sa nezmestili do kostola.¹⁵⁵

6.1.3 Drevená kaplnka

Patroni kostola sa 20. mája 1826 dohodli, že starý farský kostol zbúrajú a postavia nový. Taktiež si dali záväzok že postavia taký kostol, do ktorého by sa zmestili na bohoslužby všetci farníci. Patronát predpokladal, že všetci ľudia z farnosti budú ochotne pomáhať so stavbou kostola. Ale nastali komplikácie. Patronát vydal rozhodnutie a uložil nariadenie všetkým pomáhať pri búraní starého a pri stavbe nového kostola. Po zbúraní kostola sa ľudia z filiálok vzopreli a podali žalobu k Verejnému právu, aby boli zbavení rozhodnutia pomáhať na stavbe kostola, pretože majú svoje kostoly, o ktoré sa musia starať.

Lietavské panstvo prerušilo stavbu kostola pre odpor ľudí z filiálnych obcí. Dôvod bol ten, že pracovná sila, teda ľudia z Kanskej, nestačili s prácami na kostole. Nastala situácia, keď starý kostol bol zbúraný a obyvatelia Kanskej túžili postaviť nový kostol. Patronát dal postaviť dočasnú drevenú kaplnku neďaleko fary. Bolo to dočasné riešenie,

¹⁵² Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.9.1798, rukopis, nestr.

¹⁵³ Porov. tamže.

¹⁵⁴ Porov. Archív RKBÚ v Nitre: Kanonická vizitácia z 12.9.1767, rukopis, kniha III., 517.

¹⁵⁵ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 2.

kým sa nepostaví nový kostol.¹⁵⁶ Doposiaľ sa nevie, na ktorom mieste stála táto drevená kaplnka.

Dočasná drevená kaplnka bola postavená zo starých hrád starého kostola. Taktiež strecha bola pokrytá šindľom, a na vrchu mala kríž zo starého kostola. O údržbu kaplnky sa staral patronát. Táto kaplnka ako i sakristia nemali povalu. Taktiež nebola v kaplnke žiadna spovednica ani kazateľnica. Kaplnka mala iba tri lavice. Nachádzal sa v nej oltár svätej Kataríny. Socha patrónky kostola bola položená uprostred oltára. Pri soche svätej Kataríny boli sochy svätého Mikuláša a svätého Vojtecha. Svätostánok na oltári bol drevený a vymaľovaný. Vo svätostánku sa uchovávalo malé cibórium s vrchnákom a hodvábnym vélom, kde sa uchovávala Eucharistia pre nemocných a prípadných kajúcnikov. Na svätostánku bol položený kríž. Na oltári boli položené štyri svietniky s kánonickými tabuľkami. Drevená menza oltára bola zaopatrená neporušeným oltárnym kameňom, pokrytá tromi čistými plachtami a antependiom. Večné svetlo nehorelo nikdy, lebo kaplnka mala malé finančné príjmy. Kaplnka nepojala ani tretinu veriacich farnosti.

Zvonica bola postavená na osobitnom mieste. Mala dva zvony. Väčší mal päť centov a z jednej strany mal obraz svätej Kataríny Alexandrijskej, patrónky kostola a druhej svätého Jána Nepomuckého. Boli to rovnaké zvony ako v starom kostole.¹⁵⁷

Poriadok bohoslužieb v roku 1798 sa vo farnosti zmenil na základe toho, že bol zbúraný kostol a do kaplnky v Konej sa zmestilo málo veriacich. V nedeľu sväte omše v kaplnke neboli, ale bývali striedavo v Stránskom, kde bývala bohoslužba vždy v prvú nedeľu a sviatok. V druhú nedeľu a sviatok bývala bohoslužba v Kamennej Porube. Prvý deň výročných sviatkov Pána bol rezervovaný farskému kostolu, ktorý bol dočasne v Stránskom. Od roku 1801, keď pápež Pius VII. obdaril kostol v Konej plnomocnými odpustkami na sviatok Obrezania Pána, bohoslužby neboli v Kamennej Porube, ale v Konej. Od tohto obdobia bol vo farnosti aj druhý kňaz, teda kaplán. V nedeľu a vo sviatok bývala v Konej bohoslužba tichá, tzv. „malá“.¹⁵⁸

Miestny cintorín je mimo obec. Cintorín je obohnaný priekopou. Tento cintorín bol zriadený v roku 1823 a požehnal ho vtedajší rajecký dekan Ondrej Halász. Nakoľko bol cintorín už plný a nestačil na pochovávanie zomrelých, ľudia z Konej pridali svoju časť pozemku k starému cintorínu. Túto novú časť požehnal taktiež rajecký dekan, ale sídlia

¹⁵⁶ Porov. Archív RKFÚ Konej: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 2–3.

¹⁵⁷ Porov. tamže, 3–4.

¹⁵⁸ Porov. tamže, 5–6.

v Domaniži, Samuel Peška. Tento cintorín bol katolícky. Nepokrstené deti sa pochovávali pri priekope cintorína.¹⁵⁹

6.1.4 Kostol v 19. a 20. storočí

Podľa zápisnice z Rajca zo dňa 13. septembra 1824 sa kostol v Kanskej začal stavať na jar v roku 1825 na jeho starom mieste. Stavbyvedúcim majstrom sa stal Justín Pongrác. Plán útrat potrebného materiálu na kostol urobili znalci z Oravy. Materiál dodali lietavskí patróni. Prácu vykonávali farníci zo všetkých obcí. V ďalšej zápisnici zo 16. decembra 1829 v Rajci sa prostredníctvom Justína Pongráca spoločne s barónom Karlom Zayom mali podržať tri až štyri roky spoločné dôchodky lietavského panstva na stavbu kostola, kým nenarastie spoločná suma s úrokmi na 1100 zlatých.¹⁶⁰

Čoskoro sa ale pre nedostatok financií prestalo na stavbe pracovať. V roku 1831 odporúčal vtedajší biskup Jozef Vurum župe, pokiaľ by sa farníci z filiálnych obcí zdráhali pomáhať pri stavbe kostola ručnými prácami a záprahmi, aby župa prinútila veriacich k práci. V tom roku boli hotové základy kostola.¹⁶¹ Klasicistická stavba kostola bola dokončená až v roku 1840. Kostol bol vybudovaný bez veže. Zvony boli umiestnené v malej zvonici oproti hlavnému vchodu.

Od roku 1840 prešiel kostol viacerými úpravami a prestavbami. V roku 1854 farníci s miestnym kňazom dali vyhotoviť nový svätostánok. Tento svätostánok bol umiestnený na bočnom oltári svätého Jána Krstiteľa. Vyhotovil ho rezbár Gašpar Hroz. Na svätostánku bol nápis: „*K Bohu láska dobročinná prevelebného P. Michala Czajku, farára konščanského a dekana Rajeckého z pomocou Farníkov a Gašpara Hroz, Rezbára Tabernakulum toto vyzdvihla a oltár mramorom ozdobila Roku Pane 1854*“.¹⁶²

V roku 1891 vypukol požiar na streche kostola, preto boli nutné opravy strechy. V povojnových časoch roku 1947 sa začala plánovať stavba veže kostola. Miestny farár mal so stavbou ťažkosti zo strany úradov. I cez rôzne komplikácie bola veža kostola v roku 1948 dokončená. Celkové náklady na stavbu veže boli 224 180 korún.¹⁶³

¹⁵⁹ Porov. tamže, 3.

¹⁶⁰ Porov. LOMBARDINI: Lietava, in: Slovenské pohľady... V., 452.

¹⁶¹ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 32.

¹⁶² Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 130.

¹⁶³ Porov. Archív RKFÚ Kanská: List RKFÚ Kanská zo dňa 1.11.1954, sign. 28/1954.; Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 21.

V rokoch 1952 – 1953 bol celý kostol osekáný od starej omietky a následne bola na fasáde celého kostola urobená brizolitová omietka. Taktiež bola opravená prasknutá chórová klenba.¹⁶⁴ V ďalších rokoch 1958 – 1959 bol opravený celý interiér kostola. Na záver tejto opravy bol kostol vymaľovaný.¹⁶⁵ V roku 1975 sa uskutočnila ďalšia generálna oprava kostola. Okrem opravy malieb na strope kostola¹⁶⁶ boli kompletne vymenené lavice,¹⁶⁷ nový svätostánok, nová ambona. Stará kazateľnica bola opravená a vrátená na svoje miesto v kostole. Celkom bola vymenená podlaha, kde bola položená mramorová dlažba.¹⁶⁸ Taktiež boli zakúpené tri nové zvony: Najsvätejšej Trojice, vážiaci 640 kg, Panna Mária, vážiaci 350 kg a najmenší zvon Cyril a Metod s hmotnosťou 240 kg. Zvony požehnal nitriansky biskup Ján Pásztor 16. novembra 1975.¹⁶⁹

Pri vchode do kostola sa nachádza predsieň. Z predsiene je i vchod na chór. Vnútorne zariadenie bolo prevažne klasicistické z obdobia stavby kostola, ktoré bolo zakúpené za farára Michala Čajku. Maľby v kostole sú pripisované klasikovi 19. storočia Jozefovi Božetechovi Klemensovi. Na hlavnom oltári je olejomaľba svätej Kataríny Alexandrijskej od Ľudovíta Nyulassyho z roku 1844. Obraz bol reštaurovaný Jánom Pergerom v roku 1863 a N. Pokorným roku 1924. Na obraze svätica kľáči, pričom je nad ňou anjel. Na postavenom oltárnom stole uprostred presbytéria stojí pozlátený a postriebrený kovový svätostánok. Na otváracích dvierkach má svätostánok písmena gréckej abecedy *A* a *Ω*, klasy a hroznovú ratolesť. Svätostánok je darom amerických Slovákov pre saleziánsky dom v Žiline, ktorý bol násilne zrušený na konci školského roka 1948/1949. Svätostánok našli farníci z Konskej na smetisku blízko Žiliny a priniesli ho na faru miestnemu kňazovi.¹⁷⁰ Z bokov vedľa svätostánku kľáčia na volutových sokloch postavy adorujúcich anjelov. Sú to klasicistické sochy, drevorezby od rezbára Gašpara Hroza z roku 1854. Po stenách oltára boli na podstavcoch sochy svätých Cyrila a Metoda.

¹⁶⁴ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 22.; List RKFÚ Kanská zo dňa 1.11.1954, sign. 28/1954.

¹⁶⁵ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 23.

¹⁶⁶ Porov. Archív RKFÚ Kanská: List RKBÚ v Nitre zo dňa 12.6.1975, sign. 560/1975.

¹⁶⁷ Porov. Archív RKFÚ Kanská: List RKBÚ v Nitre zo dňa 12.6.1975, sign. 558/1975.

¹⁶⁸ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody Banská Bystrica zo dňa 4.2.1975, sign. 407/1975–D.

¹⁶⁹ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 130–131.; List RKBÚ v Nitre zo dňa 12.6.1975, sign. 559/1975.; List RKFÚ Kanská zo dňa 19.3.1975, sign. 24/75.; List RKBÚ v Nitre zo dňa 12.6.1975, sign. 557/1975.

¹⁷⁰ Archív RKFÚ Kanská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 130.

V kostole boli dva bočné oltáre. Barokový bočný oltár bol zasvätený úcte Panny Márie. Sochy anjelov pochádzali z roku 1757. Panna Mária stála na polmesiaci. V pravej ruke držala malého Ježiška.¹⁷¹ Druhý bočný oltár bol zasvätený svätému Jánovi Krstiteľovi. Na tomto oltári bol obraz svätca vyhotovený Jánom Pergerom v roku 1859.¹⁷² Obraz znázorňoval krst Ježiša Krista v Jordáne. V kronike farnosti je rukopis o venovaní svätostánku rodinou Horníkovou z Konskej. Na bočnom oltári bolo napísané: „*Jana Hornik-Balczo, a jeho Manželki Katarini obivatela Konščanskeho Dobrodinu Nábožnostu z pričiňením prevelebného Jana Michala Csajka Farara Konščanskeho, a Dekana Rajeckeho ke cti, a chvale Boha som postaveni, a dna 4^{ho} Marca Roku 1860^{ho} postaveni.*“¹⁷³ Na tomto oltári boli taktiež dve sochy svätcov z 18. storočia. Na ľavej strane bol svätý Mikuláš a na pravej strane svätý Augustín, držiaci v pravej ruke knihu a v ľavej berlu.¹⁷⁴ Nakoľko boli obidva oltáre schátralé, boli v roku 1975 zrušené pri úprave interiéru kostola.¹⁷⁵

V kostole je krstiteľnica z roku 1959. Nad ňou je rokokový reliéf svätej Kataríny z druhej polovice 18. storočia – maľovaná viacfarebná drevorezba v obdĺžnikovom ráme s maľovaným pozadím, krajinou s nízkym horizontom a oblakmi. Na volútovej konzole je vysoký reliéf svätice, nad ňou sú tri lúče, vpravo pri nohách leží zlomené koleso, symbol svätice.¹⁷⁶

Na konci totalitného režimu v roku 1989 bola postavená druhá sakristia, ale kvôli vtedajšiemu režimu bola nová sakristia pomenovaná ako *núdzový východ z kostola*. Nakoľko dekan Danihel už nedokončil polozenie mramorovej dlažby v presbytériu, bolo to i kvôli vzhľadu nutné dokončiť. Taktiež bola čiastočne opravená i brizolitová fasáda kostola¹⁷⁷

Na konci 20. storočia v roku 1996 bolo upravené presbytérium kostola. Bol postavený nový pevný hlavný oltár a ambon obložený mramorom. Taktiež bol postavený nový oltár pod svätostánok, ktorý bol presunutý zo stredu na ľavú stranu presbytéria. Nad svätostánok namaľoval P. Emil Prokop, SVD dvoch kľáčiach anjelov,

¹⁷¹ Porov. Archív RKFÚ Konská: Evidenčný list kultúrnej movitej pamiatky, sign. Ss/86/H.

¹⁷² Porov. Konská, in: Súpis pamiatok na Slovensku II., Bratislava: Obzor, 1968, 71.

¹⁷³ Archív RKFÚ Konská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 6.

¹⁷⁴ Porov. Archív RKFÚ Konská: Evidenčný list kultúrnej movitej pamiatky, sign. Ss/87/H.

¹⁷⁵ Archív RKFÚ Konská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 130.

¹⁷⁶ Porov. tamže, 23.

¹⁷⁷ Porov. Archív RKFÚ Konská: List RKFÚ Konská zo dňa 17.1.1989, sign. 3/89.; List RKBÚ v Nitre zo dňa 20.1.1989, sign. 67/1989.

nad ktorými je holubica, z ktorej vychádzajú lúče svetla smerom k svätostánku. Boli odstránené bočné mramorové oltáre, pričom na podstavcoch zostali sochy Božského Srdca Ježišovho a Srdca Panny Márie. Kazateľnica z roku 1959, ktorú spravili rajeckí rezbári, bola odstránená. Taktiež bolo inštalované nové osvetlenie, ozvučenie a v závere rekonštrukcie bol kostol vymaľovaný miestnym maliarom Emilom Straniankom. Obetný stôl a ambon posvätil vtedajší nitriansky pomocný biskup František Rábek 23. novembra 1996.¹⁷⁸

6.1.5 Božia muka a kríže v obci

Na dolnom konci obce pri vjazde do Konskej stojí klasicistická ľudová stavba hranolového tvaru. V otvorenom polkruhovo zakončenom výklenku je kríž. Predtým tam bola socha svätého Jána Nepomuckého.¹⁷⁹

Podľa kanonickej vizitácie z 20. septembra 1798 sa nachádzal pred kostolom kríž. Druhý kríž bol na vršku smerom na Stránske. Tretí kríž sa nachádzal pri Rajeckých Tepliciach. Všetky kríže boli drevené, pričom na plechu bol namaľovaný umučený Kristus.¹⁸⁰ Druhý kríž bol opravený v roku 1821 a posvätil ho vtedajší dekan v Rajci Ondrej Halász. O tento kríž sa starali farníci z Konskej. O tretí kríž sa podľa kanonickej vizitácie z 20. júna 1831 staral Justín Pongrácz.¹⁸¹

V 20. storočí v roku 1975 bol postavený murovaný kríž pred novou farskou budovou. Drevené kríže v obci sú ešte na cintoríne, na konci dediny, pri futbalovom ihrisku na Zábystriči a na Zatkoch.¹⁸²

6.2 Kamenná Poruba

Obec Kamenná Poruba získala svoje meno od vyklčovanej, teda porúbanej hory a od skalnatej pôdy vidieka. Jej meno má rovnaký význam, ako na „*häu*“ končiace mnohé nemecké obce v Nitrianskej a Turčianskej stolici. Tieto obce boli taktiež pomenované

¹⁷⁸ Porov. Farský úrad informuje, in: Svätokatarínske zvesti 18 (1996) 11.

¹⁷⁹ Porov. HROMNÍK: Z dejín farnosti..., 17.

¹⁸⁰ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.9.1798, rukopis, nestr.

¹⁸¹ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 16–17.

¹⁸² Porov. HROMNÍK: Z dejín farnosti..., 18.

„häu“-ami, lebo tiež vznikli na mieste vyrúbaných lesov. „Preto táto dedina ako „Häu“-e v kamennej hore povstala, keď otvorené pole už bolo zaľudnené.“¹⁸³

V listine z roku 1369 nitrianskeho konventu je meno obce pomenované ako *Stephanburbaya*. Toto pomenovanie je druhou časťou. Predpokladá sa, že ide o zlý odpis. Z tohto mena ale možno usudzovať, že vlastníkom obce bol nejaký Štefan. Roku 1417 bola obec uvádzaná ako *Poruba* bez nejakého bližšieho označenia.¹⁸⁴ Roku 1490 *Dominus Petrus de Praznoch* testamentárne zanechal polovicu obce paulínskemu kláštoru svätého Jána Krstiteľa v Horných Lefantovciach.¹⁸⁵ Obec je písomne doložená v roku 1511 ako *KewPoruba* (kö – po maďarsky kameň) a 1598 ako *Kamena Poruba*.¹⁸⁶

Obec Kamenná Poruba bola zemianska. Príbuzenskými vzťahmi vzrastal i počet zemianskych rodín v obci. Roku 1798 boli v Porube zemepáni barón Sobek a rodiny Motešická, Serdahelyová, Kvašajová, Beňovská, Borčická, Rašovská, Uhliariková, Višňovská. Okrem prvých troch rodín všetci sídlili v Kamennej Porube.¹⁸⁷ V roku 1831 boli zemepánskymi rodinami v Kamennej Porube rodiny Balašaová, Beňovská, Huljaková, Sobeková, Pongrácová, Uhliariková, Veličová, Adamovičová, Borčická, Motešická, Rašovská, Vranová, Višňovská. Neskôr pribudli rodiny Fryvaldská a Otlíková.¹⁸⁸

Nakoľko obec bola zemianska, prichádzali do obce kvôli obchodu židovské rodiny. Podľa kroniky obce sa nastťahovalo do obce asi dvanásť rodín. Časom si v obci zriadili modlitebňu v dome Schwartz, neskôr Milicha. Do modlitebne sa schádzali na židovské výročné sviatky všetci židia z okolia. So zánikom zemianstva sa odsťahovali i židia. Zemianske tituly boli zrušené v roku 1918.¹⁸⁹

¹⁸³ Porov. LOMBARDINI: Strečno, in: Slovenské pohľady... V., 19.

¹⁸⁴ Porov. VURUM Jozef.: *Episcopatus Nitriensis Eiusque Praeslum Memoria*, Posonii: Heredum Belnay, 1835, 275.

¹⁸⁵ Porov. HLAVAČKOVÁ Miriam: *Paulínsky kláštor v Horných Lefantovciach v rokoch 1369 – 1526*, in: *Dejiny a kultúra rehoľných komunit na Slovensku*, Trnava: Trnavská univerzita, 1994, 178.

¹⁸⁶ Porov. BAGIN: op. cit., 6.; Porov. Kamenná Poruba, in: *Vlastivedný slovník obcí na Slovensku II.*, Bratislava: Veda, 1977, 15.

¹⁸⁷ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.9.1798, rukopis, nestr.

¹⁸⁸ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 19–20.

¹⁸⁹ Porov. Štátny archív Bytča, pobočka Žilina: *Pamätná kniha obce Kamenná Poruba (1933 – 1945)*, f: Zbierka kroník a pamätných kníh, rukopis, 8.

6.2.1 Kostol Všetkých svätých zo 14. storočia v Kamennej Porube

Kamenný kostol bol postavený na vršku orientovaný smerom na východ. Pod kostolom bola krypta miestneho zemepána, rodiny Sobekovcov.¹⁹⁰ Okolo kostola bol cintorín obohnáný múrom, na ktorom boli pochovávaní veriaci z obce, ale i veriaci z obce Kunerad. V tesnej blízkosti kostola sa pochovávali zemaná. Vnútri cintorína bola zriadená kostnica, vonku bolo miesto pre nepokrstené deti.

V obci bol gotický kostol s renesančnou úpravou. Kostol bol zasvätený odpradávná Všetkým svätým. Ide o frekventované patrocínium v povelkomoravskom a románskom období.¹⁹¹ Bol postavený z pevného materiálu, pričom steny boli značne pevné a široké. Kostol bol pravdepodobne postavený v 14. storočí. Ku kostolu priliehala murovaná kostolná veža. Na vrchu veže boli dve drevené bane cibulovitého tvaru. Jedna bola natretá na červeno a druhá na samom vrchu bola medenozlatá. Vo veži viseli dva zvony. Najmenší, ktorý bol aj najstarší, vážil pol druhá centa. Na zvone nebol napísaný letopočet. Zvon mal nasledujúci kolopis, napísaný gotickým písmom: „*Jesus Christus †Lukas †Matthaeus †Marcus †Joannes.*“ Druhý zvon roku 1791 pukol a v roku 1799 bol preliaty v Kremnici. Tento zvon mal nápis: „*Fieri curavit Baro Henericus Sobek. Anno Domini 1623*“ a dolnej časti zvona mal nápis „*Refudit me Samuel Palisch Cremnicii. Refusa sumptibus Ecclesiae Anno Domini 1799*“. Tretí zvon, ktorý mal maďarský nápis, bol vo vežičke nad svätyňou a vážil 80 libier. Všetky tri zvony boli posvätené. Pod vežou bola predsieň, priliehajúca k hlavnému vchodu do kostola. Z predsiene bol vchod do kostola i na vežu.¹⁹²

Svätyňa polkruhového tvaru – apside – mala klenbu. Na južnej strane bolo vybudované mriežkované pastofórium (výklenok na uchovávanie Eucharistie). Loď kostola pokrývala drevená povala. Sakristia na západnej strane bola murovaná, zaklenutá, ale značne vlhká a malá. I preto sa rúcha vešali na hrade zamurovanej do stien, alebo boli rozvinuté na stole. V sakristii sa uchovávala medená nádoba na svätenú vodu a jeden drevený kríž. Pri dverách sakristie visel malý zvonček. Kostol mal kazateľnicu z dreva,

¹⁹⁰ Porov. Archív RKBÚ v Nitre: Kanonická vizitácia z 12.9.1767, rukopis, kniha III., 529.

¹⁹¹ Porov. HUDÁK: op. cit., 56–57.

¹⁹² Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.9.1798, rukopis, nestr.; Porov. LOMBARDINI: Strečno, in: Slovenské pohľady... V., 18.

podopretú dreveným stĺpom. Chór kostola bol drevený, vyklenutý do lode kostola. Na chóre bol päťregistrový organ. Kostol osvetľovali tri okná.¹⁹³

Na hlavnom oltári bola socha Panny Márie, ktorá držala v náručí malého Ježiška. Vo vrchnej časti bol reliéf Najsvätejšej Trojice. Znázorňoval, ako Otec objíma svojho ukrižovaného Syna. Na bokoch oltára boli sochy svätých mučeníc Barbory, Kataríny, Margity a Márie Magdalény¹⁹⁴. Na vrchu boli dve sochy anjelov. Svätostánok bol drevený, maľovaný, ale značne malý, položený na oltárnom stole. Vo svätostánku bol pozlátený kalich namiesto cibória prikrytý paténou. V kalichu sa uchovávala Sviatosť oltárna v adventnej a pôstnej dobe. Oltárny stôl bol kamenný, mal ozdobené antependium. Na oltárnom stole boli štyri drevené svietniky. Medzi svietnikmi bol pred svätostánkom kríž.¹⁹⁵ Uprostred oltára bol oltárny kameň, ktorý posvätil nitriansky biskup Ján Gusztíny 28. decembra 1766. V oltárnom kameni sú pozostatky svätých mučeníkov Laetusa z Provins a Pudensa.¹⁹⁶ Kostolnú loď zdobili maľby, a to na východnej stene maľba Márie Magdalény, ktorá umývala svojimi slzami Ježišovi nohy, na západnej stene boli namaľovaní Traja Králi prichádzajúci k jasličkám narodeného Ježiška.¹⁹⁷

V čele svätyne kostola bola upevnená a zamurovaná stolársky upravená hrada, uprostred ktorej stál kríž a po stranách obrazy. Po oboch stranách kostolnej lode boli oltáre. Na jednej strane bola socha svätého Antona z Padovy. Na druhom oltári bola socha Krista a pod ňou bola socha Najsvätejšej Trojice.¹⁹⁸

Kostol vlastnil dve umelecky hodnotné diela. Prvým bol na skle maľovaný Rubensov obraz ukrižovaného Krista s dvoma lotrami na kríži. Na obraze bol nápis: „*Quos omnes qui transitis per viam attendite Videte si est Dolor sicut Dolor Mesu. P. P. Rubens.*“ Tento obraz bol majetkom Jána Fryvaldského, statkára v obci. Druhou cennosťou bol kožený ornát siahajúci pod kolená. Druhý podobný ornát bol iba v jágerskej katedrále. Tento vlastnil rajecký farár.¹⁹⁹

Príjmy kostola tvorili priemerne 93 zlatých za rok. I preto bol kostol v celku slušne zaopatrený. Stačilo to na pokrytie ročných nákladov, ale nie na opravy kostola. Taktiež

¹⁹³ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.9.1798, rukopis, nestr.

¹⁹⁴ Podľa posledných súpisov pamiatok farnosti, nejde o Máriu Magdalénu, ale o svätú Dorotu. Porov. Archív RKFÚ Kanská: Identifikačný list hnutelnosti, sign. 77/H.

¹⁹⁵ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.9.1798, rukopis, nestr.

¹⁹⁶ Porov. Archív RKBÚ v Nitre: Kanonická vizitácia z 12.9.1767, rukopis, kniha III., 529.

¹⁹⁷ Porov. LOMBARDINI: Strečno, in: Slovenské pohľady... V., 17–18.

¹⁹⁸ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.9.1798, rukopis, nestr.

¹⁹⁹ Porov. LOMBARDINI: Strečno, in: Slovenské pohľady...V., 18.

kostol vlastnil majetok. Patrili mu tri polia a dve lúky. V obci bol tzv. farský pozemok, na ktorom stála drevená rezidencia pre farára. Ale v čase kanonickej vizitácie roku 1728 už táto rezidencia nestála. Podľa vizitácie už dávno predtým zhorela. V čase vizitácie spravoval pozemok barón Ján Sobek, ktorý dal za výmenu iné neúrodné pole, tzv. *Nad duby* na vršku pri chotári Konskej.²⁰⁰

V kanonickej vizitácii z roku 1831 sa spomínajú na viacerých miestach popraskané kostolné múry. V roku 1827 bol položená nová šindľová strecha veže. Taktiež bola táto strecha natretá ochrannou farbou. Svätyňa kostola mala klenbu a nový strop z roku 1827. Kostol bol veľmi malý a už nestačil pre veriacich z Kamennej Poruby a Kuneradu. Vo vizitácii sa píše, že v kostole často omdlievajú najmä ženy a pre veľkú tlačenicu nie je možné ich vyniesť na čerstvý vzduch. Bolo potrebné, aby bol kostol zväčšený alebo sa aspoň urobili ešte jedny nové dvere. Pri zemetrasení roku 1858 na kostole spadla povala a potom loď zarastala trávou a kríkmi.²⁰¹

6.2.2 Kostol v 19. a 20. storočí

V roku 1860 boli čiastočne odstránené múry kostola. Taktiež bola odstránená murovaná ohrada okolo kostola. Z pôvodného kostola zostala neporušená iba veža. Stavbu nového kostola sa podujal previesť veľmož Ján Frývaldský. Potrebný materiál na stavbu dodávali veriaci. Tehlu na stavbu kostola pálili občania v poli na mieste zvanom „*Kobolina*“.²⁰² Stavba kostola trvala desať rokov. V roku 1870 bol kostol posvätený. Stavba kostola stála cca 10 000 zlatiek. Taktiež bol do kostola odliaty nový zvon s maďarským nápisom. Počas prvej svetovej vojny boli zvony zrekvirované na kanóny. Vo veži zostal iba najmenší zvon s gotickým písmom napísanými menami Ježiša Krista a štyroch evanjelistov.²⁰³

V 20. storočí, medzi prvou a druhou svetovou vojnou, bola vymaľovaná klenba kostola. V presbytériu nad hlavným oltárom sa nachádzala maľba Panny Márie vzatej do neba, sprevádzanej anjelmi. Na čelnom oblúku v presbytériu kostola bola namaľovaná tvár trpiaceho Krista. V prvej časti lode boli portréty svätých Cyrila a Metoda, uprostred

²⁰⁰ Porov. Archív RKFÚ Konská: Kanonická vizitácia z 20.9.1798, rukopis, nestr.

²⁰¹ Porov. Archív RKFÚ Konská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 11–12.

²⁰² Porov. Štátny archív Bytča, pobočka Žilina: Pamätná kniha obce Kamenná Poruba (1933 – 1945), f: Zbierka kroník a pamätných kníh, rukopis, 11.

²⁰³ Porov. Archív RKFÚ Konská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 4–5.

portréty svätých Petra a Pavla. Nad chórovou klenbou boli namaľované portréty svätého Františka Saleského a svätého Antona Paduánskeho. Všetky tieto maľby boli premaľované pri oprave a výmaľbe kostola v rokoch 1974 – 1975. V presbytériu kostola boli drevené sochy Nepoškvrneného Počatia Panny Márie a svätého Jozefa. Po oprave kostola v roku 1975 bola socha Panny Márie nahradená sochou Božského Srdca Ježišovho a spoločne so sochou svätého Jozefa boli presunuté z presbytéria do lode kostola.²⁰⁴ V roku 1961 sa začala oprava fasády kostola a bola natretá strecha kostola. Taktiež boli urobené nové dvere do sakristie a chór. Vtedajší farár Vojtech Valent plánoval opravu svojpomocne s veriacimi. Preto bola cena opravy cca 40.000 korún. Nakoľko miestny národný výbor a jednotné roľnícke družstvo zakázali pomáhať občanom na oprave kostola, muselo túto opravu urobiť jednotné roľnícke družstvo a náklady sa vyšplhali na 60.000 korún.²⁰⁵ Pri tejto oprave sa našli vo veži kostola štyri sochy svätíc z pôvodného gotického kostola. Po zreštaurovaní sa sochy vrátili do kostola až v roku 1975, pri ďalšej rekonštrukcii kostola. Pri tejto oprave bol zmenený celý interiér kostola. Možno povedať, že bolo vyhodnené a spálené drevené zariadenie, nakoľko drevo bolo napadnuté červotočom. Plán na retábulum je od dekana Ferdinanda Foltána.²⁰⁶ Nový mramorový oltár a ambon posvätil a kostol požehnal vtedajší nitriansky biskup Ján Pásztor 5. júla 1975.²⁰⁷

V roku 1987 sa uskutočnila generálna oprava strechy na veži kostola. Bola vymenená väčšina trémov a veža kostola bola pokrytá medeným plechom.²⁰⁸ Nakoľko sakristia na severnej strane bola značne malá, bola pristavená nová sakristia na južnej strane v rokoch 1989 – 1990.

Kostol bol postavený z kameňa a na kostole značne vlhli steny. Preto sa v auguste roku 1996 začal odstraňovať vonkajší betónový sokel. Z vnútra kostola bola odstránená vlhká omietka do výšky asi jedného metra.²⁰⁹ Na jar v roku 1997 sa začalo pracovať na obnove kostola. Boli urobené sanačné omietky a výmaľba kostola zvonku i zvnútra.

²⁰⁴ Porov. tamže, 127–129.

²⁰⁵ Porov. Archív RKFÚ Kanská: List Krajskému národnému výboru, cirkevné oddelenie v Banskej Bystrici zo dňa 15.9.1961, sign. 114/61.

²⁰⁶ Porov. Archív RKFÚ Kanská: List RKFÚ Kanská zo dňa 11.6.1974, sign. 974.

²⁰⁷ Porov. Archív RKFÚ Kanská: List RKFÚ Kanská zo dňa 14.6.1975, bez sign.

²⁰⁸ Porov. Archív RKFÚ Kanská: List RKFÚ Kanská zo dňa 23.4.1987, sign. 19/87.

²⁰⁹ Porov. VEREŠ František: Práce na kostole v Kamennej Porube, in: Svätokatarínske zvesti 17 (1996) 5.

Na slávnosť Všetkých svätých roku 1997 požehnal obnovený kostol nitriansky biskup Ján Chryzostom kardinál Korec.²¹⁰

Dnešný kostol je jednodňová stavba s predsieňou a polygonálnou svätyňou. Dĺžka kostola je 23 metrov a šírka 7,5 metra.²¹¹ Na pozlátých kovových dverách svätostánku sú drevené strapce hrozna a dva klasy. Nad svätostánkom je nápis „*Ja som s vami po všetky dni až do konca sveta.*“

Na chóre je empóra s organovou skriňou z roku 1847, vyhotovená Pažického dielňou v Rajci. Je to klasicistická polychrómovaná drevorezba. Parapet empory je dekorovaný kazetami. Päťdielna organová skriňa má vegetatívnu dekoráciu. Na spodnej časti skrine tvoriacej parapet empory sú akantové zvonce.²¹² V súčasnosti sa tento organ nepoužíva.

Vo veži sú tri zvony. Z nich najvzácnejší je neskorogotický zvon zo začiatku 16. storočia s priemerom 47 cm, tzv. umieračik.²¹³ Dva novšie zvony si veriaci zadovážili v roku 1925 u trnavského zvonolejára Fischera. Väčší zvon s priemerom 85 cm má reliéf Najsvätejšej Trojice, menší zvon s priemerom 72 cm má reliéf Božského Srdca Ježišovho a Srdca Panny Márie. Na obidvoch zvonoch je napísané: „*Pamatne zvoni nadobudnute po svetovej vojne. Obeta veriacych Kamennej Porubi. Iho maja r. 1925. Liali bratia Fischer v Trnave.*“²¹⁴

6.2.3 Kaplnka svätého Jána Nepomuckého

Kaplnka sa nachádzala na vršku mimo obce smerom po ceste do Stránkeho. I dnes je čiastočne mimo dediny. Kaplnka je murovaná s rozmermi jednej štvorcovej siahly. Podľa kanonickej vizitácie z 12. septembra 1767 stál na kamennom pomníku svätý Anton a pred domom rodiny baróna Sobeka stála kaplnka svätého Jána Nepomuckého.²¹⁵ Úctu k tomuto svätému šírili v Kamennej Porube jezuiti počas rekatolizácie. Roku 1795 dal barón Ján Sobek reštaurovať túto kaplnku. Dá sa predpokladať, že vtedy sochu svätého Antonína

²¹⁰ Porov. VEREŠOVÁ Anna: Slávnostný deň v Kamennej Porube, in: Svätokatarínske zvesti 21 (1997) 12–13.

²¹¹ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Základný inventár zo dňa 20.8.1947, bez sign.

²¹² Porov. Archív RKFÚ Kanská: Identifikačný list hnutelnosti, sign. 1345/O.

²¹³ Porov. tamže, sign. Ss/78/H.

²¹⁴ Archív RKFÚ Kanská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 18.

²¹⁵ Porov. Archív RKBÚ v Nitre: Kanonická vizitácia z 12.9.1767, rukopis, kniha III., 519.

vymenil za sochu svätého Jána Nepomuckého.²¹⁶ V súčasnej dobe je v kaplnke drevená socha z 20. storočia.

6.2.4 Kaplnka Panny Márie Nanebovzatej

V hornej časti obce je murovaná kaplnka barokového vzhľadu. Malá stavba má dve bočné polkruhové okná. Je pokrytá plechom a má vežičku so zvonom – umieračikom, zakončenú krížom. Na priečelí je korunka, pod ňou je monogram mena Mária. Vnútri je oltár so sochou Panny Márie. Kaplnku postavila v roku 1875 rodina Mičechová z vd'ačnosti za záchranu života pri splašení koní.²¹⁷ Bolo zvykom v obci, že pri tejto kaplnke bývala jedenkrát v roku svätá omša. Naposledy pri tejto kaplnke bola svätá omša v roku 1952 na sviatok Navštívenia Panny Márie, celebrowaná vtedajším správcom konštianskej farnosti Štefanom Lečkom – Sigotským.

6.2.5 Kaplnka Panny Márie Lurdskej

Z iniciatívy veriacich v obci a miestneho dekana Petra Danihela sa v roku 1985 postavila kaplnka zasvätená Pannu Máriu Lurdskej.²¹⁸ Táto kaplnka sa nachádza vo svahu kopca na prístupovej časti schodov do Kostola všetkých svätých. Socha Panny Márie Lurdskej pochádza z farského kostola v Ochodnici, odkiaľ ju farský úrad získal výmenou za sochu Panny Márie Nepoškvrnenej.

6.2.6 Kaplnka pre rehoľné sestry

Po druhej svetovej vojne bol postavený v obci chudobinec, v ktorom boli starí ľudia z obce, ale i ranení z vojny. Od roku 1955 sa o tieto staré osoby starali sestry Dcéry kresťanskej lásky svätého Vincenta de Paul. Do Kamennej Poruby prišli v tomto roku štyri sestry.²¹⁹ Pre tieto sestry bol ustanovený spovedník, správca fary v Konskej Koloman Rúčka. Jeho zástupcom bol poverený kaplán Jozef Mikula.²²⁰ Spovedníci sa ale často

²¹⁶ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.9.1798, rukopis, nestr.

²¹⁷ Porov. HROMNÍK: Z dejín farnosti..., 30.

²¹⁸ Porov. tamže.

²¹⁹ Porov. Archív RKFÚ Kanská: List RKFÚ Kanská zo dňa 8.10.1954, sign. 87/1955.

²²⁰ Porov. Archív RKFÚ Kanská: List RKBÚ v Nitre zo dňa 14.10.1955, sign. 425/955.

menili. V roku 1956 bola v objekte postavená poloverejná kaplnka. Inventár kaplnky pochádzal zo zrušenej kaplnky v nemocnici v Považskej Bystrici, odkiaľ si tento inventár sestry priviezli. Podľa biskupského úradu musela táto kaplnka spĺňať určité kritériá, mala byť uzamykateľná a kľúč mal byť uchovávaný na bezpečnom mieste. Taktiež sa musela v tejto kaplnke slúžiť aspoň jedenkrát za týždeň svätá omša.²²¹ Sestry Dcéry kresťanskej lásky museli z farnosti odísť kvôli neúčasti na voľbách a 6. novembra 1957 ich nahradili sestry Kongregácie Najsvätejšieho Spasiteľa.²²² Kaplnka bola zrušená pri odchode sestier, nakoľko starobinec bol zrušený a nahradený materskou škôlkou.

6.2.7 Kríže v obci

V kanonickej vizitácii z roku 1798 sa píše iba o jednom drevenom kríži uprostred dediny, na ktorom je drevený korpus umučeného Krista.²²³ Pred kostolom je murovaný kríž z roku 1907. Tento letopočet je na kríži i zobrazený. V obci je niekoľko drevených krížov. Prvý je na dolnom konci, postavený rodinou Cuklovičovou. Ďalší kríž je na cintoríne. Tento kríž bol obnovený v roku 2003 a požehnaný v deň spomienky na všetkých verných zomrelých. V tom istom roku bol obnovený aj kríž na Bôri za Jatami. Pre tento kríž bol urobený nový betónový základ, bola vymenená drevená časť kríža a obnovená soška Krista.²²⁴

6.3 Stránske

Stránske dostalo svoj názov podľa charakteru chotára. Leží skryté v údolí obklopenom príkrymi stráňami, kedysi pokrytými jedľovým a dubovým porastom.²²⁵ Na konci 18. storočia (po roku 1773) obec mala názov *Sztranszke*.²²⁶ V týchto súvislostiach je pozoruhodné úradné maďarské pomenovanie obce z rokov 1907 – 1918

²²¹ Porov. Archív RKFÚ Korská: List RKBÚ v Nitre zo dňa 9.12.1956, sign. 205/956.; List RKFÚ Považská Bystrica zo dňa 25.2.1956, sign. 59/1956.

²²² Porov. Archív RKFÚ Korská: List RKBÚ v Nitre zo dňa 9.11.1957, sign. 1594/957.

²²³ Porov. Archív RKFÚ Korská: Kanonická vizitácia z 20.9.1798, rukopis, nestr.

²²⁴ Porov. Obecná kronika obce Kamenná Poruba z roku 2003, [CD-ROM], 18–19, 21, 28.; Porov. KASMAN Štefan: Rekonštrukcia kríža ukončená, in: Svätokatarínske zvesti 41 (2002) 7.

²²⁵ Porov. LOMBARDINI: Strečno, in: Slovenské pohľady... V., 16.

²²⁶ Porov. MAJTÁN Milan: Názvy obcí na Slovensku za ostatných dvesto rokov, Bratislava: Vydavateľstvo slovenskej akadémie vied, 1972, 389.

ako *Alsóosztorány* (Dolné Stránske), kým obec Stráňavy v Žilinskom okrese mala názov *Felsőosztorány* (prívlastok Horné).²²⁷

Zemepánmi v obci boli v roku 1798 grófi Balaša, Peréni, grófka Zaffyrová, barón Kališ a zeman Pongrác, Zabaffy, Huljak, Baroš, Beňovský. V obci bývali len Zabaffy a vdova Barošová.²²⁸ Roku 1861 zemepánmi boli Balaša, Zay, Pongrác, Ordódy, Beňovský, Huljak, Kuliffay. Z nich v obci býval zemepán Kuliffay.²²⁹ Po zrušení poddanstva lesné komplexy získal kúpou veľkostatkár Popper. Poľnohospodárska pôda sa postupne dostala do rúk miestnych roľníkov.

6.3.1 Prvý kostol v Stránskom

Prvý postavený kostol pochádzal pravdepodobne zo 14. storočia. Tento kostol stál mimo obec na vršku a bol otočený smerom na východ. Cintorín okolo kostola bol obohaný múrom, a bol na ňom postavený drevený kríž. Kostol bol vzdialený od múra jednu siahu. Pod kostolom nebola krypta.²³⁰

Kostol bol postavený z pevného materiálu. V múroch kostola sa často objavovali trhliny, preto bol často podopieraný novými stĺpmi. V ktorom roku a za ktorého patróna bol kostol postavený, nemožno presne určiť. Samotná svätyňa kostola bola starobylá. Priliehala k nemu murovaná veža s nízkou šindľovou strechou. Vo veži boli tri zvony. Prvý vážil pol tret'a centa. Tento zvon bol za farára Jozefa Záhoráka pôsobiaceho v Kanskej preliaty vo Varíne a posvätený v roku 1788 v Žiline. Na zvone bol reliéf svätého Jána Nepomuckého. Druhý zvon mal dva centy a tretí niekoľko libier. Vstup do veže bol z boku kostola.²³¹

Podľa kanonickej vizitácie z roku 1798 mala svätyňa klenbu a v lodi kostola bola drevená biela podlaha. Sakristia bola celá murovaná a priestranná. Nachádzala sa tam mosadzná nádoba na svätenú vodu, dlhší drevený stôl a vyrezávaná pokladnička. Pri dverách sakristie visel zvonček. Omšové rúcha sa vešali na hradu zamurovanú do stien. Kostol mal umelecky vypracovanú drevenú kazateľnicu, ktorá stála pri sakristii a bola ozdobená bielou prikrývkou. Chór bol drevený, vysunutý do lode kostola, podoprený

²²⁷ Porov. Stránske, in: Vlastivedný slovník obcí na Slovensku III., Bratislava: Veda, 1978, 92.

²²⁸ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.9.1798, rukopis, nestr.

²²⁹ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 19.

²³⁰ Porov. BAGIN: op. cit., 6.

²³¹ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.9.1798, rukopis, nestr.

drevenými stĺpmi. Na chóre bol umiestnený päťregistrový malý organ. Na strane, kde sa čítalo evanjelium, stál drevený balkón. Na chór i balkón sa vystupovalo z kostola. Kostol bol osvetlený troma oknami.²³²

Kostol mal dva oltáre. V strede hlavného oltára bol obraz svätej Heleny a nad ňou svätá Rozália. Po bokoch stáli sochy svätých Jána Krstiteľa, Apolónie, Rócha a Agnesy. Kostol bol zasvätený svätej Helene. Oltárna menza bola murovaná a bol na nej umiestnený malý maľovaný svätostánok, na ktorom bol položený mosadzný pacifikál. Vo svätostánku bolo medené pozlátané cibórium. V adventnom a veľkonočnom období sa uchovávala Sviatosť oltárna pre kajúcnikov. Oltárny kameň bol neporušený a posvätil ho 10. mája 1694 nitriansky biskup Leopold Kolonič, pričom do neho vložil ostatky svätých mučeníkov Vincenta a Duceviána. Pri dvierkach svätostánku bol malý drevený kríž. Na oltári boli štyri svietniky, tri plachty, dve podušky a maľované antependium.

Menší drevený oltár nebol vzhľadovo pekný. Časom bol odstránený, lebo v kanonickej vizitácii z roku 1831 sa píše, že oltár už nie je v kostole.²³³ Na stene bol zavesený maľovaný obraz predstavujúci Svätú rodinu. Pri dverách sakristie bol umiestnený obraz Panny Márie.²³⁴ Na pódiu bol zavesený obraz svätého Antona z Padovy. Nad týmto obrazom visel ešte obraz Panny Márie. Na chóre bol umiestnený obraz svätého Jána Krstiteľa. Pri hlavnom vchode visel obraz svätej Barbory.²³⁵

Ročný príjem kostola prinášal okolo 72 zlatých. Tento príjem stačil na ročné výdavky kostola, ale nie na opravy. Kostol mal veľmi chudobné zariadenie. V Stránskom bolo jedno farské pole. Do tohto poľa zasahovalo čiastočne humno Jána Blanara. Na oplátku prisľúbil pred rajeckým dekanom Jánom Pinkom a konštianskym farárom Jurajom Dobešom, že kedykoľvek na jar alebo jeseň si bude farár priať, toto pole poorie jedným pluhom. Táto dohoda bola podpísaná 19. mája 1776.²³⁶

Nakoľko v roku 1808 cintorín nestačil pre všetkých obyvateľov, bol zriadený nový cintorín. Ten bol neďaleko kostola. Cintorín posvätil Ondrej Halász, rajecký dekan. Uprostred cintorína stál drevený kríž. V roku 1828 k starému cintorínu pridali ďalší pozemok. Tento cintorín posvätil Samuel Paška, farár z Domaniže. V tej dobe bol

²³² Porov. tamže.

²³³ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 9.

²³⁴ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.9.1798, rukopis, nestr.

²³⁵ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 9.

²³⁶ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.9.1798, rukopis, nestr.

obohnaný už iba priekopou a pochovávali sa ňom iba katolíci. Nepokrstené deti sa pochovávali pri cintoríne.

V roku 1820 bola opravená šindľová strecha, na ktorú bol postavený drevený kríž. Taktiež bola urobená nová drevená povala. V roku 1831 museli kostol dosť často podopierať opornými stĺpmi. Na kostole sa objavovali stále väčšie trhliny. Nie všetci veriaci si mohli sadnúť v kostole. Bolo tam iba málo lavíc.²³⁷

Žilinu a okolie 15. januára 1858 zasiahlo silné zemetrasenie, ktorého centrom bol vrch Minčol (1364 m). Vtedy bol kostol svätej Heleny v Stránskom natoľko poškodený, že sa v ňom nemohli slúžiť bohoslužby.²³⁸ Keďže nebolo peňazí na opravu, roku 1877 bol úplne uzavretý. Sochy z kostola preniesli do Konskej a tri zvony premiestnili do novej drevenej zvonice postavenej na školskom dvore. Počas prvej svetovej vojny dva najväčšie zvony zobrali na výrobu kanónov.²³⁹

Dnes zo starobylého kostola svätej Heleny zostala len zrúcanina na návrší nad obcou. V ruinách sa zachovali obvodové múry, kamenná veža, valcové prípory a niektoré gotické architektonické články – úzke štrbinové okná, rímsa triumfálneho oblúka, detaily okien a južného portálu zo 14. – 15. storočia. Na triumfálnom oblúku sú pozostatky renesančných nástenných malieb. Vežu kostola ako historickú pamiatku roku 1992 spevnili cementovou zálievkou.²⁴⁰

V roku 1927 urbárska spoločnosť vyrúbala časť urbárskeho lesa Žiar a za odpredané drevo kúpila dva zvony od Oktav Winter Broumov za 10.168,- Kčs. Zvony spoločne vážili 406 kg.²⁴¹ Stará drevená zvonica už nespĺňala podmienky, a preto v roku 1957 bola na inom mieste postavená murovaná zvonica. V spodnej časti zvonice bola kancelárska miestnosť. V roku 1990 nebol v obci kostol ani kaplnka. V tom roku prišiel do farnosti Konská kňaz Ján Vallo. V obci bolo dosť starých ľudí, ktorí už nemohli chodiť na bohoslužby do Konskej. Preto sa začalo uvažovať o prestavbe spodnej časti zvonice na kaplnku. Po konzultácii s miestnym kňazom bola v obci urobená zbierka na rekonštrukciu zvonice, pri ktorej sa vybralo 72 000 korún. Prvá svätá omša v kaplnke

²³⁷ Porov. Archív RKFÚ Konská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 8–9.

²³⁸ Porov. BUKOVINSKÝ Vojtech: Žilina a Rajec, Martin: Osveta, 1957, 12.

²³⁹ Porov. Archív obce Stránske: Obecná kronika obce Stránske I., Stránske: 1973, 134–135.

²⁴⁰ Porov. Archív obce Stránske: Obecná kronika obce Stránske II., rukopis, nestr.

²⁴¹ Porov. Archív obce Stránske: Obecná kronika obce Stránske I., Stránske: 1973, 135.

sa slúžila na Veľkú noc v roku 1991. Do kaplnky bol umiestnený obraz Panny Márie ustavičnej pomoci. V kaplnke boli pravidelne sväté omše v nedeľu a pondelok.²⁴²

6.3.2 Kostol z roku 1995

Základný kameň pre nový kostol svätej Heleny posvätil pápež Ján Pavol II. pri svojej návšteve Bratislavy 22. apríla 1990. V roku 1993 obecný úrad poskytol 100 000 korún na nákup materiálu na nový kostol. Miesto ešte nebolo určené, ale začalo sa uvažovať o zbúraní starej, niekedy cirkevnej školy.²⁴³ Následne v roku 1994 bolo rozhodnuté o výstavbe nového kostola. Boli vyriešené problémy s pozemkom. Starú schátralú školu rozobrali veriaci za tri týždne v priebehu mesiaca marec.²⁴⁴

S výstavbou nového kostola sa začalo v apríli 1994 na mieste bývalej cirkevnej školy. Nový kostol svätej Heleny projektovala kancelária Ing. Levického zo Žiliny. Na začiatku decembra bolo ukončené pokrytie kostola. Tým bola dokončená hrubá stavba.²⁴⁵ Novostavba kostola má dĺžku 15,83 m a šírku 12,70 m. Vo svätyni je situované okno v tvare kríža. Na jednej strane je umiestnený drevený svätostánok. Na druhej sa nachádza drevená socha svätej Heleny od rezbára Jozefa Lišku z Malej Čiernej. Loď osvetľuje osem vysokých trojkridlových okien. Hlavný vchod do kostola sa nachádza vedľa veže. V zádverí je trojkridlové okno s možnosťou priehľadu do kostolného priestoru. Vstup do veže je zároveň vstupom na otvorený chór. Veža so zvonnicou má dominantné postavenie, púta pozornosť svojou výškou a nadväznosťou na cestu. Súčasťou kostola je sakristia a chladiareň pre uchovávanie mŕtvych. Obidve miestnosti majú samostatné vchody zvonka. Oproti sakristii je malý príručný sklad. Taktiež boli prevezené zvony zo starej zvonice. Kostol posvätil 19. augusta 1995 nitriansky biskup Ján Chryzostom kardinál Korec.²⁴⁶

²⁴² Porov. Archív obce Stránske: Obecná kronika obce Stránske II., rukopis, nestr.

²⁴³ Porov. tamže.

²⁴⁴ Porov. Farský úrad informuje, in: Svätokatarínske zvesti 8 (1994) 7.

²⁴⁵ Porov. Archív obce Stránske: Obecná kronika obce Stránske II., rukopis, nestr.; Porov. MAJERČÍK Ignác: Občania Stránskeho ďakujú, in: Svätokatarínske zvesti 11 (1995) 9–10.

²⁴⁶ Porov. Farský úrad informuje, in: Svätokatarínske zvesti 12 (1995) 11.; Porov. Rajecké Teplice, in: Vlastivedný slovník obcí na Slovensku II., Bratislava: Veda, 1977, 474.

6.3.3 Kaplnka

Nad zrúcaninou starého kostola svätej Heleny v smere do Konskej stojí murovaná kaplnka. Jej plocha je asi jedna štvorcová siaha a je postavená na spôsob Božej muky. Podľa kanonickej vizitácie z roku 1798 bol v kaplnke obraz Svätej rodiny.²⁴⁷ V roku 1820 si veriaci túto kaplnku opravili a vymenili obraz Svätej rodiny za sochu svätého Jozefa.²⁴⁸

6.3.4 Kríže v Stránskom

V roku 1798 stáli v obci kríže na miestnom cintoríne a na konci dediny smerom na Poluvsie. Oba tieto kríže boli drevené s korpusom umučeného Ježiša Krista.²⁴⁹ V ďalšom storočí, presnejšie v roku 1814, stál na cintoríne drevený kríž, pričom na plechu bol namaľovaný umučený Kristus. Tento kríž postavila obec Stránske. Taktiež v tom roku dali veriaci z obce nad Rajeckými Teplicami postaviť drevený kríž s namaľovaným umučeným Ježišom. Oba kríže posvätil rajecký dekan Ondrej Halász. V roku 1827 dala obec postaviť na svoje náklady nový kríž na konci obce smerom na Poluvsie namiesto starého kríža. Posvätil ho Samuel Peška, farár v Domaniži a rajecký dekan.²⁵⁰ Dnes je v obci päť krížov.

6.4 Rajecké Teplice

Teplicami sa nazývali miesta s teplými prameňmi. Nakoľko na území dnešného Slovenska bolo viacej Teplíc, dostali rozlišovací prívlastok. Rajecké Teplice dostali prívlastok podľa blízkeho mesta Rajec. Taktiež slovo „Rajecké“ mohlo vzniknúť podľa označenia údolia „Rajecká dolina“.²⁵¹

Rajecké Teplice vznikli ako osada pri teplých prameňoch v chotári obce Konská. Prvé svedectvo o existencii vydáva listina uhorského kráľa Ľudovíta Veľkého z roku 1376. V listine sa v súvislosti so zámenou kráľovských majetkov v Novohradskej stolici

²⁴⁷ Porov. Archív RKFÚ Konská: Kanonická vizitácia z 20.9.1798, rukopis, nestr.

²⁴⁸ Porov. Archív RKFÚ Konská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 16.

²⁴⁹ Porov. Archív RKFÚ Konská: Kanonická vizitácia z 20.9.1798, rukopis, nestr.

²⁵⁰ Porov. Archív RKFÚ Konská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 17.

²⁵¹ Porov. REBRO Augustín: Rajecké Teplice v období osvietenstva, Bratislava: Alfa, 1982. 8.

za rajecké majetky šľachtica Dominika a jeho príbuzných spomína aj škultécia dediny Teplica: „*scultetia seu rectoratus vulgo wayth villae Tapolcha*“. Možno teda predpokladať, že Rajecké Teplice vznikli niekedy v polovici 14. storočia. Ale existujú pochybnosti, či ide o dnešné Rajecké Teplice, lebo táto kúpeľná osada vôbec nemala vlastný chotár. Rajecké Teplice patrili do chotára Konskej.²⁵²

Celé územie v povodí rieky Rajčianky patrilo hradu Lietava, ktorý je prvý raz písomne doložený roku 1318. Až roku 1496, v dobe Zápoľských, sa ako súčasť lietavského panstva uvádzajú *possessio Toplycza*. Vtedy tu žilo niekoľko sedliackych rodín zaoberajúcich sa roľníctvom, chovom dobytky a drevorubačstvom, neskôr sa spomína i teplický mlyn a píla. Severnejšiu osadu Konská, ktorá vykazovala pokles obyvateľstva, sa feudálna vrchnosť usilovala povzniesť získaním nových osadníkov, a to formou šoltýsko-roľníckej kolonizácie. Prvý známy šoltýs (dedičný richtár) Mikuláš, syn Tylov, pochádzajúci asi zo Žiliny, odkúpil škultéciu vo „*Villa Kunzka*“ za trinásť hrivien od Tomáša, držiteľa kráľovského hradu Žilina a krajinského sudcu. Keď Mikuláš roku 1352 pre vraždu stratil škultéciu, dostal ju za trinásť hrivien iný Mikuláš, syn Helranda. Krajinský sudca, ktorý súhlasil s predajom, udelil novým prisťahovalcom šesťnásťročnú výnimku od platenia zemepanských dávok.²⁵³

Roku 1376 pri výmene majetkov šľachtic Dominik z Baloga zamenil dovtedajší názov majetku za názov „*Tapolcha*“. Tým nepriamo položil dôkaz toho, že mu záležalo na jestvujúcich termálnych prameňoch. Podľa všetkého sa mohol tento názov objaviť už v listine, ktorá šľachticom z Baloga potvrdzovala kúpu škultécie v Konskej od Mikuláša, syna Hildebranda, respektíve jeho potomkov. Dá sa predpokladať, že už vtedy existovali Teplice ako kúpeľná lokalita, i keď samostatne sa uvádzajú ako príslušenstvo hradného panstva Lietava až v donácii Vladislava II. pre Štefana Zápoľského. Poddanskú osadu Stránske s patronátnym právom nad tamojším farským kostolom a s vysokými dávkami voči rajeckej fare zamenili šľachtici z Baloga aj s prihliadnutím na správne príslušenstvo pôdy, na ktorej vznikli kúpele. K šoltýskym právam v Konskej nepatrilo totiž kúpeľníctvo, ale len právo na mäsiarske, ševcovské, pekárске a kováčske remeslo a na mlyn, ako je to známe z listiny, ktorou krajinský sudca Tomáš schvaľoval roku 1350 predaj tejto škultécie. Šľachtic Dominik a jeho príbuzní

²⁵² Porov. RATKOŠ Peter: Najstaršia písomná zmienka o Rajeckých Tepliciach z roku 1376, in: Vlastivedný zborník Považia XII., Martin: Osveta, 1976, 87.

²⁵³ Porov. FEJÉR: Codex diplomaticus hungariae... XI., 512–513.

nemohli dokázať, že im *Teplice* patria, a preto pôvodný, nie práve najzvučnejší, názov Kanská pozmenili na názov Teplica.²⁵⁴

V rokoch 1863 až 1888 mali Rajecké Teplice maďarský názov *Rajecfürdő*. Nakoľko Rajecké Teplice boli do roku 1951 súčasťou Kanskej, tak i zemepáni obce boli tí istí ako v Kanskej.²⁵⁵ Pre nárast kúpeľných hostí a nárast obyvateľstva boli v roku 1957 začlenené do systému štátnej zdravotnej správy. Oficiálny štatút mesta dostali 8. februára 1989.²⁵⁶

6.4.1 Kostolík Panny Márie Nanebovzatej

V kúpeľnej osade Rajecké Teplice na začiatku 20. storočia začalo značne pribúdať obyvateľstvo, ale i kúpeľní hostia. Taktiež pribudol i menší priemysel. V tom čase mali okolo 150 obyvateľov.²⁵⁷ Neskorší správca kúpeľov Ladislav Hauser prišiel do Teplíc v roku 1907 ako poľský baróna Poppera a neskôr grófa Ballestrema. Do tohto rozmachu patrí i stavba kostolíka Panny Márie Nanebovzatej, ktorý sa nachádza na južnom svahu Teplíckej kotliny. Bol postavený za desaťtisíc zlatých s pričinením veriacich okolitých obcí, staviteľom bol majster Nikolett. Kostolík mal kryptu, ktorá sa nevyužívala.²⁵⁸

Novogotický oltár zhotovil v Budapešti majster Frigyes Hausner v roku 1909. Uprostred hlavného oltára je socha Panny Márie, ktorá mala na hlave kráľovskú korunu. Po stranách boli sochy svätého Ladislava a svätého Imricha.²⁵⁹ V roku 1943 boli tieto sochy nahradené sochami svätej Kataríny a svätej Barbory, nakoľko na predchádzajúcich sochách sa nachádzali znaky, ktoré boli nezlučiteľné so štátnou myšlienkou slovenskej samostatnosti. Výmena sôch bola uskutočnená na základe vyhlášky Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pod číslom 315 zo dňa 17. júla 1943, ktorá nariaďovala odstrániť cudzie štátne symboly z verejných miest.²⁶⁰

Na veži boli pôvodne tri zvony. Dva najväčšie boli zobrahané na výrobu kanónov v prvej svetovej vojne. Najmenší, tzv. umieračik, zostal vo veži. Na tomto zvone bol

²⁵⁴ Porov. RATKOŠ: Najstaršia..., 89.

²⁵⁵ MAJTÁN: op. cit., 415.

²⁵⁶ Porov. KORTMAN Bohuslav (ed.): Rajecké Teplice, Žilina: Knižné centrum, 1996, nestr.

²⁵⁷ Porov. Archív obce Rajecké Teplice: Obecná kronika obce Rajecké Teplice I., 100.

²⁵⁸ Porov. UŠKOVITŠ Róbert: Perla kúpeľného mestečka, in: Svätokatarínske zvesti 2 (1992) 4.

²⁵⁹ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 5.

²⁶⁰ Porov. Archív RKFÚ Kanská: List Robotníckej sociálnej poisťovne v Bratislave zo dňa 16.8.1943, sign. 9820 N-13.; List RKBÚ v Nitre zo dňa 30.10.1943, sign. 1872/1943.

maďarský nápis „*Sancti Istvan*“. V dolnej časti zvona je uvedené miesto a rok výroby „*Sopron, Hungaria 1909.*“ V roku 1926 obec zakúpila dva zvony. Zvony vyrobila firma Oktáv Winter v Broumave 30. októbra 1926. Najväčší zvon má kolopis: „*Sancta Maria incoelum assumpta, ora pro nobis.*“ Na druhom zvone je kolopis: „*Sancti Ladislav*“ Na oboch zvonoch je takisto uvedený názov výrobcu a dátum odliatia.²⁶¹

Kostolík posvätil 15. augusta 1909 nitriansky biskup Viliam Batthyány. Kostolík je jednodňovou stavbou s presbytériom s polygonálnym uzáverom a vrstvenou vežou. Fasáda objektu je dvojfarebná, kvádrová s neogotickými architektonickými článkami.²⁶² Kaplnka mala skromné vybavenie. To sa postupne doplňovalo. Rezbár Ján Pekara z Rajeckých Teplíc vyhotovil krížovú cestu v gotickom štýle. K elektrifikácii kostolíka došlo na podnet veriacich v roku 1958. Drevené plastiky svätých Cyrila a Metoda boli zakúpené za konštianskeho farára Petra Danihela. Taktiež sú v kostolíku sochy svätých Petra a Pavla. Miesto, kde mala byť krypta, bolo v roku 1984 prestavané na kaplnku svätého Maximiliána Kolbeho. V kaplnke sa nachádza socha Sedembolestnej Panny Márie. Kaplnka je s kostolíkom prepojená pomocou televízneho prenosu z kostolíka do kaplnky.²⁶³

6.4.2 Kostol Božského Srdca Ježišovho

Nakoľko kostolík už dlhodobo kapacitne nevyhovoval, v roku 1997 bolo rozhodnuté, že sa postaví nový kostol s farským centrom. Kostolík mal kapacitu maximálne 200 osôb a veriacich obyvateľov v Rajeckých Tepliciach je vyše 2000. Taktiež prichádzajú do mesta kúpeľní hostia a turisti.²⁶⁴ Po zvážení všetkých okolností farnosť Kónská po konzultácii s Rímskokatolíckym biskupským úradom v Nitre sa rozhodla vybudovať nový kostol a farskú budovu s pastoračným centrom v Rajeckých Tepliciach. Z dvoch projektov bol vybraný drahší. Objekty projektoval architekt Jaroslav Lalík.²⁶⁵

Kostol i fara susedí s kúpeľným parkom. Nový kostol s farou sa nachádza medzi miestnym amfiteátrom a kostolíkom Panny Márie Nanebovzatej. Základný kameň

²⁶¹ Porov. Archív obce Rajecké Teplice: Obecná kronika obce Rajecké Teplice I., 23.

²⁶² Porov. Archív RKFÚ Kónská: List Okresnej pamiatkovej správe v Žiline zo dňa 3.8.1977, sign. 62/77.

²⁶³ Porov. UŠKOVITŠ Róbert: Perla kúpeľného mestečka, in: Svätokatarínske zvesti 2 (1992) 4–5.

²⁶⁴ Porov. DOBEŠ Peter: Ako ďalej s kostolom v Rajeckých Tepliciach, in: Svätokatarínske zvesti 20 (1997) 4.; Porov. HROMNÍK Milan: Nový kostol Božského Srdca Ježišovho, in: Posol – mesačník slovenských katolíkov 6 (1999), 13.

²⁶⁵ Porov. VALLO Ján: Stavba kostola a fare v Rajeckých Tepliciach, in: Svätokatarínske zvesti 22 (1998) 9.

a stavenisko fary a kostola posvätil nitriansky biskup Ján Chryzostom kardinál Korec 9. augusta 1998 po svätej omši na miestnom amfiteátri.²⁶⁶ Stavba kostola a fary sa začala realizovať na začiatku mesiaca augusta v roku 1999.²⁶⁷ Po výkopových prácach sa pracovalo do konca roku. Cez zimu počasie nedovolilo pracovať na stavbe kostola a fary. Nakoľko sa vyskytli problémy na kostole, pokračovalo sa v prácach na budove fary. V júni roku 2000 bola hotová základná stavba farskej budovy. Následne sa pokračovalo s prácami i na kostole.²⁶⁸

Stavba pozostáva z dvoch objektov, ktoré sú navzájom dispozične a kompozične prepojené. Po porade a ankete sa rozhodlo, že kostol bude zasvätený Božskému Srdcu Ježišovmu. Kostol má tvar srdca. Tento symbol srdca v pôdoryse vytvára predstavu symbolického vstupu do Srdca Ježišovho. Pôdorysná osnova kostola zároveň symbolizuje holubicu ako symbol Ducha Svätého.

Kostol má vstupnú halu so vstupom do miestnosti pre prvú pomoc a pre matky s deťmi. Zo vstupnej haly sa zároveň vchádza do kostola. Kostol má kapacitu 800 miest, z toho je 250 miest na sedenie v prízemí kostola. Ďalších 250 veriacich sa zmesť na chór. Zvyšok tvoria miesta na státie v celom kostole. Sakristia sa nachádza za presbytériom. Zo sakristie sú dva vchody do kostola.²⁶⁹

Kostol bol dokončený v novembri roku 2001 so značnou pomocou veriacich celej farnosti. Kostol posvätil Ján Chryzostom kardinál Korec 24. novembra 2001.²⁷⁰

Vybavenie kostola sa postupne dopĺňovalo. Pribudli dve spovednice a ďalšie drobné liturgické predmety. Presbytérium a interiér kostola projektovali architekti Martin Bišťan a Stanislav Šulvaj z Ružomberka. Interiér presbytéria sa opiera o atribúty Božského Srdca a oblúkové nosníky symbolizujúce tvar srdca, ktoré sú na čelnej fasáde kostola. Myšlienkou, ktorá symbolizuje čistotu, jednoduchosť a pripomienku zeme – hliny, ako matérie, z ktorej pochádza všetko živé, stvárňuje centrálna murovaná stena z ušľachtilej tehly, ktorá výrazne opticky podporuje vertikálnu stenu. Tehlová hmota je delená vnútorne osvetlenou štrbinou, z ktorej vystupuje kovová štíhla vertikála kríža – symbolu spásy. Celú

²⁶⁶ Porov. Archív obce Rajecké Teplice: Obecná kronika obce Rajecké Teplice III., rukopis, 119.; Porov. Rajecké Teplice – stavba kostola a fary, in: Svätokatarínske zvesti 24 (1998) 7.

²⁶⁷ Porov. Farský úrad informuje, in: Svätokatarínske zvesti 28 (1999) 10.

²⁶⁸ Porov. VALLO Ján: Stavba kostola a fary v Rajeckých Tepliciach, in: Svätokatarínske zvesti 31 (2000) 13.

²⁶⁹ Porov. Archív RKFÚ Rajecké Teplice: Sprievodná sprava Rímskokatolíckeho kostola v Rajeckých Tepliciach zo dňa 20. októbra 1997, nestr.

²⁷⁰ Porov. VEREŠOVÁ Anna: S radosťou pôjdeme do domu Pánovho..., in: Svätokatarínske zvesti 37 (2001) 2.

kompozíciu symbolicky objímajú štylizované drevené lepené ramená srdca, ktoré sa v spodnej časti opticky dotýkajú kríža a z neho vychádzajú. V tejto časti kompozície je umiestnená sklenená umelecky stvárnená nádoba na kvety. Večné svetlo nad svätostánkom je z rovnakého mramoru, aký je použitý vo svätyni a štrbina je prekrytá vitrážovým červeným sklom.²⁷¹

Oltárna stena bola hotová na Veľkú noc roku 2003. Taktiež boli v tom čase osadené i mramorové sväteničky, večné svetlo, krstiteľnica, ktorá slúži aj ako veľká svätenička. V priebehu mája bola nainštalovaná nová krížová cesta. Svätostánok je na pravej strane od vchodu kostola. Hlavný oltár i ambon je obložený mramorovými doskami.²⁷²

Na stavbe fary sa ďalej pokračovalo s prácami. Farár farnosti Ján Vallo 19. septembra 2002 podal na Rímskokatolícky biskupský úrad v Nitre žiadosť o rozdelenie farnosti. Farnosť Kanská by sa tým rozdelila na farnosti Kanská a Rajecké Teplice a takto by sa lepšie zabezpečila pastorácia vo farnosti, ktorá je pomerne živá a má vyše 7000 obyvateľov.²⁷³

V máji a júni roku 2003 boli ukončené práce na stavbe farskej budovy a v okolí kostola a fary. Farské centrum bolo slávnostne posvätené 12. júna 2003 a posviacka bola spojená s rekolekciou kňazov rajeckého, žilinského a varínskeho dekanátu.²⁷⁴ Slávnosti predsedal nitriansky diecézny biskup Ján Chryzostom kardinál Korec. Pri tejto slávnosti bol vyhlásený dekrét o zriadení novej farnosti od 1. júla 2003 s názvom *Farnosť Božského Srdca Ježišovho Rajecké Teplice* s filiálkami v Stránskom a Poluvsí.²⁷⁵ „Na slávnostnej svätej omši bolo prítomné množstvo veriacich z novozriadenej farnosti, ktorí túto skutočnosť s radosťou vzali na vedomie z viacerých dôvodov, najmä však z dôvodu ich väčšieho duchovného osohu.“²⁷⁶

²⁷¹ Porov. Archív RKFÚ Rajecké Teplice: Interiér svätyně kostola Božského srdca, september 2002, nestr.

²⁷² Porov. VALLO Ján: Kostol a farské centrum v Rajeckých Tepliciach, in: Svätokatarínske zvesti 42 (2003) 9.

²⁷³ Porov. VALLO Ján: Kostol a farské centrum v Rajeckých Tepliciach, in: Svätokatarínske zvesti 41 (2002) 9.

²⁷⁴ Porov. Farský úrad informuje, in: Svätokatarínske zvesti 42 (2003) 10.; Porov. Archív RKFÚ Rajecké Teplice: Dekrét o založení farnosti Rajecké Teplice zo dňa 24.5.2003, sign. Prot. n. 1259/2002; Publikované: Porov. Svätokatarínske zvesti 43 (2003) 12.

²⁷⁵ Porov. Archív RKFÚ Rajecké Teplice: Zápisnica o založení farnosti Rajecké Teplice zo dňa 12.6.2003, sign. K prot. č. 1259/2002.

²⁷⁶ Tamže.

Na stavbe kostola Božského Srdca Ježišovho a farského centra v Rajeckých Tepliciach bolo preinvestovaných 19,5 milióna slovenských korún.²⁷⁷

6.4.3 Kríž a socha svätého Antona

V roku 1798 bol v Rajeckých Tepliciach drevený kríž s maľovaným umučeným Kristom. Nevie sa presne, kde sa nachádzal.²⁷⁸ Dnes stojí kamenný kríž na miestnom cintoríne. Tento kríž bol opravený v roku 2003.²⁷⁹ V lesíku blízko cintorína je socha svätého Antona. V roku 1993 bol postavený nový drevený kríž v časti zvanej Lúčky.

6.5 Poluvsie

Názov obce je uvedený v prvej písomnej zmienke z roku 1483, keď sa ako „*possessio Pol wsy*“ objavuje v súpise majetkov hradu Strečno.²⁸⁰ Podľa urbára z roku 1688 boli v obci dve polrichtárstva. Maďarský názov obce „*Palosnya*“ (Palošňa) z roku 1907 – 1913 tiež naznačuje delenie, tzv. *pre'atá palošom*²⁸¹, na rozdiel od maďarského premenovania Poluvsia v Prievidzskom okrese na Erdöret – obec v poluží. Názov obce sa vyskytol aj v nemeckom preklade v prvej polovici 20. storočia ako *Halbesdorf* (pol obce). Obec patrila k strečianskemu panstvu i v ďalších rokoch 1508 a 1520.²⁸² Roku 1543 obec podliehala Kostkovcom na Lietavskom hrade a bolo v nej šesť roľníckych usadlostí, deväť rodín, traja želiari a jeden richtár.²⁸³ Po rozdelení strečianskeho hradného panstva na dve časti roku 1601 Poluvsie dostali Esterháziovci. Pravdepodobne istý čas Poluvsie patrilo do farnosti Rosina. Asi niekedy v 17. storočí sa stalo filiálkou farnosti Korská.²⁸⁴ Do farnosti Korská bolo Poluvsie začlenené pravdepodobne na konci rezidencie jezuitov v Žiline.²⁸⁵

²⁷⁷ Porov. Farský úrad informuje, in: Svätokatarínske zvesti 43 (2003) 11.

²⁷⁸ Porov. Archív RKFÚ Korská: Kanonická vizitácia z 20.9.1798, rukopis, nestr.

²⁷⁹ Porov. Farský úrad informuje, in: Svätokatarínske zvesti 43 (2003) 10.

²⁸⁰ Porov. Poluvsie, in: Súpis pamiatok na Slovensku II., Bratislava: Obzor, 1968, 501.

²⁸¹ Porov. Štátny archív Bytča, pobočka Žilina: Pamätná kniha obce Poluvsie (1934 – 1980), f: Zbierka kroník a pamätných kníh, rukopis, 5.

²⁸² Porov. Poluvsie, in: Súpis... II., 501.; Porov. Poluvsie, in: Vlastivedný slovník obcí na Slovensku III., Bratislava: Veda, 1978, 420.

²⁸³ Archív OZ: Elenchus litterarum et litteralium instrumentorum Dominium Lietava concernentium 1474, rukopis, fasc. 182, č. 1–5.

²⁸⁴ Porov. VALLO Ján: Slávnosť v Poluvsí, in: Svätokatarínske zvesti 5 (1993) 7.

²⁸⁵ Porov. MARSINA, KUŠÍK: Urbáre... II., op. cit., 462–469.

Koncom 17. storočia tu dostala majetkový podiel žilinská rezidencia jezuitov.²⁸⁶ Podľa urbára z roku 1688 boli v obci dvaja dediční polrichtári, 13 sedliakov, 3 želiari. Esterháziovci, ktorí bývali v Kiss-Matone²⁸⁷, roku 1862 prenajali a roku 1868 predali svoj majetkový podiel v Poluvsí veľkopodnikateľovi s drevom Leopoldovi Popperovi. Popper kúpou získal i podiel niekdajšieho lietavského panstva v obci.²⁸⁸ Od 1. januára 1980 je Poluvsie administratívne pričlenené k Rajeckým Tepliciam.

6.5.1 Kaplnka Sedembolestnej Panny Márie

Prvá drevená zvonica v Poluvsí už stála koncom 18. storočia. Nevieme, kedy bola presne postavená. Roku 1820 bola v obci postavená nová drevená zvonica. Okolo roku 1936 tu urobili zvonicu z kameňa.²⁸⁹ Nízka stavba s rozmermi štyroch metrov štvorcových bola pokrytá plechom. Na tejto zvonici boli silné múry, i preto bol vo vnútri priestor jedného metra štvorcového. Na veži bol jeden zvon.²⁹⁰ V roku 1976 bola zvonica ošarpaná a bez dverí. Konštiansky farár Peter Danihel v auguste 1976 spolu s veriacimi zvonicu zbúrali a v priebehu troch týždňov postavili novú zvonicu s kaplnkou Panny Márie Sedembolestnej. Všetky práce boli urobené svojpomocne veriacimi z Poluvsia. Zvonica je vysoká 15 metrov. Na streche je slovenský dvojkríž. Zvonica s kaplnkou bola požehnaná miestnym farárom 18. septembra 1976.²⁹¹

6.5.2 Kostol svätých Cyrila a Metoda

V roku 1902 – 1903 bola v obci postavená rímskokatolícka ľudová škola.²⁹² V roku 1939 škola bola transformovaná z cirkevnej školy na ľudovú. Bolo to na žiadosť učiteľov Jána Piteka a Anny Pitekovej.²⁹³ V škole sa učilo ešte v sedemdesiatych rokoch. Potom

²⁸⁶ Porov. LOMBARDINI: Stručný dejepis..., 36.

²⁸⁷ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 19.

²⁸⁸ Porov. LOMBARDINI: Strečno, in: Slovenské pohľady... V., 11.

²⁸⁹ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Základný inventár zo dňa 20.8.1947, bez sign.

²⁹⁰ Porov. Štátny archív Bytča, pobočka Žilina: Pamätná kniha obce Poluvsie (1934 – 1980), f: Zbierka kroník a pamätných kníh, rukopis, 94.

²⁹¹ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 132.

²⁹² Porov. Štátny archív Bytča, pobočka Žilina: Pamätná kniha obce Poluvsie (1934 – 1980), f: Zbierka kroník a pamätných kníh, rukopis, 6.

²⁹³ Porov. Archív RKFÚ Kanská: List RKBÚ v Nitre zo dňa 14.4.1939, sign. 1315/39.

deti začali chodiť do školy v Rajeckých Tepliciach. Škola bola neudržovaná a začala chátrať.²⁹⁴

V máji roku 1992 začali veriaci školu rekonštruovať na kostol. Priečky sa povyhadzovali a obvodové múry prispôbili. Kostol posvätil 10. júna 1993 nitriansky biskup Ján Chryzostom kardinál Korec.²⁹⁵ Kostol má vzadu chór a na ľavej strane sakristiu. Svätýňu zdobia drevené sochy patrónov svätých Cyrila a Metoda od rezbára Ladislava Hundáka z Rajeckých Teplíc. Vedľa týchto sôch sú figurálne kresby spoločníkov Cyrila a Metoda, svätý Gorazd, Kliment Ochridský, Naum, Angelár a Sáva. Figurálne kresby navrhol a namaľoval P. Emil Prokop, SVD. Vo vystavanej veži, zakončenej dvojkrížom, sú tri zvony. Najstarší zvon je z roku 1922 a má priemer 36 cm. Najväčší zvon s priemerom 80 cm je z roku 1994 a je zasvätený svätému Gorazdovi.²⁹⁶

6.5.3 Kríže a mariánska kaplnka

Už v roku 1798 sa spomína, že pri dedine stál drevený kríž s namaľovaným umučeným Kristom.²⁹⁷ Roku 1917 postavili veriaci kamenný kríž i s ohradou a roku 1943 murovanú mariánsku kaplnku pri poľnej ceste do Turia. Dnes je v obci päť drevených krížov, na cintoríne,²⁹⁸ pri železničnej stanici, na Kamenici, pri ceste do Stránskeho a doline Medzihorská. V obci sú ešte dva betónové kríže na cintoríne a v tzv. Kolónii.²⁹⁹

6.6 Kunerad

Kunerad mohol vzniknúť ako služobnícka osada s chovom prasiat. Slovo „*kuneraz*“ s významom brav je doložené v Žilinskej knihe z roku 1473. Názov obce môže mať tiež pôvod v osobnom mene „*Konerád*“, podobne ako názov rovnomenného vrchu pri Plášťovciach, doloženého už v roku 1331 a 1478. V tomto prípade môže byť pomenovanie odvodené od slova kôň a môže mať súvis s Konskou.³⁰⁰

²⁹⁴ Porov. VALLO Ján: Slávnosť v Poluvsí, in: Svätokatarínske zvesti 5 (1993) 7.

²⁹⁵ Porov. Farský úrad informuje, in: Svätokatarínske zvesti 6 (1993) 9.

²⁹⁶ Porov. HROMNÍK: Z dejín farnosti..., 50.

²⁹⁷ Porov. Archív RKFÚ Korská: Kanonická vizitácia z 20.9.1798, rukopis, nestr.

²⁹⁸ Porov. Farský úrad informuje, in: Svätokatarínske zvesti 43 (2003) 10.

²⁹⁹ Porov. HROMNÍK: Z dejín farnosti..., 49.

³⁰⁰ Porov. Kunerad, in: Vlastivedný slovník obcí na Slovensku III., Bratislava: Veda, 1978, 118.

Osada vznikla v údolí potoka Bystrička medzi lesnými pásmi ako laz obce Kamenná Poruba. Preto mala spoločný vývoj s touto obcou ako zemianska obec. Prvý raz sa spomína roku 1490 ako „*Hynyarad*“. Patrila zemianskym rodinám Práznovských a Athalmyovcov. V roku 1598 bolo v Kunerade dvanásť domov.³⁰¹ V prvej polovici 16. storočia určité majetkové podiely v Kunerade prevzal do zálohu do roku 1511 zeman Hranostaj a turčiansky zeman Lehocký prevzal v roku 1523 tri pozemky poddaných a polovicu dedičného richtárstva. Roku 1539 žili v Kunerade desiaty sedliaci, roku 1543 tam stáli štyri sedliacke usadlosti a žilo tam desať rodín, päť želiarov a jeden richtár.³⁰² Roku 1707 žili v Kunerade zákupný richtár s dvoma usadlosťami a traja želiari. Roku 1831 boli zemepánmi v Kunerade Beňovský, Huljak, Motešický, Sobek, Uhliarik.³⁰³

Lesné podiely niekdajšieho lietavského panstva v Kunerade odkúpil roku 1873 Leopold Popper, od Popperovcov zasa nemecký gróf František Ballestrém. Lesný komplex grófa Mikuláša Ballestréma, ktorý koncom druhej svetovej vojny zahynul pri bombardovaní Drážďan, roku 1946 prešiel do vlastníctva štátu.

V rokoch 1914 – 1916 gróf Ballestrém dal vo vyššej časti Kuneradskej doliny nad obcou vybudovať lovecký zámok v duchu modernej secesie podľa vzoru francúzskej architektúry.³⁰⁴ Blokóvú stavbu s prevýšeným stredom oživujú veže, arkády, terasy a vonkajšie schodiská. Vysoké strechy s vikiermi vyvolávajú predstavu gotického sídla. Romanticky pôsobiaci zámok mal obdobne riešené aj interiéry.³⁰⁵

Vo svojich počiatkoch mal zámok slúžiť aj ako letovisko vtedajším cisárom Rakúska a Nemecka Františkovi Jozefovi I. a Wilhelmovi II. Uskutočneniu tohto zámeru zabránila prvá svetová vojna. Zámok slúžil ako príležitostné sídlo grófskej rodiny Ballestrémovcov, ktorí dochádzali dvakrát do roka, a to na jar a na jeseň. Bol komfortne vybavený a mal najmodernejšie zariadenie. Mal i vlastnú elektrárňu na vodný pohon. Oproti zámku je umelý vodopád, ktorý vytvára odpadová voda z turbínového náhonu. Pobyt Ballestrémovcov v zámku sa spájal s prehliadkou lesov, s oboznámením sa s prácou lesníkov a zamestnancami zámku ako aj s poľovačkami. Grófska rodina bola vzdelaná, priateľská a nábožná. V zámku dala zriadiť kaplnku svätej Terézie Ježišovej. Počas druhej svetovej vojny, po čiastočnom potlačení Povstania, nemecké jednotky 25. septembra 1944

³⁰¹ Porov. Archív obce Kunerad: Obecná kronika obce Kunerad, rukopis, nestr.

³⁰² Porov. KAVULIAK: op. cit., 19.

³⁰³ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 20.

³⁰⁴ Porov. Archív obce Kunerad: Obecná kronika obce Kunerad, rukopis, nestr.

³⁰⁵ Porov. Kunerad, in: Súpis pamiatok na Slovensku II., Bratislava: Obzor, 1968, 158.

zámok vypálili, pretože bol sídlom partizánskeho štábu. Roku 1959 zámok zrekonštruovali a odvtedy slúži pre zdravotnícke účely.³⁰⁶

6.6.1 Kostol Povýšenia svätého Kríža

V obci Kunerad roku 1914 gróf Ballestrém daroval zvon, ktorý umiestnili v drevenej zvonici. V osemdesiatych rokoch 20. storočia bola táto zvonica vo veľmi zlom stave a nespĺňala už požiadavky zvonice. „*Stavba novej zvonice je nutná, nakoľko terajšia je stará, drevená a schátrala. Zvonica nevyhovuje prevádzkovým podmienkam a navyše zhoršuje estetický vzhľad obce, ktorá je frekventovanou turistickou oblasťou.*“³⁰⁷

Kostol v Kunerade alebo *zvonicu s márnicom* začali veriaci stavať na podnet vtedajšieho dekana v Kanskej Petra Danihela. Bolo to nutné, pretože stará drevená zvonica už nevyhovovala požiadavkám na zvonicu. Dokonca „pri zvonení, na ktorú stranu sa kýval zvon, na tú stranu sa kývala zvonica.“³⁰⁸ Veriaci začali realizovať tento projekt v máji roku 1986 na miestnom cintoríne, pričom tento projekt bol od začiatku realizovaný ako „zvonica s márnicom“. Všetky práce veriaci vykonávali svojpomocne. Taktiež veriaci pokryli všetky finančné náklady.³⁰⁹ Keďže sa prezvedelo o zámeroch veriacich dobudovať stavbu ako kostol, štátne orgány 1. júla 1986 zakázali pokračovať v začatej stavbe.³¹⁰ Taktiež v tom čase 2. júla 1986 zomrel dekan v Kanskej Peter Danihel. Po smrti farára Danihela bol zastupovaním a vedením fary v Kanskej poverený správca fary v Bytčici Michal Šinský. Ten sa odvolal proti rozhodnutiu. I napriek rôznym protestom veriacich úrady pod vplyvom komunistickej strany nepovolili dostavbu kostola.³¹¹ Stavba bola uzamknutá a vrátená veriacim až po páde komunizmu v novembri 1989.

Veriaci v roku 1990 dobudovali namiesto pôvodného plánu *zvonice s márnicom* kostol. Nakoľko táto stavba kostola spôsobila utrpenie a prenasledovanie veriacich komunistickým režimom, zvlášť v Kunerade, veriaci spoločne rozhodli, že kostol zasvätia

³⁰⁶ Porov. Archív obce Kunerad: Obecná kronika obce Kunerad, rukopis, nestr.

³⁰⁷ Archív RKFÚ Kanská: List Miestneho národného výboru v Rajeckých Tepliciach zo dňa 29.5.1986, sign. 169/86.

³⁰⁸ Archív obce Kunerad: Obecná kronika obce Kunerad zo dňa 16.8.1986, rukopis, nestr.

³⁰⁹ Porov. Archív obce Kunerad: Obecná kronika obce Kunerad, rukopis, nestr.

³¹⁰ Porov. Archív RKFÚ Kanská: List Okresného národného výboru v Žiline zo dňa 23.7.1986, sign. ÚP 801/86–Jš.

³¹¹ Porov. Archív RKFÚ Kanská: List Stredoslovenský krajský národný výbor v Banskej Bystrici zo dňa 6.10.1986, sign. ÚP–705/86–Hk.

Povýšení svätého kríža. Kostol bol posvätený pri príležitosti 500. výročia písomnej zmienky o obci 9. septembra 1990 vtedajším generálnym vikárom nitrianskej diecézy Františkom Rábekom.³¹²

Kostol je modernou stavbou s mramorovou svätýňou oválneho tvaru. Na východnej strane je malá sakristia a prístavba priestoru pre ľud, vzadu chór. Vo vstavanej veži je jediný zvon, ktorý tu premiestnili z drevenej zvonice. Vo svätyni dominuje kríž, plastika odliata z plastu. V lodi sú sochy Božského Srdca Ježišovho a Panny Márie.

6.6.2 Kaplnky

Miestny obyvateľ Juraj Dubeň dal v roku 1803 za svoje úspory postaviť murovanú kaplnku. Do kaplnky umiestnil umelecký drevený kríž s umučeným Kristom. Táto kaplnka stála desať zlatých.³¹³ V roku 1824 bola kaplnka pokrytá novým plechom za peniaze kostolnej pokladnice z Kamennej Poruby.³¹⁴ V súčasnosti je v kaplnke obraz Panny Márie Pomocnice kresťanov. V 18. storočí bola v obci kaplnka so sochou Sedembolestnej Panny Márie.

6.6.3 Kríže v obci

Už od vzniku osady Kunerad stál pri vstupe do obce drevený kríž. Dnes je tam kamenný kríž ohradený plotom. Obec do roku 1800 nemala svoj cintorín. Pochovávalo sa na cintoríne v Kamennej Porube.³¹⁵

6.7 Farské budovy

Dá sa predpokladať že fara, ktorú začali stavať roku 1768, je druhá v poradí. Bola postavená z pevného materiálu a mala dve izby pre farára a tretiu izbu pre kaplána. Okrem toho mala fara ešte jednu izbu pre čel'ad', komoru a kuchyňu, pod ktorou bola pivnica. Patrili k nej maštale, humno, voziareň a iné staviská postavené v roku 1796. Taktiež bola pri fare záhrada. Druhá záhrada bola na konci dediny a mala jeden a štvrt' bratislavských

³¹² Porov. Archív obce Kunerad: Obecná kronika obce Kunerad, rukopis, nestr.

³¹³ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.9.1798, rukopis, nestr.

³¹⁴ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 16.

³¹⁵ Porov. tamže, 11–12.

meríc.³¹⁶ V roku 1823 boli postavené dve humná a drevená voziareň. Na pokrytie fary dalo panstvo v roku 1822 šindel, ktorý dovezli farníci z Kanskej spolu s ľuďmi z filiálok. Jedna časť bola z frývaldskeho lesa, ktorý patrila Turzovskej vetve. Druhá časť bola od inšpektora z Rajca.

Na postavenie tejto fary venovali 80 zlatých z Kanskej, 75 zlatých zo Stránskeho, 65 zlatých z Kamennej Poruby, 60 zlatých z Poluvsia, 35 zlatých z Kuneradu. Z kostolnej pokladnice v Kanskej bolo daných na stavbu fary 35 zlatých. Celkovo bola fara postavená za 350 zlatých.

Stará fara bola rozobraná za 70 zlatých. Každá dedina venovala určitú čiastku dreva na stavbu. Fara bola pokrytá šindľom. Povinnosť udržiavať a opravovať faru patrila patronátu a farníci boli viazaní urobiť všetky ručné práce a poskytnúť dopravu vozmi. Materiál sa používal pre tú dobu špecifický – kameň, hlina a nepálená tehla.³¹⁷

Bývalý patrón farnosti dal postaviť v roku 1943 drevenú práčovňu.³¹⁸ Táto fara bola funkčná viac ako 200 rokov. Bola postavená tesne pri hlavnej ceste do Kamennej Poruby. V roku 1970 začal uvažovať vtedajší farár v Kanskej Augustín Čaprnka o postavení novej fary. Je zachovaná žiadosť, ktorú posielal na Odbor výstavby Okresného národného výboru. V tejto žiadosti sa sťažuje na hygienickú závadnosť fary. Ďalej tam píše, že budova fary je v havarijnom stave, taktiež drevené povaly sú spráchnivené a nebezpečné.³¹⁹ Vtedajší režim nebol naklonený takejto stavbe vo farnosti. Farár Čaprnka sa novej fary nedožil, lebo zomrel v máji v roku 1973 v Kanskej. Vtedajší režim taktiež nereagoval na žiadosť o povolenie stavby od biskupského úradu v zastúpení vtedajšieho kapitulárneho vikára Jána Pásztor. V roku 1970 bol rozpočet farnosti 455.976,- Kč.³²⁰

Ďalší podnet prišiel až s novým farárom Petrom Danihelom, ktorý žiadal o povolenie výstavby novej fary Okresný národný výbor v Žiline. Finančná čiastka bola odhadnutá 500.000,- Kčs, ktoré mala farnosť k dispozícii na farskom účte.³²¹

Na základe povolenia vtedajších úradov a stavebného povolenia povolil diecézny biskup Ján Pásztor stavbu novej fary v Kanskej.³²² Podľa záznamu stavebného denníka

³¹⁶ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.9.1798, rukopis, nestr.

³¹⁷ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 7–8.

³¹⁸ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Inventár farnosti z 20.8.1947, nestr.

³¹⁹ Porov. Archív RKFÚ Kanská: List RKFÚ Kanská zo dňa 16.2.1970, sign. 24/70.

³²⁰ Porov. Archív RKFÚ Kanská: List RKBÚ v Nitre zo dňa 3.6.1970, sign. 750/1970.

³²¹ Porov. Archív RKFÚ Kanská: List RKFÚ Kanská zo dňa 28.10.1976, sign. 197.

³²² Porov. Archív RKFÚ Kanská: List RKBÚ v Nitre zo dňa 8.12.1978, sign. 347/1978.

zo dňa 21. decembra 1978 bola už hotová strešná plechová krytina.³²³ Dá sa preto predpokladať, že stavba fary sa začala už v priebehu roku 1978. Stavala sa ešte pred povolením či už biskupského úradu, ale i ostatných úradov.

Stavba fary bola dokončená v roku 1979. Je to jednoposchodová budova. Príslušenstvo fary tvoria tri obývacie jednotky, dve hosťovské izby, kuchyňa, kancelária v predsieni vchodu do budovy a zasadacia miestnosť.

³²³ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Stavebný denník zo dňa 21.12.1978, rukopis, nestr.

7 Administrátori a farári pôsobiaci v Kanskej

Kedy bol ustanovený prvý farár v Kanskej, nevieme. Taktiež sa nám nezachovali mená farárov pôsobiacich na fare v Stránskom v 14. storočí. Kaplánske miesto v Kanskej bolo ustanovené 23. mája 1802. Zmienku o ustanovení kaplánskej systematizovanej stanice v Kanskej uvádza aj záznam z kanonickej vizitácie z roku 1831: „*In conformitate demum novissimi sub 23. Martii a. c. No 5947 Benigno-Gratosi Intimati, illud adhuc additur: Quod Korszkenensis Presbyterorum necdum introductum. Signatum Korszkae die 6. mense Maio Anno 1802 Stephanus Smetanovich, Parochus loci, m. p.*“³²⁴

Prvým farárom, o ktorom vieme z matrík a kanonických vizitácií, bol:

Juraj Somoláni (Szomolány) (1674 – 1680)³²⁵

Jeho meno sa spomína v kanonickej vizitácii z obdobia nitrianskeho biskupa Tomáša Pálfyho. Túto vizitáciu vykonal kanonik Juraj Novosedlík 20. júna 1674. V tomto roku boli katolíkom vrátené kostoly, ktoré používali evanjelici.³²⁶

Michal Skačáni (Szkacsány) (1680 – 1688)³²⁷

Pochádzal zo Skačian. Na Trnavskej univerzite študoval filozofiu, kde v roku 1669 ukončil štúdium bakalaureátom. Teológiu študoval v trnavskom Seminári svätého Adalberta.³²⁸ Bol označovaný i menom Ján.³²⁹

³²⁴ Slovenský preklad: „Napokon v zhode s najnovším dobrotivomilostivým oznámením zo dňa 23. marca t. r. č. 5947, dodáva sa ešte toto: Farár v Kanskej má dobrotivo rozhodnuté jedného systematizovaného kaplána, ale pre nedostatok kňazov ešte neuvedeného. Dané v Kanskej dňa 6. mesiaca mája roku 1802, Štefan Smetanovič, miestny farár, v. r.“; Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 65.

³²⁵ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 6.; Zoznam kňazov je uvedený aj v: Porov. Archív Diecéznej knižnice v Nitre: Liber seu Nomina Excelentissimorum, Illustrissimorum et Reverendissimorum Dominorum Episcoporum Nitriensium, Canonicorum item, et Almae huius Dioecesis Nitriensis Plebanorum, rukopis, 215.; Porov. Štátny archív Bytča: Matrika pokrstených farnosti sv. Kataríny (1800 – 1855): Zoznam kňazov vo farnosti, rukopis, f. Zbierka cirkevných matrík, inv. č. 376/V.

³²⁶ Porov. Archív RKBÚ v Nitre: Kanonická vizitácia z 25.10.1674, rukopis, kniha I, 81.

³²⁷ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 6.; Porov. Štátny archív Bytča: Matrika pokrstených..., inv. č. 376/V.

Michal Vičan (Vicsan) (1688 – 1728) ³³⁰

Vo farnosti pôsobil 41 rokov³³¹ a celý čas pracoval veľmi horlivo. Počas jeho pôsobenia vypukli dve povstania – povstanie Imricha Tököliho a Františka Rákociho. I preto jeho pastoračná činnosť nebola ľahká. Mnohí evanjelici mu kládli prekážky v pastorácii. Počas svojej služby priviedol mnohých ľudí z luteránstva ku katolíckej viere. V roku 1728 oslávil 85 rokov a následne odišiel z farnosti do dôchodku. Zomrel v Rajci 1. februára 1731.³³²

František Bolech (Bollech) (1728 – 1749) ³³³

Pochádzal z Bošian. Filozofiu študoval na Trnavskej univerzite, kde sa v roku 1725 stal magistrom. Teológiu vyštudoval v trnavskom seminári.³³⁴ Z Konskej odišiel v roku 1749 do Lietavy, kde v roku 1757 zomrel.³³⁵

Martin Šomodi (Somody) (1749 – 1758) ³³⁶

Ako kaplán pôsobil v Kysuckom Novom Meste. Do Konskej prišiel z Kočkoviec, kde bol v rokoch 1748 a 1749. Za farára Šomodiho sa stávalo, že mnohí konvertovali ku katolíckemu vyznaniu, ktoré bolo nariadené panovníkom. Platilo pravidlo „cuius regio, eius religio“. I preto sa za neho stávalo, že v kostoloch patriacich k farnosti veriaci spievali falošne a na „spôsob luteránsky“. Taktiež v roku 1751 pre kostol v Konskej zadovážil

³²⁸ Porov. BOGNÁR Krisztina, KISS József Mihály, VARGA Júlia: A Nagyszombati Egyetem fokozatot szerzett hallgatói 1635 – 1777, Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára, 2002, 164.

³²⁹ Porov. Archív Diecéznej knižnice v Nitre: Liber seu... op. cit., 215.

³³⁰ Porov. Štátny archív Bytča: Matrika pokrstených..., inv. č. 376/V.; Porov. Schematismus venerabilis... MDCCCXXXVIII, 144.

³³¹ Iný prameň uvádza, že vo farnosti pôsobil nie 41 rokov, ako uvádza kanonická vizitácia, ale 54 rokov. Ale pravdepodobnejší je údaj z kanonickej vizitácie. Porov. Archív Diecéznej knižnice v Nitre: Liber seu... op. cit., 215.

³³² Porov. Archív RKFÚ Konská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 6.

³³³ Porov. Archív RKFÚ Konská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 6; Porov. Štátny archív Bytča: Matrika pokrstených..., inv. č. 376/V.

³³⁴ Porov. BOGNÁR, KISS, VARGA: op. cit., 249.

³³⁵ Porov. BELAS Ladislav: Poradie farárov v Konskej, rukopis, nestr.; Rukopis sa nachádza v osobnom archíve autora.

³³⁶ Porov. Štátny archív Bytča: Matrika pokrstených..., inv. č. 376/V.; Porov. Schematismus venerabilis... MDCCCXXXVIII, 144.

nový organ za 60 zlatých. Veľa farníkov, ešte ovplyvnených myšlienkami Martina Luthera, neváhalo i kvôli tomuto poštváť proti nemu panstvo. Zomrel v Konskej.³³⁷

Adam Vrankay (1758 – 1763)³³⁸

Do Konskej prišiel ako kaplán z Kysuckého Nového Mesta. Z Konskej bol odstránený pre nadmerné pitie pálenky. Následne bol poslaný do polepšovne, nazvanej deficiencia. Následne bol krátko na fare v Skalke pri Trenčíne. Zomrel 28. decembra 1768 v 42. roku života.³³⁹

Ján Nepomucký Martinkovič (Martinkovics), SchP (1763 – 1774)³⁴⁰

Narodil sa v Krškanoch pri Nitre 16. marca 1736. V Nitre navštevoval piaristické školy. Vysvätený na kňaza mohol byť v roku 1758. Po seminárnych štúdiách teológie bol poslaný do Terchovej, kde bol asi od roku 1760. Do Konskej prišiel z Terchovej. Počas jeho účinkovania sa vo farnosti postavila farská budova. Túto farskú budovu začali stavať roku 1768. Patrili k nej maštale, humno, vozáreň a iné budovy. Taktiež bola pri fare záhrada.³⁴¹ Po odchode z Konskej vstúpil 26. februára 1774 v Prievidzi k piaristom. Prijal rehoľné meno Pavol od svätej Kataríny. Od roku 1775 až do svojej smrti bol profesorom na piaristickom gymnáziu v Prievidzi. Zomrel 19. februára 1779.³⁴²

³³⁷ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 6.; Porov. Schematismus venerabilis... MDCCCXXXVIII, 144.

³³⁸ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 6; Porov. Štátny archív Bytča: Matrika pokrstených..., inv. č. 376/V.

³³⁹ Porov. BELAS Ladislav: Poradie farárov v Konskej, rukopis, nestr.

³⁴⁰ Porov. Štátny archív Bytča: Matrika pokrstených..., inv. č. 376/V.; Porov. Schematismus venerabilis... MDCCCXXXVIII, 144.

³⁴¹ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.9.1798, rukopis, nestr.; Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kronika farností sv. Kataríny, rukopis, 4.; Porov. Schematismus venerabilis... MDCCCXXXVIII, 144.

³⁴² Porov. LÉH István, KOLTAI András: Catalogus religiosorum Provinciae Hungariae Ordinis Scholarum Piarum 1666 – 1997, Budapest: 1998, 249.

Juraj Dobeš (Dobess) (1774 – 1782)³⁴³

Narodil sa v Beluši v roku 1736. Od roku 1760 pôsobil ako kaplán v Kysuckom Novom Meste. V tom istom roku bol preložený za farára do Frývaldu (Rajecká Lesná). Jeho ďalšie farárske pôsobenie bolo v Terchovej, kde prišiel v roku 1765. Do Konskej prišiel v roku 1774. Za jeho pôsobenia v Konskej bola opravená veža na kostole v Kamennej Porube. Po odchode z Konskej pôsobil ako farár v Jasenici, kde i zomrel 27. novembra 1785.³⁴⁴

Jozef Záhorák (1782 – 1792)³⁴⁵

Bol rodákom z Považskej Bystrice, kde sa narodil 25. júla 1755. V roku 1771 bol prijatý do nitrianskeho seminára. Ako kaplán pôsobil v Trenčíne pri kostole svätej Anny. Vo farnosti Konská účinkoval s veľkou obľubou medzi veriacimi. V roku 1791 bol zvolený za farára v Rajci. Zomrel 20. septembra 1807.³⁴⁶

Štefan Smetanovič (Szmetanovics) (1792 – 1812)³⁴⁷

Pochádzal z Rajca. Do rádu Najsvätejšej Trojice bol prijatý v roku 1771. Štyri roky študoval teológiu vo Viedni. Kňazské svätenie prijal v roku 1775. Po zrušení rádu Najsvätejšej Trojice tri roky žil z dôchodku vo svojom rodnom meste. Roku 1787 pôsobil ako kaplán 8 mesiacov v Lysej pri Púchove, niekoľko mesiacov bol kaplánom v Považskej Bystrici, následne bol 4 roky farárom v Klátovej Novej Vsi.³⁴⁸ V Konskej pôsobil

³⁴³ Porov. Archív RKFÚ Konská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 6; Porov. Štátny archív Bytča: Matrika pokrstených..., inv. č. 376/V.

³⁴⁴ Porov. Archív RKFÚ Konská: Kanonická vizitácia z 20.9.1798, rukopis, nestr.; Porov. Schematismus venerabilis... MDCCCXXXVIII, 144.

³⁴⁵ Porov. Štátny archív Bytča: Matrika pokrstených..., inv. č. 376/V.; Porov. Schematismus venerabilis... MDCCCXXXVIII, 144.

³⁴⁶ Porov. Archív RKFÚ Konská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 6.; Porov. Schematismus venerabilis... MDCCCXXXVIII, 144.

³⁴⁷ Porov. Štátny archív Bytča: Matrika pokrstených..., inv. č. 376/V.; Porov. Schematismus venerabilis... MDCCCXXXVIII, 1838, 144.

³⁴⁸ Porov. Archív RKFÚ Konská: Kanonická vizitácia z 20.9.1798, rukopis, nestr.

20 rokov. Následne v roku 1812 odišiel do kňazského domova na Kalvárii v Nitre. Zomrel 23. januára 1817.³⁴⁹

Pavol Žitňan (Zsittnan) (1812 – 1818)³⁵⁰

Narodil sa v roku 1785. Svoje kaplánske pôsobenie začal v Bolešove a následne v Rajci, potom bol od roku 1810 farárom vo Fačkove a nakoniec, od roku 1812, v Kanskej. Pri udelení viatika 11. januára 1818 vo filiálke Poluvsie dostal nervovú horúčku a zomrel.³⁵¹

Ján Huljak (1818 – 1849)³⁵²

Narodil sa v susednom Rajci v roku 1785. V roku 1807 bol prijatý do seminára v Nitre. V roku 1812 bol ordinovaný na kňaza. Kaplánom bol dva a pol roka v Trenčianskej Teplej, ďalej bol kaplánom v Bošáci, štyri a pol roka kaplánom v Dubnici nad Váhom a následne sa stal administrátorom v Ilave. V roku 1819 sa stal farárom v Kanskej³⁵³, kde zomrel 6. septembra 1851 a je pochovaný na miestnom cintoríne.³⁵⁴

Michal Čajka (Csajka) (1849 – 1862)³⁵⁵

Narodil sa 12. augusta 1802. Na kňaza bol vysvätený 28. septembra 1828. V roku 1844 sa stal farárom v Brodne. Ako farár v Kanskej sa v roku 1851 stal dištriktuálnym rajeckým dekanom.

Dokončil stavbu kostola v Kanskej a celé vnútorné zariadenie. V roku 1860 začal stavať kostol v Kamenej Porube na mieste starého a veľmi malého kostolíka. Zomrel 16. januára 1862.³⁵⁶

³⁴⁹ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 6–7.

³⁵⁰ Porov. Štátny archív Bytča: Matrika pokrstených..., inv. č. 376/V.; Porov. Schematismus venerabilis... MDCCCXXXVIII, 144.

³⁵¹ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 7.

³⁵² Porov. Štátny archív Bytča: Matrika pokrstených..., inv. č. 376/V.; Porov. Schematismus venerabilis... MDCCCXXXVIII, 80.

³⁵³ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kanonická vizitácia z 20.6.1831, rukopis, 20.

³⁵⁴ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 4.

³⁵⁵ Porov. Štátny archív Bytča: Matrika pokrstených..., inv. č. 376/V.

František Čelko (Czelkó) (1862 – 1870)

Narodil sa 9. novembra 1820. Za kňaza bol vysvätený 2. augusta 1844. Pôsobil na viacerých kaplánskych miestach. Od roku 1850 bol farárom v Lietave. Následne prišiel do Konskej v roku 1862. Zomrel 18. apríla 1872.³⁵⁷

Ladislav Fülöp (Fülöpp) (1870 – 1890)³⁵⁸

Narodil sa v roku 1842 v Nitre. Po štúdiách v Nitre bol roku 1867 vysvätený na kňaza. Následne sa stal kaplánom v Horných Lefantovciach. V tom istom roku bol preložený za kaplána do Považskej Bystrice. Následne v roku 1870 sa stal farárom v Konskej. V Konskej bol celých 20 rokov. Jeho ďalším pôsobiskom boli Koliňany pri Nitre. Tam sa stal v roku 1904 titulárnym dekanom. V roku 1910 odišiel na zaslúžený dôchodok. Zomrel 15. januára 1924 v Bratislave v 81. roku života a 57. roku kňazstva. Za jeho pôsobenia bol v roku 1870 dostavaný a vysvätený filiálny kostol v Kamennej Porube.³⁵⁹

Alexander Hollý (Holly) (1890 – 1902)

Pochádzal z Rajca, kde sa narodil 7. marca 1852. Ordinovaný na kňaza bol v roku 1875. Následne sa stal kaplánom v Čadci. V roku 1890 pôsobil v Konskej. Zomrel 24. augusta 1902.³⁶⁰ Pochovaný je na cintoríne v Konskej.

Ján Rojíček (1903 – 1941)³⁶¹

Narodil sa v Turzovke 9. júna 1867. Študoval v Nitre a v roku 1891 bol vysvätený na kňaza. Ako novokňaz pôsobil vo Vysokej nad Kysucou, následne v roku 1895 v Rosine

³⁵⁶ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 4–5.

³⁵⁷ Porov. Štátny archív Bytča: Matrika pokrstených..., inv. č. 376/V.

³⁵⁸ Porov. tamže.

³⁵⁹ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 5.

³⁶⁰ Porov. Štátny archív Bytča: Matrika pokrstených..., inv. č. 376/V.; Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 4.

³⁶¹ Porov. Štátny archív Bytča: Matrika pokrstených..., inv. č. 376/V.

a od roku 1899 bol administrátorom v Lietave. Do farnosti prišiel v roku 1903.³⁶² Za jeho pôsobenia vo farnosti sa muselo písať všetko v maďarčine. Nasvedčujú tomu i matriky farnosti, ktoré sú od tohto obdobia písané nie v latinčine, ale v maďarčine.

Za jeho pôsobenia bola postavená kaplnka Nanebovzatia Panny Márie v Rajeckých Tepliciach. Socha Panny Márie v kostolíku má uhorskú kráľovskú korunu. Po stranách boli sochy svätých Ladislava a Imricha. Do farského kostola zakúpil množstvo sôch. Do kostolov v Konskej a v Kamennej Porube zaobstaral Božie hroby. Vo filiálnej dedine Stránske v roku 1934 bola postavená cirkevná škola. Taktiež inicioval postaviť obecné školy v Poluvsí a Kunerade, čo sa mu i podarilo. Farnosť vlastnila mnoho majetkov, o ktoré sa staral. Mnoho farníkov obrábalo farskú pôdu. Na fare v Konskej zbúral staré maštale a dal postaviť nové.

Farnosť mala na Slovensku medzi prvými katolícky dom postavený pri kostole na mieste bývalej radnice. V roku 1937 bol požehnaný a odovzdaný pre potreby farnosti.

Prvá svetová vojna pre farnosť znamenala to, že zvony vo farnosti boli odobraté pre vojenské účely. Po vojne boli v roku 1925 kúpené zvony – do farského kostola jeden zvon, do filiálnych kostolov v Kamennej Porube, Rajeckých Tepliciach a v Stránskom dva zvony a po jednom do Kuneradu a Poluvsia. Peniaze na všetky zvony boli z farského majetku, z milodarov veriacich a urbárskeho spolku.

Farár Rojíček v roku 1927 ochorel a ochrnul na pravej strane tela. Do roku 1941 bol farárom. Následne šiel v Konskej bývať do rodinného domu k pani Zuzane Pavlíkovej. Odtiaľ ho chlapi nosili na sväté omše na stoličke. Na sviatok Obetovania Pána 2. februára 1945 zomrel a je pochovaný na cintoríne v Konskej. Pohreb viedol rajecký dekan Alojz Marsina.³⁶³

Ján Borkovič (1941 – 1947)

Narodil sa v Kňaziciach 18. marca 1912.³⁶⁴ Študoval v nitrianskom seminári a v roku 1934 bol vysvätený na kňaza. Jeho prvé pôsobisko bolo v Dolnom Hričove. Od roku 1935 pôsobil vo Varíne, o rok neskôršie v Štiavniku, v tom istom roku v Domaniži a Považskej Bystrici. V roku 1937 kaplánoval v Divine a od roku 1938 bol

³⁶² Porov. Štátny archív Bytča: Matrika pokrstených..., inv. č. 376/V.; Porov. Schematismus cleri dioecesis Nitriensis pro anno a Christo nato MCMXXIX, Nitriae: Typis Stephani Huszár 1929, 155.

³⁶³ Porov. Archív RKFÚ Konská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 18.

³⁶⁴ Porov. Štátny archív Bytča: Matrika pokrstených..., inv. č. 376/V.

kaplánom v Konskej. Jeho farárom bol Ján Rojíček. Keď farár Rojíček ochorel, v roku 1940 sa stal administrátorom farnosti v duchovných veciach. Keď v roku 1942 farár Rojíček šiel do dôchodku, stal sa administrátorom farnosti vo všetkých veciach.

Vo farnosti prežíval druhú svetovú vojnu. Aj počas vojny boli všade bohoslužby. Medzi veriacimi bol značne obľúbený. I keď bol chorý na TBC, venoval sa obzvlášť pastorácii mládeže. Katolícky dom využíval na nacvičovanie a predstavenia rôznych divadiel. Bol veľmi štedrý voči všetkým vo farnosti. Veľa peňazí rozdal, ale i požičiaval. A nikdy si nič nezapisoval. I preto po jeho smrti museli popredať jeho osobný majetok, aby uhradili jeho osobné dlhy. Ešte v roku 1947 odslúžil veľkopiatočné obrady a následne odišiel na liečenie do Vysokých Tatier. Na faru v Konskej sa vrátil začiatkom júna. Zomrel 23. júna 1947. Pochoval ho arcidiakon a nitriansky kanonik Mons. Dr. Eugen Filkorn za veľkej účasti kňazov a farníkov v Konskej 26. júna 1947.³⁶⁵

Štefan Čierny (1947 – 1948)³⁶⁶

Narodil sa 25. júla 1917 v Dobrej pri Trenčianskej Teplej. Teológiu študoval v Nitre a Štrasburgu. Po štúdiách bol vysvätený na kňaza 22. júna 1941 v Nitre. Kaplánom bol v Turzovke, v roku 1942 v Terchovej, o rok neskôršie v Beluši a v roku 1944 odišiel do Kysuckého Nového Mesta. V tom istom roku sa stal i kaplánom v Konskej pri farárovi Borkovičovi. Po jeho smrti v roku 1947 sa stal administrátorom farnosti.³⁶⁷ Ďalej pôsobil od roku 1948 ako kaplán v Bánovciach nad Bebravou. Niekoľko mesiacov v roku 1952 bol správcom farnosti v Dolnom Hričove. V tom istom roku sa stal kaplánom v Dubnici nad Váhom, kde bol do roku 1954. Ďalej pôsobil ako správca farnosti v Červenom Kameni. V roku 1976 bol preložený ako správca farnosti do Trenčianskej Turnej, kde pôsobil až do roku 1983, keď odišiel do dôchodku. V roku 1980 mu diecézny biskup udelil titul čestného dekana. Zomrel v Trenčíne 14. decembra 2004.³⁶⁸

Ako správca farnosti zorganizoval v ťažkých povojnových časoch stavbu veže na farskom kostole v Konskej.³⁶⁹

³⁶⁵ Porov. Archív RKFÚ Konská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 19.

³⁶⁶ Porov. Štátny archív Bytča: Matrika pokrstených..., inv. č. 376/V.

³⁶⁷ Porov. Schematismus cleri..., MCMXLVII, 138.

³⁶⁸ Porov. Schematismus... 2003, 114.

³⁶⁹ Porov. Archív RKFÚ Konská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 20.

Augustín Masár (1948 – 1952)³⁷⁰

Narodil sa 28. marca 1909 vo Veľkých Ostraticiach. Študoval v Nitre a kňazskú vysviacku prijal v Nitre 17. júna 1934. Následne sa stal kaplánom v Divine, ale nepobudol tam dlho, lebo na konci roka bol preložený do Valaskej Belej. V roku 1937 bol ustanovený za administrátora do Drietomy, ale ešte v tom roku bol preložený za kaplána do Chynorian. V roku 1938 sa vrátil do Valaskej Belej, kde sa stal opäť administrátorom. Jeho ďalšie pôsobisko bolo v Turzovke, kde sa v roku 1940 stal kaplánom.³⁷¹ V nasledujúcom roku odišiel k armáde ako poľný kurát. Roku 1948 sa stal farárom v Konskej.³⁷²

Hneď po príchode začal stavať vežu na kostole v Konskej.³⁷³ I keď mal veľké ťažkosti so štátnym okresným úradom, stavba napredovala. Materiál – tehla – bola použitá zo žilinského františkánskeho kláštora, kde im vtedajšie politické pomery zakázali pristaviť objekt ku kláštoru. Za farárovania Augustína Masára začali pre Cirkev ťažké časy, lebo začali tzv. päťdesiate roky. V Konskej strážili farníci faru pred štátnymi úradmi. V roku 1952 bol Augustín Masár na podnet biskupského úradu preložený do Prečína. Následne bol preložený do farnosti Nitrianske Sučany, kde zomrel 22. marca 1963. Pochovaný je vo svojom rodisku.³⁷⁴

Štefan Lečko – Sigotský (1952)

Narodil sa 11. októbra 1914 v Orlovom. Ordinovaný bol 11. júna 1939 v Nitre. Stal sa kaplánom v Divine, následne roku 1940 v Papradne. V roku 1940 zložil profesorskú skúšku na stredné školy. Z Papradna odišiel naspäť do Diviny. V roku 1943 bol ustanovený za kaplána do Bošian a o rok neskôršie za administrátora do Súľova. Do Konskej prišiel v roku 1952 po odchode predchodcu Augustína Masára do Prečína. Vo farnosti vtedy nebol kaplán. Vo farnosti bol však jezuita Július Horváth (1878 – 1955), ktorý mu pomáhal najmä pri sviatosti zmierenia. V roku 1954 sa stal administrátorom

³⁷⁰ Porov. Štátny archív Bytča: Matrika pokrstených..., inv. č. 376/V.

³⁷¹ Porov. Porov. Schematismus cleri..., MCMXLVII, 160.

³⁷² Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 21.

³⁷³ Porov. Archív RKFÚ Kanská: List RKFÚ Kanská zo dňa 1.11.1954, sign. 88/1954; List RKBÚ v Nitre zo dňa 29.8.1948, sign. 2304/1948.

³⁷⁴ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 21.

farnosti v Čavoji. Jeho posledná farnosť bol v roku 1963 Staškov.³⁷⁵ Odtiaľ išiel do dôchodku. Následne v roku 1974 bol vymenovaný za čestného dekana. Zomrel 30. júla 1993.

Farár Sigotský sa po príchode pustil do opravy fasády lode kostola a novej fasády veže. Taktiež bol pastoračne aktívny. Učil veriacich nové piesne z katolíckeho spevníka. V Konskej bol aktívny iba tri mesiace, lebo keď na konci leta išiel na bicykli do susedného Rajca a vracal sa naspäť do farnosti, bol zatknutý v poli a následne uväznený. Na krátky čas sa stal duchovným správcom spomínaný jezuita. Bohoslužby vypomáhali slúžiť kňazi z okolia. Následne bol do farnosti ustanovený nový správca Koloman Rúčka.³⁷⁶

ThDr. Koloman Rúčka (1952 – 1959)

Narodil sa 24. novembra 1914 v Nitrianskych Sučanoch. Študoval v Nitre a na bohosloveckej fakulte v Bratislave, kde bol 16. apríla 1940 vysvätený na kňaza. Po skončení štúdia bol v roku 1941 kaplánom v Bánovciach nad Bebravou. V roku 1944 zastupoval administrátora farnosti v Považskom Podhradí. Následne bol v roku 1944 ustanovený za administrátora do Považskej Bystrice. Koncom roka bol v Bratislave promován na doktora teológie. V ťažkých časoch v roku 1945 bol ustanovený za kaplána naspäť do Bánoviec nad Bebravou. O rok neskoršie sa stal dočasným administrátorom v Bánovciach nad Bebravou, nakoľko Dr. Jozef Tiso, bývalý prezident vojnovnej Slovenskej republiky, bol zaistený a nemohol vykonávať funkciu farára. V roku 1947 bol ustanovený za správcu farnosti vo Veľkých Chlievanoch.³⁷⁷

Do Konskej bol ustanovený v roku 1952 za dosť zložitej situácie.³⁷⁸ Mnoho pastoračných vecí zmenil. Napríklad ranná svätá omša v Konskej, na ktorej bolo najviac farníkov, bola tichá a bez homílie. Zaviedol slávnostnú bohoslužbu s homíliou miesto tichej svätej omše. Medzi farníkmi si zaslúžil prezývku „tajomník Tisovko“.

V rokoch 1958 – 1959 opravil celý interiér farského kostola. Taktiež zakúpil v Spolku svätého Vojtecha v Trnave krstiteľnicu. Pred primíciami Rudolfa Baránka v roku 1956 bola v kostole kompletne vymenená dlažba kostola. Za jeho negatíva možno

³⁷⁵ Porov. Schematismus slovenských katolíckych diecéz, Trnava: SSV, 1978, 322.

³⁷⁶ Porov. Archív RKFÚ Kónská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 22.

³⁷⁷ Porov. Schematismus cleri... MCMXLVII, 170.

³⁷⁸ Porov. Archív RKFÚ Kónská: List RKBÚ v Nitre zo dňa 16.10.1952, sign. 1.863/952.

spomenúť škrupulóznosť najmä ohľadom krstov farára Jána Borkoviča. Ľudia mu nahovorili, že farár Borkovič pri krste používal málo vody.

V auguste v roku 1959 bol preložený za administrátora v Dohňanoch pri Púchove. Zomrel na svojom poslednom pôsobisku v Nitrianskom Rudne 11. novembra 1970. Pochovaný je vo svojom rodisku.³⁷⁹

Vojtech Valent (1959 – 1962)

Pochádzal z dediny Čermany pri Topoľčanoch, kde sa narodil 14. novembra 1915. Štúdium teológie absolvoval v Nitre, kde ho na kňaza vysvätil biskup Karol Kmeťko 21. júna 1941. Ako kaplán pôsobil v Dolnej Marikovej, od roku 1942 v Papradne a od roku 1943 v Lietave. Rok 1945 prežil vo farnosti Čierne pri Čadci.³⁸⁰ Následne od roku 1948 sa stal správcom farnosti v Lazoch pod Makytou. Jeho ďalšie pôsobenie bolo vo farnosti Slatina nad Bebravou, kde prišiel v roku 1951. Následne bol v roku 1958 kaplánom v Novej Bystrici a Turzovke. Do Konskej prišiel v roku 1959. Po odchode z Konskej v roku 1962 sa stal kaplánom v Močenku. V roku 1967 sa stal správcom farnosti v Nitrianskej Strede. Následne sa stal znovu kaplánom vo farnostiach Papradno, Považská Bystrica a Pruské. Od roku 1970 bol správcom farnosti Mojtín. Jeho posledné pôsobisko bolo v Beckove, kde prišiel v roku 1976. V Beckove zostal až do svojej smrti v Charitnom dome pre kňazov.³⁸¹ Zomrel 5. septembra 1994.

Za svojho pôsobenia dal za 20 000 korún opraviť obraz svätej Kataríny, ktorý pochádza ešte z oltára starého kostola. Od tej doby je umiestnený v kostole nad krstiteľnicou. Taktiež zaobstaral novú kazateľnicu. Vchod do kazateľnice bol zo sakristie. Kazateľnicu vyhotovili rezbári v Rajci.³⁸²

Augustín Čaprka (1962 – 1973)

Narodil sa vo Dvorníkoch nad Nitricou 27. novembra 1906 v rodine roľníka. Seminár a štúdium teológie absolvoval v Nitre. Sviatosť kňazstva prijal 18. júna 1933

³⁷⁹ Porov. Archív RKFÚ Konská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 23.

³⁸⁰ Porov. Archív RKFÚ Konská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 24.; Porov. Schematismus cleri... MCMXLVII, 178.

³⁸¹ Porov. Schematismus... 1978, 325–326.

³⁸² Porov. Archív RKFÚ Konská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 130.

v nitrianskej katedrále. Jeho prvým kaplánskym miestom bola Nová Bystrica, kde nebol ani rok. Následne v roku 1934 sa stal kaplánom vo Vysokej nad Kysucou. Administrátorom sa stal v roku 1935 v Petroviciach a po roku bol preložený do Štiavnika. Tam zložil prosynodálne skúšky a v roku 1938 bol inštalovaný za farára do Lietavy, kde sa stal i žilinským dekanom.³⁸³ V Lietave bol do roku 1952. Postavil tam dve kaplnky vo filiálnych kostoloch v Hôrkach a Bitarovej. Ďalším miestom bol Bolešov, tam pôsobil do roku 1959, keď mu bol odňatý štátny súhlas a do roku 1961 bol vo väzení. Ďalšie dva roky pracoval v šľachtiteľskej stanici v Prievidzi. V 1962 mu bol vrátený štátny súhlas a bol ustanovený do Konskej. V Konskej pôsobil až do svojej smrti. Zomrel 8. mája 1973, pochovaný je v Konskej. Z pastoračného hľadiska zaviedol v roku 1969 vo filiálnom kostole v Kamennej Porube sväté omše každú nedeľu. Doposiaľ bývala svätá omša iba každú tretiu nedeľu v mesiaci.³⁸⁴ Poznal každú rodinu a každé dieťa po mene.³⁸⁵

Peter Danihel (1973 – 1986)

Narodil sa 9. mája 1946 v Stráži. Základnú školu navštevoval v Stráži, Belej a Lysici, strednú školu vo Varíne, kde aj zmaturoval. Do kňazského seminára v Bratislave nastúpil v roku 1963 a v júni 1968 ho ukončil. Po štúdiu bol vysvätený na diakona a od októbra 1968 bol ustanovený do Krásna nad Kysucou. Dňa 15. decembra 1968 prijal kňazské svätenie v Dóme svätého Martina s dišpenzom od kánonického veku. Prvú svätú omšu slávil vo svojej farnosti v Dolnej Tižine na sviatok svätého Štefana. Od 15. augusta 1970 bol ustanovený za kaplána v Nitre – Dolnom meste a 15. novembra 1971 v Žiline. Posledná kaplánska farnosť bola v Čadci, kde bol ustanovený od 1. júla 1972.³⁸⁶ Za farára bol ustanovený do farnosti Konská 15. júna 1973.³⁸⁷

Pred Vianocami v roku 1973 zakúpil nové vyrezávané betlehemy do farského kostola zo Sučian a do kostola v Kamennej Porube z Prievidze.³⁸⁸ V roku 1974, nakoľko bol kostol v Kamennej Porube v zlom stave, bola nutná rekonštrukcia.³⁸⁹ Oltár a lavice boli

³⁸³ Porov. Schematismus cleri..., MCMXLVII, 137–138.

³⁸⁴ Porov. Archív RKFÚ Konská: Kanonická vizitácia z 20.9.1798, rukopis, nestr.

³⁸⁵ Porov. Archív RKFÚ Konská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 26–27.

³⁸⁶ Porov. Archív RKFÚ Konská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 28., Porov. Schematismus... 1978, 305.

³⁸⁷ Porov. Archív RKFÚ Konská: List RKBÚ v Nitre zo dňa 6.6.1973, sign. 535/1973.

³⁸⁸ Porov. Archív RKFÚ Konská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 127.

³⁸⁹ Porov. Archív RKFÚ Konská: List RKBÚ v Nitre zo dňa 14.6.1974, sign. 612/1974.

rozožraté červotočmi. Taktiež steny kostola a dlažba boli vo veľmi zlom stave. V kostole bol chór predĺžený smerom do lode kostola. Taktiež bola uložená mramorová dlažba do celého kostola, kompletná nová elektrifikácia a osvetlenie. Bol postavený nový oltár z bieleho a červeného mramoru. Pre lepší prístup do kostola boli urobené nové schody od základnej školy až po kostol. A uskutočnili sa ďalšie menšie opravy na kostole a na miestnom cintoríne. Toto všetko sa stihlo od augusta do októbra v roku 1974. Všetku prácu robili svojpomocne veriaci z Kamennej Poruby a Kuneradu. Finančne sa na oprave podieľala celá farnosť. Veriaci sami prinášali finančné dary. Na návrhu retabula sa podieľal dekan Ferdinand Foltán. Ostatné zariadil farár Danihel a jeho kaplán Vladimír Šupa. Na konci roka vybral farár návrhy vitrážnych okien do presbytéria kostola od profesora Vincenta Hložníka³⁹⁰ a zadala sa výroba firme Umělecké řemeslá v Brne. Vitráže boli hotové a namontované v júni v roku 1975.³⁹¹ Vysvätením nového oltára a požehnaním kostola vyvrcholila všetka práca na kostole. Vysvätenie bolo na slávnosť svätých Cyrila a Metoda v roku 1975. Slávnostnú svätú omšu slúžil nitriansky biskup Ján Pásztor.³⁹²

V jubilejnom roku 1975 farár Danihel prebúdza farnosť z lenivosti po duchovnej, ale i materiálnej stránke. Začal generálnu opravu farského kostola. O rok neskôr, v auguste 1976, v Poluvsí zbúrali farníci starú zvonnicu a svojpomocne postavili novú murovanú zvonnicu.³⁹³ Taktiež za jeho pôsobenia v roku 1986 sa vo filiálke Kunerad rozhodli farníci svojpomocne postaviť zvonnicu a márnicu. Farár Peter Danihel zomrel 2. júla 1986. Pochovaný je v Kanskej na miestnom cintoríne.³⁹⁴

P. Jozef Noga, OP (1986 – 1989)

Narodil sa 17. júla 1946 vo Varíne. Po štúdiách na Cyrilometodskej bohosloveckej fakulte v Bratislave prijal dňa 15. decembra 1968 kňazské svätenie. Ako kaplán pôsobil vo Veľkom Rovnom od svojho svätenia do roku 1970. Následne sa stal kaplánom v Bytči a v Čadci. V roku 1973 sa stal správcom farnosti v Lietave, neskôr v Ochodnici (od roku

³⁹⁰ Porov. Archív RKFÚ Kanská: List RKBÚ v Nitre zo dňa 12.6.1975, sign. 559/1975.

³⁹¹ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 127–129.

³⁹² Porov. Archív RKFÚ Kanská: List RKFÚ Kanská zo dňa 14.6.1975, bez sign.

³⁹³ Porov. Archív RKFÚ Kanská: Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis, 132.

³⁹⁴ Porov. STANČEK Lubomír: Bol náš pastier – kňaz, in: Svätokatarínske zvesti 53 (2006) 1–3.

1977)³⁹⁵ a napokon od roku 1986 v Konskej. Na konci roku 1989 sa stal správcom farnosti v Žiline. Po páde komunizmu sa zaslúžil o zriadenie rehoľného domu, cirkevných škôl a o výstavbu kostola na sídlisku v Žiline.³⁹⁶ Pápež Ján Pavol II. ho dňa 11. februára 1997 vymenoval za pápežského preláta.³⁹⁷

Dňa 12. februára 1976 vstúpil tajne k dominikánom. Prijal ho vtedajší vikár Slovenského vikariátu Československej dominikánskej provincie P. Aquinasa-Mária Juraj Gahura, OP. Dostal rehoľné meno Jordan. Noviciát absolvoval v provizórnych podmienkach na lietavskej fare pod vedením vikára Gahuru. Prvú rehoľnú profesiu zložil dňa 18. februára 1977 a slávnostné sľuby prijal 18. októbra 1981. Zomrel po ťažkej nemoci 30. januára 2002 v Žiline. Pochovaný je vo svojom rodisku.

Za jeho pôsobenia v roku 1987 bola opravená strešná krytina na kostole v Rajeckých Tepliciach. Taktiež sa vymenila v Kamennej Porube drevená konštrukcia na veži kostola, kde sa použila nová medená krytina.³⁹⁸ Veriaci v Kunerade za pôsobenia P. Jozefa Nogu nemohli nič urobiť so zámerom dostavať kostol. Ale iskra nádeje svitla po novembri 1989, keď bola stavba vrátená veriacim. Na Vianoce 1989 sa v provizórnych podmienkach slúžila vianočná bohoslužba, z čoho mali najväčšiu radosť všetci veriaci, ktorí boli pre túto stavbu prenasledovaní.³⁹⁹

Štefan Nižník (1989 – 1990)

Narodil sa 3. septembra 1954 v Žiline. Ordinovaný bol 21. júna 1981. Ako kaplán pôsobil v rokoch 1981 – 1983 v Bytči. Následne pôsobil v Žiline vo Farnosti Najsvätejšej Trojice do roku 1987, ešte v tom roku sa stal správcom farnosti Súľov – Hradná. Na konci roku bol preložený do Fačkova, kde pôsobil do roku 1989. Následne pôsobil v Konskej do roku 1990.⁴⁰⁰ Kostol v Kunerade bol dokončený až za farára Štefana Nižníka. Slávnostná posviacka bola pri príležitosti osláv 500. výročia prvej písomnej zmienky o obci 9. septembra 1990. Slávnosti predsedal vtedajší generálny vikár František Rábek.⁴⁰¹

³⁹⁵ Porov. Schematizmus... 1978, 318.

³⁹⁶ Porov. HROMNÍK: Z dejín Bytče..., 178.

³⁹⁷ Porov. Schematizmus Nitrianskej diecézy 2000, Bratislava: Lúč, 2000, 184.

³⁹⁸ Porov. Archív RKFÚ Konská: List RKFÚ Konská zo dňa 23.4.1987, sign. 19/87.; List ONV Žilina zo dňa 21.7.1987, sign. kult. 445/87–Š1.

³⁹⁹ Porov. Archív obce Kunerad: Obecná kronika obce Kunerad, rukopis, nestr.

⁴⁰⁰ Porov. Schematizmus... 2000, 183–184.

⁴⁰¹ Porov. Archív obce Kunerad: Obecná kronika obce Kunerad, rukopis, nestr.

Ján Vallo (1990 – 2003)

Pochádza z Bytče. Narodil sa 28. marca 1957 v Žiline. Teológiu študoval v Bratislave. Za kňaza bol vysvätený 15. júna 1986. V rokoch 1986 – 1989 pôsobil ako kaplán v Trenčíne a v rokoch 1989 – 1990 v Kysuckom Novom Meste, ako správca farnosti v Diviakoch nad Nitricou v roku 1990. Do Konskej prišiel 1. decembra 1990, kde pôsobil až do rozdelenia farnosti na dve farnosti v roku 2003. Roku 2000 dostal titul čestného dekana.⁴⁰² Je predsedom Spoločenstva kresťanskej filatelie na Slovensku svätého Gabriela a viceprezidentom Svetového spoločenstva svätého Gabriela.⁴⁰³

V roku 1992 z iniciatívy farského úradu a veriacich v Poluvsí sa začala rekonštrukcia školy na kostol. Škola, ktorá bola postavená v roku 1903 ako rímskokatolícka ľudová škola, začala chátrať. V sedemdesiatych rokoch sa na tejto škole prestalo vyučovať. Kostol je zasvätený svätým Cyrilovi a Metodovi. Slávnostne bol posvätený 10. júla 1993 nitrianskym biskupom Jánom Chryzostom kardinálom Korcom.⁴⁰⁴

Ďalší nový kostol bol postavený vo filiálnej obci Stránske. Kostol bol postavený na mieste, kde stála schátralá stará cirkevná škola. Kostol je zasvätený svätej Helene. Posvätil ho nitriansky biskup Ján Chryzostom kardinál Korec 19. augusta 1995.⁴⁰⁵

Tretí nový kostol, nachádzajúci sa v Rajeckých Tepliciach, bol posvätený 24. novembra 2001.⁴⁰⁶ Priláhlá farská budova a pastoračné centrum boli požehnané diecéznym biskupom Jánom Chryzostomom kardinálom Korcom 12. júna 2003, keď bola podpísaná i zápisnica a vyhlásený dekrét,⁴⁰⁷ že dňom 1. júla 2003 sa od farnosti Konská oddeľuje filiálka Rajecké Teplice a zriaďuje sa ako Farnosť Božského Srdca Ježišovho Rajecké Teplice s filiálkami Stránske a Poluvsie.⁴⁰⁸

⁴⁰² Porov. Schematizmus Nitrianskej diecézy 2003, Bratislava: Lúč, 2003, 181.

⁴⁰³ Porov. HROMNÍK: Z dejín Bytče..., 163.

⁴⁰⁴ Porov. Slávnosť v Poluvsí, in: Svätokatarínske zvesti 5 (1993) 7.

⁴⁰⁵ Porov. MAJERČÍK Ignác: Občania Stránskeho ďakujú, in: Svätokatarínske zvesti 11 (1995) 8–9.

⁴⁰⁶ Porov. VEREŠOVÁ Anna, in: Svätokatarínske zvesti 37 (2001) 2–3.

⁴⁰⁷ Porov. Archív RKFÚ Rajecké Teplice: Dekrét o založení farnosti Rajecké Teplice zo dňa 24. 5. 2003, sign. Prot. n. 1259/2002.

⁴⁰⁸ Porov. Archív RKFÚ Rajecké Teplice: Zápisnica o založení farnosti Rajecké Teplice zo dňa 12.6.2003, sign. K prot. č. 1259/2002.

Záver

Človek si dáva otázky o svojej prítomnosti, budúcnosti i minulosti a pokúša sa nájsť na ne odpovede. Na otázku, aké sú dejiny farnosti Korská, sa aspoň sčasti snaží dať odpoveď táto práca. Reflektuje kde, ako a v akých podmienkach ľudia žili, všima si jednotlivé dejinné udalosti od vzniku obce a jej osídľovania až po dnešok i náboženský život farnosti, ktorý sprevádzal každodenné životy jej obyvateľov.

Diplomová práca si všima počiatky rímskokatolíckej farnosti Korská v stredoveku a vytváranie miestneho spoločenstva veriacich. V období reformácie nestabilita cirkevných pomerov zasahuje i túto farnosť predovšetkým prostredníctvom jej patrónov, pričom má vplyv i na vierovyznanie ich poddaných. Príchodom jezuitských misionárov dochádza k obnove katolíckeho vierovyznania vo farnosti. Aktívny náboženský život rozvíjajúci sa v prvej polovici 20. storočia bol násilne potláčaný v období komunistického totalitizmu, keď si veriaci museli hájiť svoje vierovyznanie i za cenu veľkých obetí. Koniec 20. a začiatok 21. storočia priniesol farnosti nový rozvoj, pretože každý má možnosť svoju vieru vyznávať a žiť v slobodnej spoločnosti. V tomto období bolo vo farnosti postavených niekoľko nových kostolov a veriaci majú možnosť svoju vieru v Boha prehľbovať a predávať ďalším pokoleniam.

Som si vedomý, že táto práca nemôže byť vyčerpávacím pohľadom na dejiny farnosti. Pri mojom bádaní nebolo možné dostatočne využiť niektoré archívne fondy, predovšetkým fondy v archíve Biskupského úradu v Nitre, ktoré nie sú prístupné verejnosti. Pri skúmaní reformácie a rekatolizácie sa mi nepodarilo navštíviť archívy Spoločnosti Ježišovej, ktoré existujú mimo územia Slovenskej republiky.

Napriek nedostatkom, ktoré si uvedomujem, by mohla diplomová práca prispieť k ďalšiemu skúmaniu minulosti dnes už nových farností v Rajeckej doline, ale i novej Žilinskej diecézy, ktorú erigoval pápež Benedikt XVI. na sviatok svätých Cyrila a Metoda 14. februára 2008.

Použité pramene a literatúra

Písomné pramene

Archív Cirkevného zboru augsburského vyznania v Liptovskom Mikuláši

HOLUBY Ludovít Jozef: Materiály k dejinám cirkví evanjelických augsburského vyznania Trenčianskych a síce: visitačné protokoly superintendentov Eliáša Lániho, M. J. Hodíka, M. Zachariáša Lániho, Joachima Kalinku, Daniela Krmanna a Eliáša Mohla od roku 1611 až do roku 1742, Zemianské Podhradie: 1886, rukopis.

Archív Diecéznej knižnice v Nitre

Liber seu Nomina Excelentissimorum, Illustrissimorum et Reverendissimorum Dominorum Episcoporum Nitriensium, Canonicorum item, et Almae huius Dioecesis Nitriensis Plebanorum, rukopis.

Archív literatúry a umenia SNK v Martine

HOLUBY Ludovít Jozef: Materiály k dejinám cirkví evanjelických augsburského vyznania v Stolicí Trenčianskej, Zemianské Podhradie: 1888, zv. V., diel I., rukopis.

Archív Oravského zámku

Elenchus litterarum et litteralium instrumentorum Dominium Lietava concernentium 1474, rukopis.

Archív obce Kunerad

Obecná kronika obce Kunerad, rukopis.

Archív obce Rajecké Teplice

Obecná kronika obce Rajecké Teplice I.

Obecná kronika obce Rajecké Teplice III., rukopis.

Archív obce Stránske

Obecná kronika obce Stránske I., 1973.

Obecná kronika obce Stránske II., rukopis.

Archív Rímskokatolíckeho biskupského úradu v Nitre

Kanonické vizitácie z rokov 1674, 1688, 1697, 1767, rukopisy.

Fond Seminarium S. Ladislai Regis.

Archív Rímskokatolíckej farnosti Kanská

Kanonické vizitácie z rokov 1798, 1831, rukopisy.

Kronika farnosti sv. Kataríny, rukopis.

Korešpondencia farnosti z rokov 1943–1989.

Archív Rímskokatolíckej farnosti Rajecké Teplice

Korešpondencia farnosti z rokov 1997–2003.

Štátny archív Bytča:

Fond Zbierka cirkevných matrík.

Štátny archív Bytča, pobočka Žilina:

HOLUBY Ľudovít Jozef: Cirkev evanjelická augsburského vyznania, Contubernia hornotrečianskeho čili žilinského, Zemianske Podhradie: 1888, diel II. rukopis.

Fond Rímskokatolícky sirotinec Nitrianskej diecézy v Žiline.

Fond Zbierka kroník a pamätných kníh.

Publikované pramene

KNAUZ Nándor: Monumenta ecclesiae Strigoniensis I., Ostrihom: 1874, č. 392.

Schematismus venerabilis cleri dioecesis Nitriensis pro anno a Christo nato MDCCCXXXIII, Tyrnaviae: Typis Joannis Bapt. Jelinek, 1833.

Schematismus cleri dioecesis Nitriensis pro anno a Christo nato MDCCCVCV, Nitriae: Typis Stephani Huszár, 1895.

Schematismus cleri dioecesis Nitriensis pro anno a Christo nato MCMXXII, Nitriae: Typis „Lev“, 1922.

Schematismus cleri dioecesis Nitriensis pro anno a Christo nato MCMXXIX, Nitriae: Typis Stephani Huszár 1929.

Schematismus cleri dioecesis Nitriensis pro anno a Christo nato MCMXXXIII, Nitriae: Typis Stephani Huszár, 1933.

Schematismus cleri dioecesis Nitriensis pro anno a Christo nato MCMXLVII, Nitriae: Typis „Lev“ Ružomberok 1947.

Schematizmus Nitrianskej diecézy 2000, Bratislava: Lúč, 2000.

Schematizmus Nitrianskej diecézy 2003, Bratislava: Lúč, 2003.

Schematizmus slovenských katolíckych diecéz, Trnava: SSV, 1971.

Schematizmus slovenských katolíckych diecéz, Trnava: SSV, 1978.

Schematismus venerabilis cleri dioecesis Nitriensis pro anno a Christo nato MDCCCXXXVIII, Posonii: Typis Haeredum Belasy, 1838.

Schematismus venerabilis cleri dioecesis Nitriensis pro anno a Christo nato MDCCCLVII, Comaromii: Typis Fratrum Siegler, 1857.

Literatúra

BELAS Ladislav: Poradie farárov v Konskej, rukopis, nestr.; Rukopis sa nachádza v osobnom archíve autora.

BOGNÁR Krisztina, KISS József Mihály, VARGA Júlia: A Nagyszombati Egyetem fokozatot szerzett hallgatói 1635 – 1777, Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára, 2002.

BUKOVINSKÝ Vojtech: Žilina a Rajec, Martin: Osveta, 1957.

Corpus juris Hungarici 1608 – 1657, Budapešť: ed. MÁRKUS Deszö, 1900.

Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995.

FEJÉR Györgi: Codex diplomaticus hungariae ecclesiasticus ac civilis XI., Budapešť: Typografie regiae Universitatis Ungaricae, 1844.

HLAVAČKOVÁ Miriam: Paulínsky kláštor v Horných Lefantovciach v rokoch 1369 – 1526, in: Dejiny a kultúra rehoľných komunít na Slovensku, Trnava: Trnavská univerzita, 1994, 175–179.

HOLUBY Ľudovít Jozef: Predpisy cirkvám fryvaldskej a konštianskej, superintendentom Danielom Krmanom vydané v čas vizitácie r. 1707, in: Cirkevné listy, 1887, č. 2, 21–22.

HROMNÍK Milan: Z dejín Bytče a jej farnosti, účelová publikácia RKFÚ v Bytči, Žilina: 2003.

HROMNÍK Milan: Z dejín farnosti Konská, účelová publikácia pre Rímskokatolícku farnosť v Konskej, 1995.

HUDÁK Ján: Patrocíniá na Slovensku, Bratislava: Umenovedný ústav Slovenskej akadémie vied, 1984.

- CHALUPECKÝ Ivan: Protireformácia alebo rekatolizácia?, in: Historické štúdie, č. 40, 1999, 131–140.
- CHALOUPECKÝ Václav: Staré Slovensko, Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského, 1923.
- JÁN PAVOL II.: Posynodálny apoštolský list *Christifideles laici*, Bratislava: Lúč, 1990.
- Katolícke Slovensko 833 – 1933, Trnava: SSV, 1933.
- KAVULIAK Andrej: Lietava, Martin: Matica slovenská, 1948.
- KOČIŠ Jozef: Od Čachtíc po Strečno, Martin: Osveta, 1989.
- KOČIŠOVÁ Alojzia: Zbierka cirkevných matrík 1628 – 1955, Bytča: štátny oblastný archív.
- Kol.: Kronika mesta Rajec, Rajec 1193 – 1993, Rajec: MsÚ, 1992.
- Kol. autorov: Slovenský biografický slovník II., Martin: Matica slovenská, 1987.
- Kol. autorov: Slovenský biografický slovník VI., Martin: Matica slovenská, 1994.
- Kol. autorov: Súpis pamiatok na Slovensku II., Bratislava: Obzor, 1968.
- Kol. autorov: Vlastivedný slovník obcí na Slovensku II., Bratislava: Veda, 1977.
- Kol. autorov: Vlastivedný slovník obcí na Slovensku III., Bratislava: Veda, 1978.
- KORTMAN Bohuslav (ed.):Rajecké Teplice, Žilina: Knižné centrum, 1996.
- KRAPKA Emil, MIKULA Vojtech: Dejiny spoločnosti Ježišovej na Slovensku, Cambridge, Ontario: Dobrá kniha, 1990.
- KURUC Jozef: Katolícka Cirkev na Slovensku od skončenia druhej svetovej vojny po pád komunizmu, in: Viera a život, r. VII., č. 2, 1997, 132–146.
- LETZ Róbert: Cirkev na Slovensku v rokoch 1944 – 1948, in: Viera a život, r. VII., č. 2, 1997, 118–123.
- LÉH István, KOLTAI András: *Catalogus religiosorum Provinciae Hungariae Ordinis Scholarum Piarum 1666 – 1997*, Budapest: 1998.
- LOMBARDINI Alexander: Lietava, in: Slovenské pohľady pre literatúru, vedu, umenie a politiku V., Turčiansky sv. Martin: 1885, 440–450.
- LOMBARDINI Alexander: Strečno, in: Slovenské pohľady pre literatúru, vedu, umenie a politiku V., Turčiansky sv. Martin: 1885, 3–41, 438–468.
- LOMBARDINI Alexander: Stručný dejepis slobodného mesta Žiliny, Turčiansky sv. Martin: Kníhtlač účasťin. spolku, 1874.
- MAJTÁN Milan: Názvy obcí na Slovensku za ostatných dvesto rokov, Bratislava: Vydavateľstvo slovenskej akadémie vied, 1972.

- MARSINA Richard: Rezidencia spoločnosti Ježišovej v Žiline 1674, 1686 – 1773, in: Vlastivedný zborník Považia XX., Žilina: Považské múzeum, 2000, 7–27.
- MARSINA Richard a kol.: Slovenské dejiny, Martin: Matica slovenská, 1991.
- MARSINA Richard, KUŠÍK Michal: Urbáre feudálnych panstiev na Slovensku II., Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1959.
- Monumenta Vaticana historiam Regni Hungariae illustrantia I., 1281 – 1375, Budapešť: 1887.
- NAGY Imre: Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vasonkeö Tomus III., Budapešť: Magyar történelmi társulat, 1874.
- Obecná kronika obce Kamenná Poruba z roku 2003, [CD-ROM].
- ORSÁG Jozef: Oravský hrad a jeho obrana podľa inventára z roku 1576, in: Pamiatky a múzeá, revue pre kultúrne dedičstvo, Bratislava: Slovenské národné múzeum, 1995, č. 3, 20.
- PAULINY Ladislav: Dejepis superintendencie nitrianskej, zv. II, Senica: Ján Bežo, 1892.
- PRIKRYL Ľubomír Viliam: Stručné dejiny farnosti Žilina, Žilina: Rímskokatolícky farský úrad Farnosti Žilina-mesto, 2006.
- RATKOŠ Peter: Najstaršia písomná zmienka o Rajeckých Tepliciach z roku 1376, in: Vlastivedný zborník Považia XII., Martin: Osveta, 1976, 87–90.
- REBRO Augustín: Rajecké Teplice v období osvietenstva, Bratislava: Alfa, 1982.
- SEDLÁK František: Rušenie kláštorov za Márie Terézie a Jozefa II., in: Slovenská archivistika, Bratislava: Ministerstvo vnútra, 1995, č. 2, 171–182.
- SCHAUBER Vera, SCHINDLER Michael Hanns: Rok se svatými, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994.
- SPIŠIAK Peter: Katolícka Cirkev a Slovenský štát, in: Viera a život, r. VII., č. 2, 1997, 97–107.
- STRÁNSKY Albert: Dejiny biskupstva nitranského od najstarších dôb až do konca stredoveku, Trnava: SSV, 1933.
- ŠIMONČIČ Jozef: Centrálné rehoľné archívy v Ríme ako pramene k dejinám Slovenska, in: Dejiny a kultúra rehoľných komunít na Slovensku, Trnava: Trnavská univerzita, 1994, 23–38.
- ŠIMONČIČ Jozef: Jezuiti v Trnave, in: Viera a život, r. I., č. 2, 1991, 92–99.
- ŠIMONČIČ Jozef: Recenzia na knihu SZÁBO Ferenc, SJ: A teológus Pázmány, A grazi „theologia scholastica“ Pázmány művében, 2 kiadás, Budapest: 1998, 367, in: Viera a život, r. IX., č. 3, 1999, 267–275.

VESELÝ Daniel: Dejiny kresťanstva a reformácie na Slovensku, Liptovský Mikuláš: Tranoscius, 2004.

VURUM Jozef.: Episcopatus Nitriensis Eiusque Praesulum Memoria, Posonii: Heredum Belnay, 1835.

ZEMENE Marián Róbert: Územie nitrianskej diecézy za feudalizmu, in: Slovenská archivistika, Bratislava: Ministerstvo vnútra, 1980, č. 2, 132 – 154.

Noviny a časopisy

Katolícke noviny, roč. LXXXXII, 1977.

Posol – mesačník slovenský katolíkov, roč. LXXVIII, 1999.

Svätokatarínske zvesti, roč. I – XII, XV, 1992 – 2003, 2006.

Internetové zdroje

Obec Kamenná Poruba, <http://www.obeckamennaporuba.sk/>, (3.12.2007).

Obec Kanská: Popis obce, <http://www.obce.info/index.php?make=mapa&id=4005&obec=2899&clanok=1&rubrika=rub&pl=obcesk>, (3.12. 2007).

Obec Kunerad, Základné údaje, <http://sk.wikipedia.org/wiki/Kunerad>, (3.12.2007).

Obec Rajecké Teplice, <http://www.travel-to-zilina.biz/obec/rajecke-teplice.htm>, (3.12.2007).

Obec Stránske, <http://www.stranske.sk/>, (29.3.2008).

Rímskokatolícka farnosť Žilina-mesto: História farnosti, <http://www.farnosť-zilina.sk/farnosť/historia.htm>, (3.12.2007).

Zoznam použitých skratiek

a. v.	Evanjelická cirkev augsburského vyznania
CHL	Christifideles laici
č.	číslo
Dp	dôstojný pán
f.	fond
fasc.	fascikel
GS	Gaudium et spes, pastorálna konštitúcia o cirkvi v dnešnom svete
Kol.	kolektív autorov
kr.	krabica
Mons.	Monsignor
MsÚ	Mestský úrad
nestr.	nestránkovaná publikácia
OFM	Ordo fratrum minorum, označenie člena rádu Menších bratov františkánov
OP	Ordo Praedicatorum, označenie člena Rehole kazateľov, dominikánov
op. cit.	opus citatum – citované dielo
OZ	Archív Oravského zámku
P.	Páter – označenie rehoľného kňaza
RKBÚ	Rímskokatolícky biskupský úrad
RKFÚ	Rímskokatolícky farský úrad
SVD	Societas Verbi Divini, členovia rehoľnej kongregácie Spoločnosti Božieho slova – verbisti
SchP	Ordo Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum, označenie člena rádu piaristov
sign.	signatúra
S.J.	Societas Jesu, označenie člena Spoločnosti Ježišovej, jezuiti
SNK	Slovenská národná knižnica
SSV	Spolok svätého Vojtecha
SVD	členovia rehoľnej kongregácie kňazov Societas Verbi Divini, Spoločnosť Božieho slova
TBC	označenie infekčného ochorenia, tzv. tuberkulóza
ThDr.	doktor teológie
zv.	zväzok

Prílohy

Zoznam príloh

- I. Zoznam kňazov pôsobiacich na fare v Konskej do roku 2003.
- II. Úvodná strana kanonickej vizitácie biskupa Františka Fuchsa z 20. septembra 1798.
- III. Úvodná strana kanonickej vizitácie biskupa Jozefa Vuruma z 20. júna 1831.
- IV. Dekrét o založení farnosti Rajecké Teplice zo dňa 24. mája 2003.
- V. Farský kostol svätej Kataríny Alexandrijskej v Konskej na začiatku 20. storočia.
- VI. Farský kostol v Konskej v súčasnosti.
- VII. Katolícky dom v Konskej po jeho postavení v roku 1938.
- VIII. Katolícky dom v Konskej v súčasnosti.
- IX. Prvé sväté prijímanie vo farnosti v roku 1962.
- X. Farská budova postavená v roku 1979.
- XI. Filiálny kostol Všetkých svätých v Kamennej Porube po prvej svetovej vojne.
- XII. Filiálny kostol v Kamennej Porube v súčasnosti.
- XIII. Presbytérium kostola v Kamennej Porube pred rokom 1975 a v súčasnosti.
- XIV. Filiálny kostol svätej Heleny v Stránskom.
- XV. Kostolík Panny Márie Nanebovzatej v Rajeckých Tepliciach v roku 1909.
- XVI. Kostolík v Rajeckých Tepliciach v súčasnosti.
- XVII. Letecký pohľad na farský kostol Božského Srdca Ježišovho a farské centrum v Rajeckých Tepliciach v roku 2003.
- XVIII. Presbytérium farského kostola v Rajeckých Tepliciach.
- XIX. Filiálny kostol svätých Cyrila a Metoda v Poluvsí.
- XX. Filiálny kostol Povýšenia svätého Kríža v Kunerade.

Príloha č. I

Zoznam kňazov pôsobiacich na fare v Konej do roku 2003.

Juraj Somoláni (Szomolány)	1674 – 1680	farár
Michal Skačáni (Szkacsány)	1680 – 1688	farár
Michal Vičan (Vicsan)	1688 – 1728	farár
František Bolech (Bollech)	1728 – 1749	farár
Martin Šomodi (Somody)	1749 – 1758	farár
Adam Vrankay	1758 – 1763	farár
Ján Martinkovič (Martinkovics), SchP	1763 – 1774	farár
Juraj Dobess (Dobess)	1774 – 1782	farár
Jozef Záhorák	1782 – 1792	farár
Štefan Smetanovič (Szmetanovics)	1792 – 1812	farár
Pavol Žittňan (Zsittnan)	1812 – 1818	farár
Andrej Koleda	1812	kaplán
Ján Linek	1813	kaplán
Laurencius Gábl	1815	kaplán
Ján Holleš	1817	kaplán
Ján Huljak	1818 – 1849	farár
Ján Trnovský	1820	kaplán
Juraj Zermegh	1822	kaplán
Juraj Mikušovský	1827 – 1838	kaplán
Michal Čajka	1838 – 1845	kaplán
Jozef Kropáči	1847 – 1859	kaplán
Michal Čajka (Csajka)	1849 – 1862	farár
Juraj Thurzo	1859 – 1861	kaplán
Ján Úskerch	1861	kaplán
Imrich Jarábek	1861 – 1863	kaplán
František Čelko (Czelkó)	1862 – 1870	farár
Štefan Ballay	1863 – 1864	kaplán
Jozef Mihálik	1864 – 1865	kaplán
Ferdinand Reich	1865 – 1866	kaplán
Ján Potúček	1866 – 1867	kaplán
Imrich Verner	1867 – 1868	kaplán
Ferdinand Pivarči	1868 – 1869	kaplán

	Ján Czeizel	1869 – 1870	kaplán
Ladislav Fülöp (Fülöpp)		1870 – 1890	farár
	Anton Herald	1871 – 1872	kaplán
	Július Tomann	1872 – 1873	kaplán
	Michal Schüttanz	1873 – 1874	kaplán
	František Floch	1874	kaplán
	Imrich Čajda	1874 – 1875	kaplán
	Alexander Hollý	1875 – 1876	kaplán
	Ján Farkaš	1882 – 1883	kaplán
	Imrich Bielik	1883 – 1886	kaplán
	Jozef Schurmann	1888	kaplán
	Justín Fridrichovský	1890	kaplán
Alexander Hollý (Holly)		1890 – 1902	farár
	Ignác Adamík	1893 – 1894	kaplán
	Ján Biroš	1895 – 1896	kaplán
Ján Rojíček		1903 – 1941	farár
	Anton Fraštacký	1902 – 1903	kaplán
	Honorius Fraštacký, OFM	1906 – 1908	kaplán
	Karol Dúbravský	1908	kaplán
	Ernest Papay	1909 – 1910	kaplán
	Šebastián Slugeň	1914 – 1915	kaplán
	Rudolf Fundárek	1915 – 1917	kaplán
	Štefan Fundárek	1918	kaplán
	Karol Záškvara	1918 – 1919	kaplán
	Jozef Hollý	1918 – 1920	kaplán
	Jozef Rudinský	1922 – 1923	kaplán
	Jozef Minaroviech	1923 – 1924	kaplán
	František Miklošovič	1925	kaplán
	Karol Steskal	1925 – 1930	kaplán
	Július Strúčka	1930 – 1931	kaplán
	Jozef Kozinka	1931 – 1933	kaplán
	Andrej Patka	1933 – 1934	kaplán
	Emil Januš	1934 – 1935	kaplán
	Filip Žatko	1935 – 1936	kaplán
	Pavol Gašparovič	1936 – 1937	kaplán

	Ján Borkovič	1937 – 1941	kaplán
Ján Borkovič		1941 – 1947	farár
	František Mitúch	1943 – 1944	kaplán
	Pavol Vanko	1944	kaplán
	Štefan Čierny	1944 – 1947	kaplán
Štefan Čierny		1947 – 1948	farár
	Jozef Bednár	1947 – 1951	kaplán
	Jozef Balušík	1951 – 1952	kaplán
Augustín Masár		1948 – 1952	farár
	Július Horváth	1952 – 1953	kaplán
Štefan Lečko – Sigotský		1952	farár
ThDr. Koloman Rúčka		1952 – 1959	farár
	Anton Bagin	1955	kaplán
	Jozef Mikula	1955 – 1957	kaplán
	Jozef Hanko	1957 – 1961	kaplán
Vojtech Valent		1959 – 1962	farár
Augustín Čaprnska		1962 – 1973	farár
	Lubomír Guniš	1965	kaplán
	Jaroslav Nikmon	1965 – 1967	kaplán
	Ján Mazúr	1967	kaplán
	Lubomír Guniš	1967 – 1970	kaplán
	Ján Jánsky	1970 – 1971	kaplán
	Jozef Oliš	1971 – 1973	kaplán
Peter Danihel		1973 – 1986	farár
	Vladimír Šupa	1973 – 1975	kaplán
	Pavol Moravec	1975 – 1976	kaplán
	Pavol Šadlák	1976 – 1977	kaplán
	Dominik Brňák	1978 – 1980	kaplán
	Viliam Gabriel	1980 – 1983	kaplán
	Milan Zaujec	1982	kaplán
	Ivan Jaroš	1983	kaplán
	Ján Ferenc	1983 – 1986	kaplán
P. Jozef Noga, OP		1986 – 1989	farár
	Štefan Gužík	1987 – 1990	kaplán
Štefan Nižník		1989 – 1990	farár

Ján Vallo	1990 – 2003	farár
Viliam Chrastina	1991	kaplán
Ján Hrabovský	1991 – 1992	kaplán
František Kovács	1992 – 1993	kaplán
Ján Hrabovský	1993	kaplán
Jaroslav Ondráš	1993 – 1994	kaplán
Vladimír Kutíš	1994 – 1996	kaplán
Ján Sňahničan	1996 – 1997	kaplán
Jozef Janiček	1997 – 1998	kaplán
Štefan Dzurjanik	1997 – 1998	kaplán
Ján Dorotčín	1998 – 1999	kaplán
Peter Martinec	1998 – 1999	kaplán
Martin Michalíček	1999 – 2000	kaplán
Ján Michút	1999 – 2000	kaplán
Ján Čepela	2000 – 2001	kaplán
Pavol Molej	2000 – 2001	kaplán
Pavol Benko	2001 – 2002	kaplán
Miroslav Vároš	2001 – 2002	kaplán
Pavol Hrvol	2002 – 2004	kaplán

Príloha II

Úvodná strana kanonickej vizitácie biskupa Františka Fuchsa z 20. septembra 1798.

Archív RKFÚ Kanská, bez sign.

*Conzshensis Ecclesia Mater die 20to
Septembris Anno 1798. Canonice visitata est per
Ordinarium Visitatum in fine subscriptum.*

Part I^o

De Ecclesia Parochiali.

Caput I.

De Ecclesia eius Structu^{ra},

et Ornatu.

§ I^o

Situs Ecclesie Matris,

Conzshensis.

*Ecclesia haec in medio Populionis iuxta ipsos
domus ad orientem, in loco plano, humili, humido, &
ab incendiis incensura firmatur. Nullum habet Cui^{us}
nam sed circa ipsam Ecclesiam est inhumandis Ca
daveribus est Camerarium sine effigie Crucifixi,
adeo angustum ligno Cinctum, ut a Muris Eccle
siae latitudo ejusdem non nisi ad duas Orgias exen
datur.*

§ II°

Structura Ecclesie Exterior

*Est solido Materialibus structa, Cuius hodie
dum validi sunt parietes. Eo Anno pro Patrono,
et quibus summis fuerint, nullum estat Vesi
gium. Tota ejusdem Structura antiquitatem decla
rat. Turris eidem murata adhaeret, superior ejusdem
pars ex ligno in Commun desinet duas cubitatas cum
pauas. Major putatur esse quinque Censurationis,
Imaginem ex parte una Sancti Catharinae, Be
nigne Ecclesie, et parte altera Sancti Joannis Ne
comuceni referens, cum inscriptione: Matris*

Greco.

Príloha č. IV

Dekrét o založení farnosti Rajecké Teplice zo dňa 24. mája 2003.

Archív RKFÚ Rajecké Teplice, sign. Prot. n. 1259/2002.

Prot. n. 1259/2002

JÁN CHRYZOSTOM KARDINÁL KOREC
BISKUP NITRIANSKY

DEKRÉT

Dostojný pán Ján Vallo, farár Farnosti Konská, listom zo dňa 19. septembra 2002 požiadal o rozdelenie tejto farnosti, aby bolo primeranejšie postarané o pastoračnú starostlivosť jej veriacich. Po vyžiadaní mienky Diecéznej kňazskej rady a po jej priaznivom vyjadrení na jej zasadnutí dňa 07. mája 2003 usúdiac, že toto rozdelenie prispieje k dobru a k spáse duší, na základe mojich právomoci v zmysle kánonov 122; 515, §2 CIC a iných príslušných cirkevno-právnych predpisov oddeľujem filiálne obce Rajecké Teplice, Poluvsie a Stránske s ich občiansko-právnymi územnými hranicami z Farnosti Konská a zriadujem z nich samostatnú farnosť so sídlom v Rajeckých Tepliciach a s titulom Božského Srdca Ježišovho. Súčasne určujem chrám toho istého titulu, postavený a konsekrovaný v Rajeckých Tepliciach, za farský. Majetky, kostoly, kaplnky a stavby, cintoríny a nábožné základne, ako aj prípadné práva späté s územím vyššie uvedených vyčlenených obcí a doteraz patriacich Farnosti Konská zostávajú nedotknuté a prevádzajú sa na Farnosť Rajecké Teplice. Preto treba s najväčšou starostlivosťou preniesť všetky písomnosti a dokumenty, ktoré sa vzťahujú na územie, veriacich a majetky tejto novozriadenej farnosti, z Farského úradu v Konskej na Farský úrad v Rajeckých Tepliciach a prvorod vlastníctva zabezpečiť občiansko-právnym spôsobom. Tento dekrét nadobudne právnu účinnosť od 01. júla 2003. Od toho dňa novozriadená farnosť a jej veriaci začnú podliehať pod právomoc rajeko-teplických farárov alebo administrátorov. Administrátor Farnosti Konská bude spravovať Farnosť Rajecké Teplice ako jej dočasný správca so všetkými so všetkými povinnosťami a právami, ktoré Kódex kánonického práva prisudzuje tomuto úradu, dokiaľ kňaz menovaný do úradu rajeko-teplického farára kánonicky neprevzme svoj úrad. Nech dušpastierka starostlivosť o veriacich tejto novej farnosti priniesie mnoho dobra na príhovor Prebľahoslavenej Panny Márie.

Súčasne ruším akékoľvek rozhodnutie, ktoré by bolo v rozpore s týmto dekrétom.

V Nitre, 24. mája 2003, na sviatok Panny Márie, Pomocnice kresťanov, v štrnástom roku spravovania Nitrianskej diecézy.

Vallo
karcosky

+ *Ján Chryzostom Korec*
+ Ján Chryzostom kardinál Korec,
nitriansky diecézny biskup

Príloha č. V

Farský kostol svätej Kataríny Alexandrijskej v Kanskej na začiatku 20. storočia.

Foto: Archív RKFÚ Kanská.

Príloha č. VI

Farský kostol v Kanskej v súčasnosti.

Foto: Archív autora.

Príloha č. VII

Katolícky dom v Kanskej po jeho postavení v roku 1938.

Foto: Archív RKFÚ Kanská.

Príloha č. VIII

Katolícky dom v Kanskej v súčasnosti.

Foto: Archív autora.

Príloha č. IX

Prvé sväté prijímanie vo farnosti v roku 1962.

V pozadí stará farská budova a hospodárske budovy.

Foto: Archív autora.

Príloha č. X

Farská budova postavená v roku 1979.

Foto: Archív autora.

Príloha č. XI

Filiálny kostol Všetkých svätých
v Kamennej Porube po prvej svetovej vojne.

Foto: Archív autora.

Príloha č. XII

Filiálny kostol v Kamennej Porube v súčasnosti.

Foto: Archív autora.

Príloha č. XIII

Presbytérium kostola v Kamennej Porube
pred rokom 1975 (fotografia vľavo) a v súčasnosti.

Foto: Archív autora.

Príloha č. XIV

Filiálny kostol svätej Heleny v Stránskom.

Foto: Archív autora.

Príloha č. XV

Kostolík Panny Márie Nanebovzatej v Rajeckých Tepliciach v roku 1909.

Foto: Archív MsÚ Rajecké Teplice.

Príloha č. XVI

Kostolík v Rajeckých Tepliciach v súčasnosti.

Foto: Archív autora.

Príloha č. XVII

Letecký pohľad na farský kostol Božského Srdca Ježišovho
a farské centrum v Rajeckých Tepliciach v roku 2003.

Foto: Archív MsÚ Rajecké Teplice.

Príloha č. XVIII

Presbytérium farského kostola v Rajeckých Tepliciach.

Foto: Archív autora.

Príloha č. XIX

Filiálny kostol svätých Cyrila a Metoda v Poluvsí.

Foto: Archív autora.

Príloha č. XX

Filiálny kostol Povýšenia svätého Kríža v Kunerade.

Foto: Archív RKFÚ Korská.

Résumé

HISTORY OF THE PARISH KONSKÁ UNTIL ITS DIVISION IN 2003

This thesis presents an overview of the history of the parish from its assumed foundation in 1228 until its division in 2003.

The beginnings of the parish go back to the 13th century, when it was part of the parish called Rajec. After its independence, it maintained its position for not more than a century because it disappeared for a short period due to the power-political and property disputes of that time. In spite of various obstructions the parish was restored in the 14th century. It lasted without major problems until the 16th century, when the owners of the lordship Lietava, which the parish was subject to, became Protestants. Two protestant parishes were founded: in the villages Kanska and Kamenna Poruba. Due to the rule „Cuius regio, eius religio“ the parish became subject to the catholic lordship Frantisek Révayov, from 1628 churches and property were catholic. During the uprising called Rakoci the protestant parish Kamenna Poruba was not renewed. However the parish Kanska was restored in 1707. The latter lasted only several months, due to the period of so-called “recatholization”, which was implemented in this area by Jesuits from the city of Zilina.

Catholicism prevails in contemporary history of the parish Kanska. It may be noted that the beginning of the 20th century was marked by new evangelization. Several Christian associations were founded and a catholic center was built. The communist regime tried to limit the activities of the Catholic Church. Also due to the diplomatic efforts of the parish priest made it possible, that the parish was able to build a new parish house in the seventies. The period after 1989 revived active religious life. In this period three affiliated parishes built churches and a parish center.

This thesis also includes a short overview of the individual villages which were part of the parish and lists the development of religious buildings, i.e. churches, chapels, crosses and parish houses, built on parish territory. Based on archival research this thesis presents a detailed chronological sorted overview of the separate administrators and parish priests until 2003, when the parish was again divided and a new parish called Rajecké Teplice was created.

Key words:

Catholic Church in Slovakia

Parish Kinská

History

Religious buildings

Archival research